

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KAMU GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDA İSTİHBARATIN YERİ VE
ÖNEMİ: 2013-2019 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DEKİ DEAŞ
EYLEMLERİ VE KAMU GÜVENLİĞİ REFORMLARINA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ümit SUBAŞI

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat İncelemeleri Programı

TEMMUZ, 2021

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KAMU GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDA İSTİHBARATIN YERİ VE ÖNEMİ: 2013-2019 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DEKİ DEAŞ EYLEMLERİ VE KAMU GÜVENLİĞİ REFORMLARINA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ümit SUBAŞI

(Y1712.300005)

**Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat İncelemeleri Programı**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hazar VURAL JANE

TEMMUZ, 2021

ONAY BELGESİ

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kamu Güvenliğinin Sağlanmasında İstihbaratın Yeri ve Önemi: 2013-2019 Yılları Arasında Türkiye’deki DEAŞ Eylemleri ve Kamu Güvenliği Reformlarına Etkisi” adlı tez çalışmasının, proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça ’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (29/07/2021)

Ümit SUBAŞI

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın her aşamasında çok değerli yardımlarını benden esirgemeyen ve yüksek lisans tezimi hazırlamamda bana yol gösteren danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hazar VURAL JANE başta olmak üzere verimli bir şekilde geçen derslerinden faydalandığım Prof. Dr. Mehmet Ulvi SARAN, Doç. Dr. Mustafa ÇALIŞKAN, Dr. Öğr. Üyesi Filiz KATMAN, Dr. Öğr. Üyesi Naim BABÜROĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin KAZAN hocalarıma ve değerli bölüm arkadaşlarıma şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini esirgemeyen ve her zaman yanımda hissettiğim kıymetli abim Ufuk SUBAŞI'na, yine bu süreçte değerli desteklerini esirgemeyen ailemin diğer kıymetli üyelerine sonsuz teşekkür ederim.

Temmuz, 2021

Ümit SUBAŞI

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xv
ABSTRACT	xvii
1. GİRİŞ	1
2. KAMU GÜVENLİĞİ VE İSTİHBARAT İLİŞKİSİNE DAİR KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1 Kamu Güvenliği Kavramına Genel Bakış.....	3
2.2 İstihbarat Kavramı	6
2.2.1 İstihbaratın tasnifleri	10
2.2.1.1 Konusuna göre istihbarat	10
2.2.1.2 Toplama biçimine göre istihbarat	11
2.2.1.3 Toplama yerine göre istihbarat	12
2.2.1.4 Ölçeğine göre istihbarat	13
2.2.2 İstihbarat çarkı ve istihbarat paylaşımı	14
2.2.2.1 Uluslararası düzeyde istihbarat paylaşımı.....	17
2.2.2.2 Ulusal düzeyde istihbarat paylaşımı	18
2.3 Türkiye’de Görev Yapan İstihbarat Kurumları	21
2.3.1 Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT)	21
2.3.2 Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği (MGK).....	25
2.3.3 Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı (KDGM)	29
2.3.4 Jandarma Genel Komutanlığı	30
2.3.5 Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı	30
2.3.6 Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı	32
2.4 İstihbarat ve Güvenlik İlişkisi	35
2.4.1 İstihbarat-kamu güvenliği ve terörizmle mücadele ilişkisi.....	38
3. DEAŞ’IN ORTAYA ÇIKIŞI VE TÜRKİYE’YE GÜVENLİK ETKİLERİ ..	41
3.1 DEAŞ’ın Ortaya Çıkışı ve Kurumsal Yapısı.....	42
3.2 DEAŞ’ın İdeolojisi ve Stratejisi	48
3.2.1 DEAŞ’ın İslam anlayışı	48
3.2.1.1 DEAŞ’ın Kur’an, hadis ve sünnet anlayışı	52
3.2.1.2 DEAŞ’ın tekfir anlayışı.....	53
3.2.2 DEAŞ’ın siyasi görüşleri	54
3.2.2.1 Hilâfet ve İslam devleti anlayışı.....	55
3.2.2.2 DEAŞ’ın cihat anlayışı.....	56
3.2.2.3 DEAŞ ve demokrasi.....	58

3.2.3 DEAŞ'ın stratejisi	59
3.3 DEAŞ ve Türkiye	63
3.3.1 DEAŞ'ın Türkiye karşıtı söylemleri ve konstantiniyye dergisi	63
3.3.2 Türkiye'deki terör eylemleri	67
3.3.2.1 Niğde Ulukışla saldırısı	72
3.3.2.2 Sultanahmet Meydanı terör girişimi	72
3.3.2.3 HDP Diyarbakır mitingi saldırısı	72
3.3.2.4 Suruç terör eylemi	73
3.3.2.5 Ankara Garı terör eylemi	76
3.3.2.6 Sultanahmet Meydanı terör eylemi	76
3.3.2.7 İstanbul İstiklal Caddesi terör eylemi	77
3.3.2.8 Gaziantep Emniyet Müdürlüğü terör eylemi	77
3.3.2.9 İstanbul Atatürk Havalimanı terör eylemi	78
3.3.2.10 Gaziantep düğün terör eylemi	80
3.3.2.11 İstanbul gece kulübü terör eylemi	80
3.4 Türkiye'nin DEAŞ ile Mücadelesi	82
3.4.1 YTS'ler ile mücadele	83
3.4.2 DEAŞ'a karşı alınan güvenlik önlemleri	84
3.4.3 DEAŞ'a yönelik gerçekleştirilen sınır ötesi operasyonlar	85
3.4.4 DEAŞ ile finansal mücadele	88
3.4.5 Fiziki sınır güvenliğini sağlamaya yönelik girişimler	88
4. SONUÇ	89
KAYNAKLAR	97
EKLER	105
ÖZGEÇMİŞ	113

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
AKP : Adalet ve Kalkınma Partisi
BM : Birleşmiş Milletler
BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CIA : Merkezi İstihbarat Teşkilatı
DEAŞ : Irak Şam İslam Devleti
DNI : Ulusal İstihbarat Direktörlüğü
DHKP-C: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
EGM : Emniyet Genel Müdürlüğü
EUROPOL: Avrupa Polis Teşkilatı
FAA : Federal Havacılık İdaresi
FBI : Federal Soruşturma Bürosu
HDP : Halkların Demokratik Partisi
İŞİD : Irak Şam İslam Devleti
KCK : Kürdistan Topluluklar Birliği
NATO: Kuzey Atlantik Anlaşması Organizasyonu
PKK : Kürdistan İşçi Partisi
PVSK : Polis Vazife ve Sâlahiyet Kanunu
PYD : Demokratik Birlik Partisi
SGDF : Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu
SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK : Türk Dil Kurumu
TMKF: Terörle Mücadele Küresel Forumu
TSK : Türk Silahlı Kuvvetleri
USIP : Birleşik Devletler Barış Enstitüsü
YPG : Halkın Koruma Birliği
YTS : Yabancı Terörist Savaşçılar

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1: DEAŞ'ın Kullandığı İsimler ve Faaliyet Yılları	46
Çizelge 3.2: DEAŞ'ın Türkiye’de Gerçekleştirdiği Terör Eylemleri Yaralı ve Ölü Sayısı.....	81
Çizelge 3.3: DEAŞ'ın Türkiye’de Gerçekleştirdiği Terör Eylemleri ve Bilançosu..	82

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: MİT İstihbarat Çarkı.....	15
Şekil A.1: Konstantiniyye Dergisinin İlk Sayısının Kapağı.....	107
Şekil A.2: TSK'yı Hedef Gösteren DEAŞ Propagandası.....	109
Şekil A.3: Yurt İçi DEAŞ Operasyonlarını Gösteren İnfografik.....	111

KAMU GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDA İSTİHBARATIN YERİ VE ÖNEMİ: 2013-2019 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE’DEKİ DEAŞ EYLEMLERİ VE KAMU GÜVENLİĞİ REFORMLARINA ETKİSİ

ÖZET

Kamu güvenliğinin sağlanması, kamu güvenlik politikasının şekillendirilmesi ve terörle mücadele gibi faaliyetlerde pek çok devlet, istihbarat çalışmalarından sıklıkla faydalanmaktadır. Bununla birlikte istihbarat çalışmaları ve terör eylemlerinin tehdidi ülkelerin kamu güvenliğinde reformlar yapmasını zorunlu kılmaktadır. 21.yy’ın başında ortaya çıkan DEAŞ, Türkiye’de de çok sayıda terör eylemi gerçekleştirmiş ve gerçekleştirdiği saldırılar ile birey güvenliğiyle birlikte kamu güvenliğini de ciddi manada tehdit etmiştir. Bu tehdide karşı önlemler alınması adına DEAŞ ile mücadele stratejileri benimsenmiştir. Bu stratejilerde istihbarat faaliyetlerinden faydalanılmıştır. Kamu güvenliğinin sağlanmasında ve terörle mücadelede istihbarat kurumlarında çeşitli reformlar yapılmıştır.

Bu tez çalışmasında, “Türkiye, 2013-2019 yılları arasında Kamu Güvenliğinde niçin reform yapma ihtiyacı hissetmiştir?”, “Türkiye’deki DEAŞ Terör eylemleri Türkiye’nin güvenliğini ve güvenlik politikalarını nasıl etkilemiştir?”, “Terörle mücadelede ve Kamu güvenliğinin sağlanmasında istihbaratın önemi nedir?”, “Türkiye’deki istihbarat kurumlarının istihbarat paylaşımı hususunda koordineli çalışmalarının Türkiye’nin terörle mücadelesine olumlu etkileri olmuş mudur?” ve “DEAŞ terör eylemleri sonrasında Türkiye’nin DEAŞ’a bakışı ve mücadelesi nasıl değişmiştir?” sorularına betimleyici analiz yaklaşımından yola çıkılarak yanıt aranmıştır.

Tez çalışmasında istihbarat kavramı ve güvenlik ile olan ilişkisi irdelenmiştir. DEAŞ’ın Türkiye’de düzenlediği terör eylemlerinin kamu güvenliğine etkisi ve ortaya çıkan reformlardan bahsedilmiştir. 2013-2019 yılları arasında Türkiye’de gerçekleştirilen DEAŞ terör eylemlerinin, kamu güvenliğinde reform yapma ihtiyacı doğurduğu ve istihbaratın, kamu güvenliğinde elzem bir rol üstlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kamu güvenliği, İstihbarat, DEAŞ, Terör eylemleri, Kamu Güvenlik Politikası*

THE ROLE OF INTELLIGENCE AND ITS IMPORTANCE IN PROVIDING THE PUBLIC SAFETY: BETWEEN THE YEARS 2013-2019 DAESH ATTACKS IN TURKEY AND EFFECTS OF PUBLIC SECURITY REFORMS

ABSTRACT

Many states have frequently benefited from intelligence studies in activities such as ensuring public security, shaping public security policy and combating terrorism. However, intelligence studies and the threat of terrorist acts require countries to make reforms in public security. DAESH, which emerged at the beginning of the 21st century, has carried out numerous acts of terrorism in Turkey. With the attacks it carried out, it seriously threatened both individual and public security. Strategies to combat DAESH have been adopted in order to take measures against this threat. Intelligence activities were used in these strategies. Various reforms have been made in intelligence institutions in ensuring public security and in the fight against terrorism.

In this thesis, "Turkey, between the years 2013-2019 has felt the need to reform the Public Security Why?", "How ISIS terrorist acts in Turkey has affected Turkey's security and safety policy?", "What is the importance of intelligence in the fight against terrorism and in ensuring public safety?", "Coordinated work of the intelligence agencies on intelligence sharing in Turkey, Turkey's counterterrorism has there been a positive impact?" and "Turkey's view of ISIS and struggle after ISIS terrorist attacks changed how?" Based on the descriptive analysis approach, answers were sought to the questions.

In the thesis study, the concept of intelligence and its relationship with security were examined. The effects of the terrorist acts organized by DAESH in Turkey on public security and the reforms that have emerged are mentioned.

Between the years 2013-2019 DAESH terrorist acts carried out in Turkey has reached that revealed the need to reform the public safety. It was also concluded that intelligence plays an essential role in public security.

Keywords: *Public Security, Intelligence, DAESH, Terror Attacks Commitment, Public Security Politics*

1. GİRİŞ

Bu tez çalışmasının amacı 2013-2019 yılları arasında DEAŞ tarafından gerçekleştirilen terör eylemleri vaka çalışması üzerinden Türkiye’de kamu güvenliğinin sağlanmasında istihbaratın yeri ve önemini tanımlamaktadır. Literatür taramasına göre terör örgütü DEAŞ’ı, kamu güvenliğini ve kamu güvenliğinde istihbaratı birlikte ele alan akademik çalışmaların yeterince çalışılmadığına rastlanmıştır. Bu üç kavram ayrı ayrı detaylı olarak birçok akademik çalışmada irdelense de vaka çalışması üzerinden DEAŞ eylemlerinin güvenlik ve istihbarata olan etkilerinin ve bu süreçteki reformların merkeze alındığı kapsamlı çalışmalar oldukça sınırlı düzeydedir.

Araştırma Soruları:

1. Türkiye, 2013-2019 yılları arasında Kamu Güvenliğinde niçin reform yapma ihtiyacı hissetmiştir?
2. Türkiye’deki DEAŞ Terör eylemleri Türkiye’nin güvenliğini ve güvenlik politikalarını nasıl etkilemiştir?
3. Terörle mücadelede ve kamu güvenliğinin sağlanmasında istihbaratın önemi nedir?
4. Türkiye’deki istihbarat kurumlarının istihbarat paylaşımı hususunda koordineli çalışmalarının Türkiye’nin terörle mücadelesine olumlu etkileri olmuş mudur?
5. DEAŞ terör eylemleri sonrasında Türkiye’nin DEAŞ’a bakışı ve mücadelesi nasıl değişmiştir?

Hipotez:

“H₀:2013-2019 yılları arasında Türkiye’deki DEAŞ terör eylemleri, kamu güvenliğinde reform yapma ihtiyacı ortaya koymuş ve istihbaratın kamu güvenliğinde önemini gözler önüne sermiştir”.

Bu tez çalışması dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın amacı ve önemi belirtilmiş, çalışmanın araştırma soruları belirlenmiş ve çalışmanın hipotezi

kurulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde kamu güvenliği ve istihbarat kavramları ele alınmıştır. Bu bölümün alt başlıklarında istihbaratın tarihçesi, istihbarat tasnifleri ve istihbarat paylaşımı olguları irdelenmiştir. Hemen ardından bu bölümde, Türkiye’de istihbarat faaliyetleri gerçekleştirmek konusunda yetkili kuruluşların işleyişleri ve fonksiyonları ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde DEAŞ’ın ortaya çıkışı ve yapısı incelenmiştir. Alt başlıklar ile DEAŞ’ın El-Kaide’den ayrılması ve amaçları aktarılmıştır. Tezin ana öznesi olan kamu güvenliğinin sağlanmasında istihbaratın bir vaka çalışması olarak ele alındığı DEAŞ’ın, Türkiye’deki saldırılarını daha iyi anlayabilmek adına bu bölümde örgütün siyasi yapısı, inanç yapısı, dini anlayışı ve demokrasiye bakışı da irdelenmiştir. Bölümün son kısmında ise, DEAŞ tarafından 2013-2019 yılları arasında Türkiye’de gerçekleştirilen terör eylemleri kronolojik olarak alt başlıklar ile değerlendirilmiştir. Türkiye’nin DEAŞ ile mücadelesine değinilmiş ve bu konudaki reform ve önlemlerden bahsedilmiştir.

Son bölümünde ise tezin sonuç kısmı yer almaktadır. Bu başlıkta, DEAŞ tarafından Türkiye’de gerçekleştirilen saldırıların Türkiye’ye güvenlik etkileri, DEAŞ’ın gerçekleştirdiği saldırılar sonrasında Türkiye’nin tutumu, kamu güvenliği noktasında eylemlerden sonra yapılan düzenlemeler ve terörle mücadelede ve kamu güvenliğinin sağlanmasında istihbaratın öneminin ortaya konulması sağlanmıştır.

Metodoloji:

Çalışmanın metodolojisinde betimleyici analiz yöntemi kullanılmıştır. DEAŞ ile doğrudan iletişim kurmak mümkün olmadığından ilgili başlıklarda çıkan medya haberleri, makale, kitap ve lisansüstü tezler ana kaynakları oluşturmuştur. Veri kaynaklarının özgün formlarına bağlı kalınarak, doğrudan alıntılama gibi yaklaşımlarla tez çalışmasının metotları kurgulanmıştır.

Terminoloji:

İstihbarat birimleri, istihbarat teşkilatları ve istihbarat kurumları ifadeleri Türkiye’de istihbarat toplamakla yetkili kurumları ifade etmekte dönüşümlü olarak kullanılacaktır.

İslam dini peygamberi Hz.Muhammed’ten İslam Peygamberi olarak bahsedilecektir.

2. KAMU GÜVENLİĞİ VE İSTİHBARAT İLİŞKİSİNE DAİR KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Kamu Güvenliği Kavramına Genel Bakış

Güvenlik kavramı, Latince “securitas” kelimesinin türemiş hali olup, Latince ’de kelime; garanti, güven, rahatlık ve huzur, düzen, barış gibi anlamları karşılamaktadır (Çınar, 2014: 11). Güvenlik kavramı etraflıca bir kavram olup devletin tehlikelerden muhafaza edilmesinden, kazaların önüne geçilmesine kadar geniş bir alan için kullanılmaktadır.

Kamu düzeninin de vazgeçilmezlerinden birisi olan güvenlik unsuru, bireylerin kamuya açık alanlarda, can ve mal güvenliği korkusu yaşamadan rahat bir şekilde hareket etmeleri şeklinde ifade edilebilir. Başka bir ifade ile can ve mal güvenliğine yönelik tehditlerin var olmadığı huzurlu bir durum olup Amerikan Barış Enstitüsü’ne göre “kişilere ve topluma yönelik kundaqlama, kaçırma, yaralama, öldürme, tehdit gibi suç unsurlarıyla politik baskı, isyan ve anayasaya aykırı eylemlerin gerçekleşmediği durumdur” (usip.org, 2020). Duran, güvenliği; “bireylerin kamuda ve kamuya açık alanlarda saldırıya, baskıya, hileye, şiddete, tehdide, hiçbir hak tecavüzüne uğramadan yaşamaları ve bunlarla ilgili hiçbir zaman endişe duymamaları ve bu yönde kanaate, hisse ve inanca sahip olmalarıdır” (Duran, 1982: 254) Olarak tanımlamıştır.

Güvenlik; bireylerin, can ve mal korkusu yaşamadan, herhangi bir tehdit veya saldırı beklentisi korkusunu gütmeden yaşamlarını sürdürebilmesidir. Silah kullanımının kısıtlanması, iş kazalarına dair önlemlerin alınması, tehlikeli insanların zarar vermesinin önüne geçilmesi, ani terör olaylarına hazırlıklı olunması, teröre ve suça dair tedbirler alınması gibi birçok güvenlik önlemi mevcuttur (Çınar, 2014: 11). Halkın güven içinde can ve mal kaygısından uzak yaşaması için kamu düzeninin içinde güvenlik unsuru önemli bir yer tutmaktadır.

Güvenlik tanımlarında en çok karşılaşılan kavram ise tehdittir. Kamu düzeninin varlığını sürdürebilmesine güvenlik olgusu ile bakıldığında, ortada herhangi bir

tehdidin olmaması gerekmektedir. Dedeoğlu'na göre bahsi geçen tehdit, “bir devlet veya bir toplum için dış veya içten gelebilir ve çok sayıda olabilir. Tehdit gerçekte var olabileceği gibi varmış gibi de hissedilebilir” (Dedeoğlu, 2003: 10). Toplum içinde yaşayan bireylerin kamu düzeninin etkin bir şekilde varlığına inanabilmesi için o toplumda güvenliğin tesisi ve huzur ortamının inşa edilmesi gerekmektedir.

Terzioğlu'na göre toplumda güvenlik; devlete kişilere ve mal ve eşyalara yönelik var olan potansiyel tehditlere ve tehlikelere dair gereken önlemlerin alınması aracılığıyla sağlanabilir. Bu yol ile ancak bireylerin kendilerini rahat hissettikleri bir ortam oluşturulabilir. Güvenlik tedbirleri alınırken, ölçülülük ve zorunluluk gibi temel prensiplere dikkat edilmesi büyük önem taşımaktadır. Kamu düzeninin korunması bahanesi ile halkın özgürlüklerinin gereksiz ve aşırı bir biçimde sınırlandırılması beklenen sonucun tam tersi bir gelişme de doğurabilir (Terzioğlu, 1982: 801). Öte yandan insanlar günlük yaşamlarında dahi kişisel güvenliklerini sağlamak için çelik kapı taktırma ve alarm sistemi kullanma gibi tedbirleri almaktayken devletlerin güvenliği tesis etmek amacıyla sistematik bir düzen inşa etmemesi şüphesiz düşünülemez (Çınar, 2014: 12). İnsanlar nasıl ki, bu önlemler ile kendilerini güvende hissediyorlarsa devletler de güvenliklerini; önlemler, kanunlar, cezai yaptırımlar ve idari düzenlemeler ile koruyarak güvende hissetmektedir.

Polis Vazife ve Sâlahiyet Kanunu'nun (PVSK) 1.maddesi “Polis, asayiş amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin refahını temin eder.” biçimindedir. Kamu düzeninin güvenlik unsuruna, bu maddeden yola çıkılarak devletin, güvenlik ve huzurun olduğu bir ortamın sağlanması hedefiyle gereken önlemleri uygulamakla yükümlü söylenebilmektedir. Tekinsoy'a göre, birtakım hukukçular, kamu düzeninin güvenlik unsurunun, kamu düzeninin diğer unsurlarını da içeren bir niteliğe sahip olduğu fikrine sahiptir (Tekinsoy, 2011: 56). Uygulama alanı açısından oldukça geniş bir alana yayılmış olan güvenlik kavramı, kamu düzeninin diğer unsurlarının sağlanabilmesi adına da olmazsa olmaz bir olgudur.

Kamu güvenliği kavramı, kamu düzeni olgusunun içerisinde yer alan bir unsur olarak ele alınmaktadır. Kamu düzeni kavramının; yere, konuya ve zamana göre değişebilir bir kavram olmasından dolayı net bir tanımının yapılmasının güç olduğu öne sürülmüştür (Özdemir, 2016). Bununla birlikte, kamu düzeni kavramı bazı yazarlar tarafından tanımlanmıştır. Örneğin, Kaboğlu; (Kaboğlu, 1994: 61) kamu düzeni

kavramını, bir insan topluluğuna gerçek manada bir toplum olarak varlık gösterme fırsatını sunan iç barış olarak somutlaştırmıştır.

Anayasa Mahkemesi tarafından kamu düzeni kavramı ise;

“Toplumun huzur ve sükûnunun sağlanmasını, devletin ve devlet teşkilâtının korunmasını amaç alan her şeyi ifade eder. Bir başka deyimle toplumun her alandaki düzeninin temelini oluşturan bütün kuralları kapsar.” Şeklinde ifade edilmektedir. Kamu güvenliği kavramı, ancak “kamu” ve “düzen” alt kavramlarıyla birlikte ele alınarak netleştirilebilmektedir. Buradaki düzen ifadesi, kısaca sokaktaki düzen olarak tarif edilebilmektedir (Yıldırım vd., 2013: 532). Dış düzen olarak da tanımlanabilecek bu düzen şekli ise güvenlik terimi ile temsil edilmektedir (Giritli ve Akgüner, 2015: 1157). Buradaki güvenlik terimi ile, bir bakımdan toplumun kolektif güvenliği, diğer bakımdan bu sosyal yapının bünyesinde yer alan her bir üyenin bireysel güvenliği ifade edilmektedir.

Zarar görmesi topluluğun tümünü etkileyecek belirsiz sayıda insandan meydana gelen bir topluluğun söz konusu olması, düzene kamusalılık kazandıran bir etkidir. Kamu düzeninde yer alan unsurlar arasında güvenlikle birlikte dirlik, esenlik ve sağlık gibi unsurlar da gösterilmektedir (Gözlür, 2009: 473). Kamu güvenliği kavramı çoğunlukla, bireylerin halka açık ortamlarda canlarına ve mallarına zarar verebilecek tehlikelerden ve tehditlerden uzak olmaları, can ve malları konusunda endişe duymamaları ve bu bağlamda olumlu bir düşünceye sahip olmaları biçiminde tanımlanmaktadır (Özay, 2004: 727). İnsan haklarının etkin bir şekilde kullanılmasına hizmet etmesinin yanında kamu güvenliği, bir bakıma bu hakları kısıtlamanın bir gerekçesi olarak da karşımıza çıkabilmektedir (Kapani, 1970: 229). Kavram, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde özgürlüklerin kısıtlamasının nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir.

Kamu güvenliğinin anlamının ve öneminin, kamu güvenliği tehdit altında olmadığı sürece anlaşılamayacağı ifade edilmektedir (Ullman, 1983:130). Kamu güvenliğinin tehdit edilmesi durumunda ise, özgürlüklerin kullanılabilirliği tehlikeye girmektedir. Bu durumda, somut tehdit senaryoları ve uzun süreli yapısal toplum değişiklikleri, daima yeni ve etkin güvenlik önlemlerinin alınmasının istemine sebep olmaktadır (Çoban vd., 2008: 272). Bu durumda ise özgürlüklerin kısmi bir şekilde baskılanması karşılığında güvenlik içinde kullanılabilen bir özgürlük alanı sunulabilmektedir.

Devletlerin görevi, halkı karşılaşılabilecekleri tehlikelerden korumak, farklı bir ifade ile kamu güvenliğini tesis etmektir. Bu meşru hedef kapsamında, özgürlüklerin kısmen kısıtlanması adil olarak değerlendirilmektedir (Yıldız, 2019: 6). Özgürlük ve güvenlik arasında sağlanması gereken bu türden bir denge, günümüzün önemli konularından birini oluşturmaktadır.

Neredeyse tüm toplumlardaki bireyler ve bireylerin oluşturduğu gruplar, devlete diğer devletlerden gelecek zararlara karşı koruma talep ederler. İnsan hakları ile kamu güvenliği bu sebeple yakından ilgilidir. Devletlerin amacı güvenliği sağlamaktır (Çetin, 2002: 11). Devletin yetkilileri çoğunlukla haklı sebepler ile, dış düşmanlarıyla ülke muhalifleri arasında bir yardım ilişkisi olduğunu varsaymaktadır (Çetin, 2004: 23). Daima, her mekânda, yurtdışındaki düşmanlara atıf yaparak özgürlük alanına yaptıkları müdahaleleri haklı çıkarmak için gayret sarf etmektedirler.

Güvenliğin, bir insan hakkı şeklinde tanımlanıp tanımlanamayacağı hususu çok tartışılan bir konu olmuştur (Bielefeldt, 2008: 280). Dünya genelinde çok sayıda insan hakları sözleşmesinde bu hak tanınmıştır (Lazarus, 2015: 423). Sözleşmeler, devlet dışı aktörler kaynaklı şiddete karşı korunmayı içermekte ve devlete bu konuda görev yüklemektedir.

2.2 İstihbarat Kavramı

İstihbarat kavramının insanoğlunun varoluşuyla birlikte önem kazandığı varsayılmaktadır. İnsanoğlunun ilk etapta doğaya karşı mücadelesinde sonraki etaplarda ise diğer insanlara karşı yürüttüğü mücadelede rekabet edebilmek için çok sayıda ihtiyacı olduğu bilinmektedir. Yerleşik yaşama geçiş; tarıma dayalı üretimin oluşmasına, bu sayede artı değer biriktirilmesine yol açmıştır. Bu gelişmeler kısaca, farklı toplumların, kendi gereksinimlerine daha çok karşılık bulmak amacıyla birbirlerinin artı değerlerinin veya stratejilerinin ele geçirilmesi adına bir mücadeleye neden olmuştur. Bu gelişmeler, öncesinde yalnızca güvenlik algısı doğa ile mücadele olan insanoğlu için yeni bir güvenlik ihtiyacını ortaya koymuştur (Şenel, 2019: 3). İlk devlet benzeri sistemlerin kuruluşundan beri toplumlar, rekabet halinde olmak ve mücadelede bulundukları diğer toplumların yaşayışlarına dair saldırıda veya savunmada bulunmak için tedbir alarak plan yapmak amacıyla sistemli ve doğru bilgiye ihtiyaç duymuşlardır.

Yukarıda da belirtildiği gibi mensubu olunan toplumun, kümülatif güvenliğinin sağlanması yahut amaçlarının gerçekleştirilmesi için bilgi edinme faaliyetlerinin hayata geçmesi, bu toplumların güvenlik ihtiyaçlarının doğmasıyla birlikte aynı zamanda başlamıştır (Wilson, 2016: 32). Tüm bu gelişmeler geçmişte istihbarat kavramının nasıl oluştuğu ve nitelendirildiği hakkında bize ışık tutmaktadır.

İstihbarat kavramı bugün gelinen noktada sadece güvenlikten ibaret olmamakla birlikte, rekabete dayalı bilme gereksiniminin var olduğu her alanda cereyan eden bir kavramdır. Fakat, devlet güvenliğine ilişkin manası ile istihbarat, kendi içinde farklı disiplinleri bulunduran veya multidisipliner çalışmaları gerektiren çok yönlü bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletlerarası ilişki biçimlerinin değişmesi, toplumsal gereksinimlerin farklılaşması ve devletlerin önceliklerinin değişmesi ile güvenlik algılarında meydana gelen değişimler, istihbaratın da karmaşıklaşmasına ve bir yanıyla da derinleşmesine ve daha çok büyümesine neden olmuştur. Mevcutta gözlemlenen istihbaratın çok yönlülüğü, istihbaratın ortaya çıkmasında siyaset, sosyoloji, iktisat ve psikoloji gibi sosyal bilimlerle birlikte doğa bilimlerine kadar geniş bir ölçekte bilginin oluşmasını zorunlu kılmaktadır (Acar, 2019: 97). Çünkü devlet güvenliği ve çıkarlarına ilişkin amaçlara ait unsurlar çok yönlülük kazanmış ve tüm unsurlara ilişkin bilginin elde edilmesini zorunlu hale getirmiştir (Şenel, 2019: 3) Bu pencereden bakıldığı takdirde modern anlamda istihbaratın tanımı hem sınırlarının geniş olması hem de doğrudan uygulanan haliyle farklılıklar içermesi nedenlerinden dolayı çeşitlilik göstermektedir.

Güvenlik temelli bilgi gereksiniminin karşılanması faaliyetine ve bu faaliyette bulunan kişilere tarih boyunca farklı farklı isimler verilmiştir. Faaliyetin zihinlerde oluşturduğu algılar kültürel olarak farklılaşmış, bu durum da bu farklı algıların günümüzdeki ifade ediliş biçimlerinin etimolojik kökenlerinde kendini göstermiştir.

TDK sözlüğü istihbarat kelimesini, “yeni öğrenilen bilgiler, haberler, duyumlar” ve Arapça “habara” kelimesinden türemiş olan “istihbar” kelimesinin çoğulu olarak tanımlamaktadır (TDK İnternet Sözlüğü, 2020).

Etimoloji sözlüğünde ise istihbarat kelimesi “intelligence” olarak geçmektedir. Bu kelime Latince kavrama yeteneği, bilgi ve zekâ gibi anlamları ifade eden “intelligentem” kelimesinden türemiş olup İngilizce ’de de benzer anlamlara karşılık gelmektedir (Etymology Dictionary, 2015). İstihbaratın kelime anlamının yanı sıra,

teknik tanımları da farklılık göstermektedir. Yapılan tanımların içeriğine göre istihbaratın kapsamı, üretimi ve amacı farklılaşmaktadır.

Erdal İlter, İstihbaratı, “Haberlerin (ham bilgilerin) işlenmesi (tasnif, kıymetlendirme, yorum) sonucu üretilen bir ürün veya bilgi” olarak tanımlamaktadır. Yapılan bu tanım Milli İstihbarat Teşkilatı’nın (MİT) sitesinde de yer almaktadır (İlter, 2002). Sitede bulunan bu tanımın istihbaratı, üreten aktöre (devlet, kişi veya örgüt) göre sınırlandırmadığı ve üretim amacına değinmediği söylenebilir.

Öte yandan İstihbarat kavramı, “İhtiyaç duyulan anlarda, çeşitli imkân ve vasıtalarla, elde edilen bilgilerin işlenmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanarak bunlardan bir sonuç çıkartılması” olarak Türkiye’de istihbarat toplama yetkisine sahip başka bir kurum olan Emniyet Genel Müdürlüğü’nün (EGM) İstihbarat Daire Başkanlığının sitesinde tanımlanmıştır (EGM, 2018). İki kurumun sitesinde yer verdiği istihbarat tanımları incelendiğinde, her ikisinde de istihbaratın bir süreç unsuru olarak görüldüğü, EGM’ de yer alan tanımda zamansal bir sınırlılık bulunduğu, bilginin elde edilmesine bir sınır çekilmediği söylenebilmektedir. Fakat bu iki tanım temel alındığında istihbaratın, bir süreçten oluştuğu ve genel anlamıyla bir bilgi türüne işaret ettiği kanısına ulaşılmaktadır.

Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı (KDGM) ise yayınladığı Güvenlik Terimleri Sözlüğü içerisinde İstihbaratı, “Kullanıcıların talep ve ihtiyaçlarına yönelik olarak, değişik kaynaklardan bilgilerin toplanması ve bu bilgilerin bir dizi işlemde geçirilerek yorumlanması sonucu elde edilen nihai ürün; kısaca, üretilmiş, genellikle gizli ve daha çok eyleme-aksiyona yönelik olan zamanlı bilgi” olarak tanımlamıştır (Şenel, 2019: 5). Bu tanıma göre istihbarat daha çok eylemsel olarak ele alınmıştır.

İstihbaratın üretilmiş bir bilgi olduğu Muazzez Şenel ve Turhan Şenel tarafından da devlet istihbaratını tanımlarken ifade edilmiştir (Şenel & Şenel, 1997:32). Bu iki yazar aynı zamanda devlet istihbaratını, hasım veya hasım olması muhtemel devletlerin niyetleri, planları ve bu planları gerçekleştirme kapasiteleri hakkında her şekilde haber toplama veya bilgi sahibi olma faaliyetleri olarak nitelendirmiştir ve bunun gerekliliğini ifade etmiştir.

Özdağ tarafından yapılan başka bir tanıma göre istihbarat, “Ulaşılabilen bütün açık, yarı açık veya gizli kaynaklardan her türlü aracın kullanılması sonunda elde edilen her türlü veri, haber ve bilginin ulusal genel veya ulusal özel plandaki politikaların

gerçekleştirilmesi ve ulusal politikalara zarar verilmesinin önüne geçilmesi amacı ile toplandıktan sonra önemine ve doğruluğuna göre tasnif edilmesi, karşılaştırılması, analiz edilerek değerlendirilmesi süreci sonucunda ulaşılan bilgidir” (Özdağ, İstihbarat Teorisi, 2010). Buna göre Özdağ da istihbaratın belirli bir süreç sonunda elde edilen bilgi olduğu görüşünü desteklemektedir.

Bilginin istihbarat faaliyetlerinde kullanılan bir araç olarak karşımıza çıktığı istihbarat tanımları da bulunmaktadır. CIA’in karşı istihbarat uzmanlarından olan ve Martin T. Bimfort mahlasını kullanan yazarın CIA’in internet sitesinde de yer verdiği tanımına göre istihbarat “bir devletin dış politikası ve milli güvenliği için yabancı ülkeler ve casusları hakkında gereksinim duyduğu bilginin toplanması ve işlenmesi, dış politikanın uygulanmasına yardımcı yurtdışı örtülü faaliyetlerin yönetilmesi, işleme ve üretimin, bunlarla ilgili kişi ve kurumların, deşifre olmamasının sağlanması” olarak tanımlanmaktadır (Bimfort, 1958: 76). Bimfort’un bu tanımı göz önüne alındığında; istihbaratın tanımına, günümüzde istihbaratın esas işlevlerinden birisi olan karşı istihbarat, istihbarata karşı koyma yahut karşı casusluk faaliyetlerinin de eklendiği görülmektedir.

Kurtuluş Savaşı’nın önde gelen komutanlarından olan Kazım Karabekir de 1923 yılındaki bir konferansında istihbarat tanımına, kavramsallaştırma olmaksızın benzer nitelikte bir faaliyet tanımı eklemiştir (Karabekir, 2004: 26). Karabekir’e göre istihbarat; barışta ve savaşta doğru haber almak ama yanlış haber yaymak anlamına gelmektedir.

Urhal; istihbaratı, “muhtelif olanak ve araçları kullanarak herhangi bir konuda enformatik materyal sağlanması ve sağlanan bilgilerin ham halden kurtarılarak işlenmesi, değer katılması ve yorumlanarak bunlardan bir sonuç çıkarılması ile ilgili faaliyetler” olarak tanımlamaktadır (Urhal, 2008: 179). Emniyet Müdürü ve yazar olan Ömer Urhal da istihbaratı; bir süreç olarak tanımlayan kişilerden biridir (Şenel, 2019: 6). Emniyet Müdürlerinden olan Özdemir Kiper ve Nihat Çakar’ın beraber oluşturduğu istihbarat tanımında ise bu tanıma ek olarak istihbarata, karşı koyma faaliyeti de eklenmiştir.

Hem ABD ordusunda Vietnam’da bulunmuş hem de çeşitli kurumlarda istihbarat görevi yapmış olan Don McDowell; istihbaratı hem bir süreç ve faaliyet hem de bu süreç ve faaliyetin sonunda ortaya çıkan ürün olarak ifade etmiştir.

Bununla birlikte istihbaratı, bilinenin ona eklenen yeni bilginin ve sonunda bu bilgilerin karışımının bir yorumu olarak açıklamaktadır (McDowell, 2009: 11-12). Bu gibi bazı yazarlar ise istihbaratın ana unsurunun bilgiden daha çok, bilginin işlenmesine imkân tanıyan yorum ve analiz kabiliyeti olduğunu ileri sürmektedir.

Bir başka tanım da stratejik istihbaratın kurucusu olarak bilinen Sherman Kent tarafından yapılmıştır. Kent, istihbaratı; “bilgi, organizasyon ve faaliyetten oluşan bir süreç ve başarılı bir eylem için ihtiyaç duyulan bilginin araştırma ve gözlem ile elde edilmesi olarak tanımlamaktadır (Şenel, 2019: 6). Yukarıdaki tanımlardan anlaşılacağı üzere istihbarat; teknik açıdan bile üzerinde uzlaşılan tam bir tanımının bulunması zor ve çok sayıda bilim dalı ile etkileşimi gerektiren bir multidisipliner alandır. Bu bakımdan tez çalışmasının ilerleyen bölümlerinde değinilecek manası ile istihbarat; ulusal güvenlik ve çıkar için ilgili kurumlar vasıtası ile her türlü aracın kullanılması yoluyla ulaşılan bilgi ve bu bilginin sınıflandırılması, yorumlanması ve analizi ile ortaya çıkan ürünlerdir.

2.2.1 İstihbaratın tasnifleri

Bir ürün veya süreç olarak istihbarat, yaşadığı dönüşüm esnasında pek çok farklı bakış açısı, kaynak ve alan ile tanımlanmış, bu sebepten de istihbaratı farklı biçimlerde kategorilere ayırma gerekliliği ortaya çıkmıştır (Şenel, 2019: 7). İstihbarata dair çok sayıda farklı tasnif bulunsa da tez çalışması içerisinde; konusuna göre, toplama şekline göre, toplama yerine göre ve ölçeğine göre istihbarat tasniflerinden faydalanılacaktır.

2.2.1.1 Konusuna göre istihbarat

İstihbaratın, hem planlaması ve toplanması hem de bir ürün olarak meydana gelmesini sağlayan en önemli noktalardan birisi de bahse konu olan ürünün ait olduğu alanı tespit etmektir. Çünkü söz konusu alanın tespiti, istihbaratla ulaşılması beklenen amaçlara dair de bir netlik kazandırmaktadır. Bu doğrultuda, istihbaratın alanlarına göre tasnifine bakmanın yararlı olacağı düşünülmektedir (Army, 1992).

Army, İstihbaratı konusuna göre sekiz çeşit ile sınıflandırmıştır:

- Siyasi İstihbarat: İstihbarat faaliyetlerini üzerinde icra edileceği yapının siyasal yapısına ve sistematığına yönelik olarak bir ülke veya devletin

yönetim düzeni içinde yer alan veya almayan tüm siyasi etkiye haiz unsurlarına odaklanan istihbarat türüdür.

- Ekonomik İstihbarat: Bu istihbarat çeşidinde ekonomilerin genel kapasitelerinin ve zayıf ve güçlü yanlarının tespit edilmesine yönelik istihbarat faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.
- Askeri İstihbarat: Hedeflenen bir grubun kara kuvvetleri, hava kuvvetleri ve deniz kuvvetleri, gayrinizami savaş unsurları, silah, sistem ve ekipmanları ile üs, karargâh gibi sabit unsurlarına yönelik olanak ve kabiliyet belirleme amacıyla yapılan istihbarat türüdür.
- Sosyal İstihbarat: Toplumsal yapılara ve bu toplumsal yapıların bileşenlerine yönelik olarak yürütülen istihbarat çalışmalarıdır.
- Coğrafi İstihbarat: Askerî harekâtları veya ekonomik-siyasal politikaları etkileme kuvveti taşıyan her türden fiziki ve kültürel çevrenin belirlenmesi ve analiz edilmesine dayalı istihbarattır.
- Biyografik İstihbarat: Hedef alınan grup, yapı veya devletin yöneticilerine yönelik olarak gerçekleştirilen birey temelli istihbarat çalışmasıdır.
- Teknik İstihbarat: Hedeflere veya hedeflerin elinde bulunan ilmi-teknik gelişmelere ve bunların içeriklerine yönelik olarak gerçekleştirilen istihbarat çeşididir.
- Ulaşım-İletişim İstihbaratı: Ülkelerin, iletişim ve ulaşım gibi altyapılarıyla birlikte iletişim tesis ve sistemlerine de yönelik olarak yürütülen istihbarat çalışmasıdır.

2.2.1.2 Toplama biçimine göre istihbarat

İstihbaratın niteliğini belirten önemli unsurlardan birisi de istihbarata konu olan haberin hangi araçlarla ve yöntemler ile toplandığı konusudur (ODNI, 2019). Bu bakımdan istihbarat, toplanma biçimlerine göre de sınıflandırılmaktadır

- İnsan İstihbaratı (HUMINT): İngilizcedeki “Human Intelligence” teriminin kısaltması ile oluşan insan istihbaratı kavramı, Türkçe ’de “İnsan İstihbaratı” olarak tanımlanmaktadır. En basit tanımı ile insan istihbaratı, “insan unsuru vasıtasıyla, hedef örgüt, grup, ülke veya tesis gibi yapılara girilmesi, elde

geçirilmek istenen bilginin yapı içindeki dost unsurlar aracılığıyla temin edilmesini ifade etmektedir.

- Sinyal İstihbaratı (SIGINT): Hedefteki bireyde, örgütte, ülkede veya tesiste bulunan muhabere elektronik sistemleri aracılığıyla yayımlanan elektromanyetik enerjinin ele geçirilerek istihbarat üretim süreçlerine alınması ile yürütülen istihbarat faaliyetidir. Bir başka deyişle, sinyal kökenli tüm verilerden elde edilebilen istihbarat çeşidi olarak tanımlanmaktadır. Sinyal istihbaratı çalışmaları, tüm elektronik istihbarat (ELINT) ve iletişim istihbaratı (COMINT) yöntemlerini bünyesinde bulundurmaktadır.
- Açık Kaynak İstihbaratı (OSINT): Başta internetin de sayılabileceği üzere iletişim olanaklarının gelişmesiyle birlikte git gide önem kazanan ve sosyal hayatta kendisine yer edinen bu kavram, hiçbir örtülü veya gizli kaynağa başvurmaksızın, kamuya açık verilerin derlenmesi ile meydana gelen istihbarat şeklidir.
- Fotoğraf İstihbaratı (IMINT): Mercekli optik makineler yardımıyla elde edilen fotoğrafların kullanılması sonucu elde edilen istihbarat çeşididir. Fotoğraf istihbaratının amacı çoğunlukla kişi ve eşyaların mevcut konumlanmalarını, pozisyon değişikliklerini ve hedef grup tahkimatını belirlemektir.

İstihbarat toplama sistemlerinin arasına teknolojik gelişmelerin yaşanmasıyla birlikte yeni pek çok kavram girmektedir. Diğer yandan genel ve herkes tarafından kabul görülen toplama sistemlerinin bu dört alanda belirginleştiği ifade edilmektedir. Ek olarak; akustik istihbarat, uydu istihbaratı ve nükleer istihbarat gibi istihbarat toplama sistemleri detaylandırılmıştır (Omand, Bartlett, & Miller, 2012). Son zamanlarda, sosyal medyanın gelişmesiyle birlikte ise sosyal medya istihbaratı (SOCMINT) gibi yeni bir alanın açıldığı da ifade edilmektedir.

2.2.1.3 Toplama yerine göre istihbarat

İstihbarat toplama, yerine göre de sınıflandırılmaktadır. İç istihbarat-güvenlik istihbaratı ve dış istihbarat, yerine göre istihbaratın çeşitlerini oluşturmaktadır.

İç İstihbarat-Güvenlik İstihbaratı; İsminden de anlaşılacağı üzere iç istihbarat, yurt içinde devletin iç güvenliğinin sağlanmasının hedeflendiği istihbarat faaliyetleri

olarak kısaca tanımlanabilir. Güvenlik istihbari amacıyla görevlendirilmiş istihbarat kurumları çoğunlukla, anayasal düzeni tehdit edebilecek eylemlerin önüne geçilmesi, terörle mücadele edilmesi ve istihbarata karşı koyma ile sorumlu olmaktadır. İç istihbarat türündeki kurumlar, bünyesinde yer aldıkları devletlerin iç hukuk kuralları ile bağlı durumdadır. Böylece, hukuki olarak bağlı oldukları kanunun gerektirdiği şeyleri titizlikle yerine getirmektedirler (Şenel, 2019: 10). İç istihbarat türünde, çoğu zaman istihbarat üretmenin maliyeti dış istihbarata oranla daha düşüktür. Öte yandan, istihbarat üretiminde kullanılacak olan kaynaklara ulaşmak veya bu kaynakların temin edilmesi nispeten daha kolaydır.

Dış İstihbarat; Devletlerin, ülke içiyle veya ülkenin dışıyla ilgili konularda çıkarlarını, güvenliklerini ve nüfuz alanlarını korumak amacıyla gerçekleştirdiği istihbari çalışmalardır. Dış istihbarattan mesul kurumlar, çoğunlukla ülkenin dış politikaları ile ilgili görevler yürütmektedirler. İfa ettikleri bu görevlerde bu görevliler kısmen de olsa kendi ülkelerinin hukuku ile bağlı durumdadır. Fakat, görevin büyük kısmı yurt dışında ifa edildiğinden, istihbaratın üretim sürecinde, bu kimseler bulundukları ülkenin ve uluslararası hukukun koyduğu kurallarla bağlı durumdadır. Çünkü, dış istihbarata yönelik olarak gerçekleştirilen gizli bir faaliyetin deşifre olması durumunda büyük siyasi, askeri ve iktisadi etkiler meydana gelebilmektedir. Bu yüzden dahi ülkeler, zaman zaman savaşın eşiğine gelebilmektedir. Dış istihbarat faaliyetlerinin kapsamına; kaynak eldesi ve yönetimi, psikolojik eylemler, gizli operasyonlar, casusluk faaliyetleri ve karşı casusluk faaliyetleri girmektedir (Şenel, 2019: 11). Ülkeler bu şekilde; risk ve tehditleri belirlemekte ve bu tehditlere yönelik olarak tedbirlerini almaktadır. İç istihbarat ile kıyaslandığında dış istihbarat faaliyetlerinin daha çok maliyetli ve daha zor kaynak temini içerdiği söylenebilmektedir.

2.2.1.4 Ölçeğine göre istihbarat

İstihbarat, üretim düzeyi ve meydana getirdiği etkiler açısından 3'e ayrılmaktadır:

- Taktik İstihbarat: Devam eden bir operasyonu desteklemek amacıyla üretilen, düşmanın hedef ve kapasitesini tespit etmeye dayalı bir istihbarat türüdür (Özdağ, İstihbarat Teorisi, 2009). Bir başka ifadeyle, konu bakımından kısıtlı ve belirgin bir alanda, kısa sürede üretilip kullanılacak olan istihbarat çeşidi olarak tanımlanabilmektedir. Bu istihbarat çeşidinde, belirlenen hedeflerin hal

ve hareket şeklinin bilinmesi gerekmektedir. Edinilen istihbarat, anlık faaliyetlerde ve operasyonel merkezli bir biçimde değerlendirilmektedir. Bu istihbarat türünde kullanıcı ölçeği ise önem arz eden taktik seviyedeki yöneticilerdir.

- Operasyonel İstihbarat: Belirli bir hedefi yahut bütününü kapsayacak şekilde, eklemelenmiş ahenk içindeki taktik istihbarat faaliyetlerini içeren istihbarat şeklinde kısaca ifade edilmektedir. Bu istihbarat türü genellikle tek bir operasyona yönelik olarak yürütülmektedir (Şenel, 2019: 11). Anlık karar verme ve bu kararı uygulama noktasında bu tür istihbarat faaliyetlerine başvurulmaktadır.
- Stratejik İstihbarat: Strateji geliştirmek ve politikaları seçmek kapsamında karar vericilere yönelik risk, tehdit ve çıkarların tespit edilmesi için yürütülen istihbarat çalışmaları olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte çoğunlukla dış istihbarat faaliyeti ve doğrudan ulusal güvenliği hedef alan iç ve dış tehditlere yönelik bu istihbarat faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Beşe ve Seren'e göre stratejik istihbarat, geniş bir bakış açısından şimdiki ve gelecekteki durumlara yönelen aktörlerin bir koordinasyon halinde hareket etmelerini hedefleyen, disiplinler arası bir yaklaşımla yürütülen bilimsel bir çalışma niteliğindedir (Seren, 2011:126).

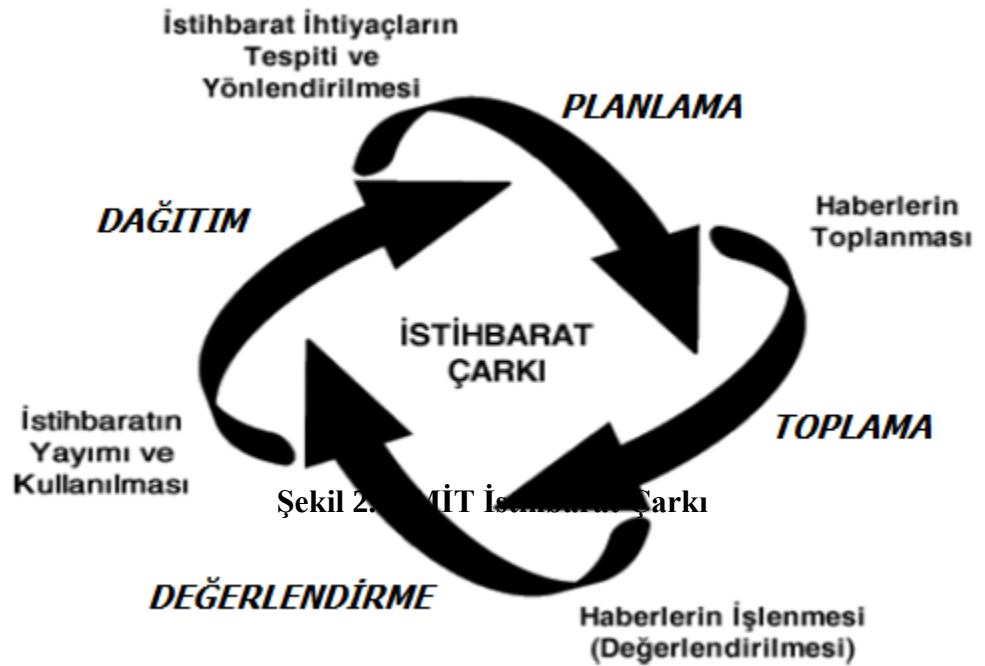
Dış politikaların belirlenmesinde ve dış politikalar konusunda kararlar almada stratejik istihbarat önemli olmaktadır. Stratejik istihbarat verileri, bu alanda karar alıcılara yol göstermekte ve kararların geri dönüşleri ile ilgili öngörülerde bulunmaktadır.

Tez çalışmasında ele alınan öteki istihbarat sınıflandırmaları ile kıyaslandığında nispeten yeni bir sınıflandırma sayılan ölçeğine göre istihbarat, son yıllarda giderek daha da önem kazanmıştır. Bu alandaki istihbaratın doğru ve etkin kullanımı, karar verme kalitesinin artırılması noktasında da önemli roller üstlenmiştir. Bu tez kapsamında ele alacağımız terör eylemleri ve saldırılarında stratejik istihbaratın alınması ve paylaşılması oldukça önem arz etmektedir.

2.2.2 İstihbarat çarkı ve istihbarat paylaşımı

İstihbaratın ortaya çıkışına müteakip bu istihbaratı kullanacak sistemlerle (karar alıcılar, kolluk güçleri ve diğer güvenlik kurumları gibi) istihbaratın paylaşılması, istihbarat sürecinin son unsuru olarak değerlendirilmektedir.

Uygulama açısından istihbaratın devamlı bir süreç olduğu ve bu sürecin bazı aşamaların döngüsü ile gerçekleştiği belirtilmektedir (Şenel, 2019: 12). Bu nedenle istihbarat paylaşımı kavramını doğrudan ele almak yerine, istihbaratın paylaşılması aşamasına ginceye kadar geline ve tekrar eden sürecin ne şekilde işlediğini ve ne gibi unsurlar içerdiğini ele almak daha faydalı görülmektedir. Gerek teorik olarak gerekse uygulamalarda istihbaratın bir ihtiyaçtan, bu ihtiyacın giderilmesine yönelik kullanılacak bilgi haline dönüşmesi aşamasının döngüsü, literatürde “istihbarat çarkı” olarak tanımlanmaktadır. MİT tarafından kullanılan istihbarat çarkı Şekil 2.1’de gösterilmiştir.

Kaynak: Ateş, H. (2017)

Türkiye’de kabul görmüş ve MİT’in de kurumsal internet adresinde bulunan istihbarat çarkı modeli 4 ana aşamadan meydana gelmektedir. Bu bölümler;

1. Planlama (istihbarat ihtiyaçlarının tespiti ve yönlendirilmesi)

2.Toplama (Haberlerin toplanması): Toplama aşamasında haberin toplanmasına ek olarak; her türden veri, malumat, emare, görüntü ve ses gibi bileşenler de toplanmaktadır.

3.Değerlendirme (Haberlerin İşlenmesi ve Değerlendirilmesi)

4.Dağıtım (İstihbaratın Yayılması ve Kullanılması) şeklindedir (Ateş, 2012: 12).

Dünya genelinde istihbarat çarkı çoğunlukla literatürde;planlama ve yönetim, toplama, işlem ve süreç, analiz ve üretim ile dağıtım ve yayımlama olmak üzere birbirini izleyen beş adımdan oluşan bir sistem olarak kabul görmektedir(Ercan, 2006: 14).

Yönetim ve organizasyon alanlarında son zamanlarda yaşanan gelişmelerin neticesi olarak “değerlendirme-geri besleme” safhası da 6. adım olarak bazı gösterimlerde çarka eklenmiştir.

İstihbarat çarkına ilişkin birden çok tasnif yer olsa da genellikle içerdiği süreçler benzer olmakla beraber sürecin son aşaması istihbarat paylaşımı olarak karşımıza çıkmaktadır. İstihbaratın elde edilmesindeki her bir sürecin, istihbaratın meydana gelmesinde doğrudan rolünün olduğu ve istihbarat çalışmalarının verim ve kalitesini bu süreçlerin etkinliği belirlediğinden, son basamak olan istihbaratın paylaşımı aşamasının da istihbarat çalışmalarının kalitesine olan etkisi şüphesiz bir konudur (Şenel, 2019: 13). Bu nedenle istihbarat; sürecinin doğru ve etkin işlememesi, doğru kişi ve kurumlarla paylaşılmaması veya eksik paylaşılması durumunda kayda değer bir öneme sahip olmayacaktır.

İstihbarat paylaşımı, esasen istihbarat faaliyetlerinin niteliği konusunda bir ikilem yaratmaktadır. İşlenmiş bir veri olan istihbarat, bilginin kaynağının açık olması durumunda bile üretilen hali ile gizli olma niteliğindedir. Gizlilik kavramı ise bilinmesi gereken kişi veya kişiler haricinde izni olmayan kimsenin veya hiçbir kurumun söz konusu bilgiye erişememesini ifade etmektedir. İstihbarat bilgisinin, bilmesi gerekenlerden farklı bir ortama yayılması durumunda, bilgi ve bilgi kaynağı ve hatta politikalar tehlikeye girebilecektir (Best, 2011). Görülebileceği gibi istihbaratın paylaşımında karşılaşılan ilk problem, istihbaratın ana mihenklerinden olan gizlilik ilkesi ile istihbaratın paylaşımı arasındaki ikilemden doğmaktadır. İstihbaratın etkinlik düzeyi, hangi bilgilerin ne ölçüde ve kimler ile paylaşılacağı sorularının istihbari durumun özgünlüğü kadar cevaplanması ile oluşturulan bir

denge çerçevesinde sağlanabilmektedir (Şenel, 2019: 24). Literatürde istihbarat paylaşımı başlığında karşılaşılan geleneksel sınıflandırmaya göre istihbarat paylaşımı; uluslararası istihbarat paylaşımı ve ulusal istihbarat paylaşımı olarak iki başlıkta ele alınmaktadır.

2.2.2.1 Uluslararası düzeyde istihbarat paylaşımı

Küreselleşen dünya düzeni, gelişen iletişim ağları ve ulaşım olanakları gibi gelişmeler, devletlere yönelik potansiyel tehditleri de küresel düzeye taşımaktadır. Terörizm başta olmak üzere suç örgütleri tehditleri, siber suçlar ve casusluk faaliyetleri devletlerin güvenlik sınırını tüm dünyayı içine alacak şekilde genişletmelerini gerekli kılmaktadır. Sınırların bu denli genişlemesi devletlerin ihtiyaç duydukları küresel düzeyde bilgi, beceri, tedbir ve strateji gibi olguların, kendi egemenlik alanlarının dışında gerçekleştirememesine yol açmaktadır. Bu noktada devletlerin, ortak hedefler merkezinde bir istihbari ittifak oluşturabilecekleri karşımıza çıkmaktadır. Maalesef günümüz düzeninde devletler, bir başka kıtada yaşayan bir terör örgütünün planladığı, üçüncü bir devletin vatandaşı olan bir terörist tarafından hayata geçirilen terör eylemleri ile karşı karşıya gelebilmektedir. Gelişmiş olan iletişim ve ulaşım imkanları, başka bir ülkeden internet yardımıyla radikalleştirilen veya saldırı talimatı verilen kimselerin saldırılarına imkân sunabilmektedir. Bu bağlamda, uluslararası terör tehditlerinin, devletleri diğer devletler ile istihbarat paylaşımına iten en etkin nedenler arasında olduğu öne sürülebilmektedir. Bu konuda ABD Ulusal İstihbarat Direktörlüğü tarafından, diğer devletler ile istihbarat paylaşımı yapılmasının ve koordineli iletişim kurulmasının, uluslararası terörle mücadelenin esas unsurlarından biri olduğu altı çizilerek vurgulanmıştır (Şenel, 2019: 25). Dönemin ABD Başkanı'nın talimatları ile yabancı ve müttefik devletler ile bilgi paylaşım anlaşmalarının yapılmaya devam edileceği de belirtilmiştir.

James I. Walsh, istihbaratı bir emtia olarak tanımlamıştır. Uluslararası boyutta istihbarat aktarımının, istihbaratın doğası gereği iki ana problem ile karşı karşıya kalacağına da değinmektedir. İstihbaratı sunan devleti satıcı, istihbaratı alan ülkeyi ise alıcı olarak nitelendiren Walsh, satıcıların sundukları istihbari bilgilerin, hiçbir zaman alıcılar tarafından yeterli düzeyde muhafaza edilemeyeceğini düşündüklerini; alıcılarınsa hiçbir zaman aldıkları istihbaratın kesin doğruluğundan emin olamayacaklarını ifade etmiştir (Walsh, International Politics of Intelligence Sharing,

2009: 208). Öte yandan muhtelif ülkeler arasında veya uluslararası kuruluşların bünyesinde istihbarat paylaşım mekanizmaları, varılan mutabakatlar çerçevesinde kurulmaktadır.

Five Eyes (Beş Göz) olarak da bilinen UKUSA Anlaşması, devletlerin kendi aralarında vardıkları anlaşmalar neticesinde inşa edilen istihbarî ortaklıklara dair en açık örnektir. Büyük Britanya ve ABD tarafından 1943 yılında BRUSA adı ile gizli bir şekilde kurulan ittifak, iki ülkenin birbirleri ile sinyal istihbaratı yapmasını öngörmekteydi. Bu anlaşmaya Kanada'nın 1948 yılında, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın ise 1956 yılında katılmasıyla Five Eyes oluşumu gerçekleşmiştir (Dailey, 2017). Sinyal istihbaratı paylaşımı noktasında bu ortaklık yapısı neredeyse dünyanın her yerinde aktif bir yapı halini almıştır.

İstihbarat paylaşımı konusunda uluslararası bir örnek teşkil eden diğer bir birlik ise NATO'dur. NATO kapsamında, İstihbarat Birleştirme Merkezi kurulmuştur. Oluşturulan bu merkez ABD tarafından fonlanmaktadır. Ayrıca NATO üyesi ülkelerden gelen 200'den fazla askeri ve sivil istihbarat personeli merkezde görev yapmaktadır. Merkezin ana faaliyetleri arasında paylaşım ve füzyon çalışmaları gösterilmektedir. Merkezin amacı, istihbarat paylaşımı noktasındaki noksanlıkları gidermektir (NATO, 2018). Merkez ayrıca NATO operasyonlarının planlanması ve uygulanması aşamalarına da destek vermektedir.

AB'de ortak savunma ve bilgi paylaşımı konusu 1997 Amsterdam Zirvesi'nin ardından hız kazanmıştır. AB üyesi devletler, ABD'ye bağlı olmaksızın kendi istihbarat üretim ve analiz kapasitelerini artırmak amacıyla çeşitli çalışmalar içerisinde bulunmuşlardır. Bu çabalarının önündeki en büyük engelin, Avrupa'nın güvenlik konusunda NATO'ya olan bağımlılığı olduğu düşünülmektedir (Urhal, 2008: 76). EUROPOL, AB'nin polis teşkilatı olarak süreç içerisinde geliştirilmiştir. Böylece AB ortak istihbarat kapasitesinin geliştirilmesine katkı sunulmuş ve bu bağlamda çeşitli etkin paylaşımlar ortaya çıkmıştır.

2.2.2.2 Ulusal düzeyde istihbarat paylaşımı

İstihbarat ortak amaçlar birliğinde ve düzenli bir biçimde organize olmuş kurumlar aracılığıyla profesyonel bir biçimde üretilmektedir (Şenel, 2019: 27). Bu açıdan baktığımızda, istihbarat üretim faaliyetlerinin esas aktörleri, devlet içerisinde örgütlenmiş istihbarat üretimi ile görevli kurumlardır.

Bazı devletlerse, kendi gereksinimlerine göre de istihbarat mekanizmalarını farklı şekillerde örgütlemiştir. Bu devletler yalnızca tek bir istihbarat kuruluşu oluşturmak yerine gereksinimler temel alınarak farklı kaynaklar ile istihbarat üreten kurumlar oluşturmuşlardır. Bu tip bir yaklaşımda istihbari bilgilerin tek bir merkezde toplanamaması sorunu meydana gelmektedir (Şenel, 2019: 28). Özellikle 1990’lardan itibaren patlak veren terör olayları sonrasında çoğunlukla istihbarat kurumları arasında koordinasyon sağlanamaması, en önemli hizmet boşluğu olarak kabul görülmüştür. Bu hususta, özellikle 11 Eylül olayları sonrasında, devletler için ulusal düzeyde istihbarat paylaşımı ve koordinasyonu sorunu, çözülme kavuşturulması gereken öncelikli konulardan biri olmuştur. Literatürde ulusal seviyede istihbarat paylaşımının, 2000’li yıllardan itibaren ele alındığı ve bu konu ile ilgili çözümler üzerine çalışıldığı söylenebilmektedir.

İstihbarat faaliyeti gerçekleştiren kuruluşlar, istihbarat faaliyetinin özelliğine binaen gözleme kapalı, genellikle gelenekçi ve hakkında çok fazla söz söylenmemesi istenen organizasyonlardır. Bu kurumların gerçekleştirdiği çalışmalar yeterince bilinmediğinden, kuruma yönelik eleştiriler, sadece faaliyetinin kamuoyuna yansması üzerinden yapılmaktadır. Ulusal güvenlik kurumları arasında yapılan istihbarat paylaşımı, çoğunlukla bir çeşit başarısızlık ve bu başarısızlığın meydana getirdiği güvensizlik inancı üzerinden gündeme çıkmaktadır (Copeland, 2006). Görebileceğimiz üzere, ulusal düzeyde istihbarat paylaşımının iyi yapılmadığı takdirde istenmeyen sonuçlar doğurabileceği ve bu şekilde mevcut istihbarat yapısının sorgulandığı ifade edilebilmektedir. Tam da bu noktada istihbarat başarısızlığı kavramı karşımıza çıkmaktadır.

Lowenthal, istihbarat başarısızlığını “Milli menfaatlerle ilgili bir olayda, istihbarat kuruluşlarının istihbarat çarkının unsurlarının biri veya birkaçındaki yetersizlik nedeniyle doğru ve istenen zamanında istihbarat üretememesi” olarak ifade etmektedir (Lowenthal, 1985: 34). Bu ifadeden de anlaşılabileceği üzere istihbaratın dağıtımı veya toplanması aşamalarında meydana gelen ve yetersizlikle neticelenebilecek olaylar, istihbarat paylaşımının istihbarat üretim sürecindeki rolünü hayati bir şekilde etkileyecek mahiyettedir.

11 Eylül terör saldırılarından sonra ulusal düzeyde istihbarat paylaşılması konusunda yapılan akademik yayınlarda, bu başlıkta ülkelere yönelik getirilen eleştirilerde ve ülkelerin yaptığı kurumsal düzenlenmelerde önemli derecede artış gerçekleşmiştir.

Uluslararası ilişkilerde ve dünya tarihinde önemli başka birçok olaya sebebiyet veren 11 Eylül terör saldırıları, terör ve güvenlik çalışmalarını etkilediği gibi istihbarat faaliyetlerini de etkilemiştir. Bu olayın ardından, başta ABD olmak üzere çok sayıda devlet istihbarat reformları ve iyileştirmeleri yapmıştır. Lowenthal tarafından ifade edilen istihbarat başarısızlığına, 11 Eylül terör saldırılarının bir misal olduğu net bir şekilde görülmektedir. Burada belirtilmelidir ki, 11 Eylül terör faaliyetlerinin öncesinde, çeşitli istihbarat kurumlarınca saldırganların belirli kapsamlarda tespiti sağlanmış fakat, kurumlar arasındaki koordinasyonsuzluk ve paylaşım noksanlığı nedeniyle terör eylemi öngörülememiştir (Dillon, 2002). Öncesinde CIA tarafından yakın takibe alınan iki teröristin, FAA (hava yollarını kullanan yolcuları görüntülemekle görevli kurum)’un CIA veri tabanına erişiminin olmamasından yakalanması sağlanamamıştır.

İlginçtir ki, 11 Eylül sonrasında, CIA ve FBI gibi köklü kuruluşlar başta olmak üzere, ABD’de yer alan çok sayıda güvenlik kurumu, sahip oldukları veriler dahilinde saldırılara ait yükümlülüğün kendilerinde olmadığını belirten bir tutum takınmıştır (Özdağ, 2017: 117). Bu tutumun sonrasında istihbarat paylaşımının kalitesini iyileştirecek düzenlenmeler planlamaya alınmıştır. İlk olarak 2001 yılında USA PATRIOT, ismiyle “Terörizme Engel Olmak ve Müdahalede Bulunmak için İhtiyaç Duyulan Uygun Araçların Sağlanması Yasası” sonrasında ise IRTPA adıyla, “İstihbarat Reformu ve Terörizmin Önlenmesi Yasası” 2004 yılında yürürlüğe girmiştir (Şenel, 2019: 28). Yapılan bu düzenlemelerde, ulusal düzeyde istihbarat paylaşımına getirilen en önemli yenilik, Ulusal İstihbarat Direktörlüğü’nün (DNI) kurulmasıdır. Bu kurum, istihbaratın koordinasyonunu sağlamakla ve paylaşımını gerçekleştirmekle görevlidir. Ayrıca ABD’de mevcut 17 istihbarat kurumu da bu kurumun bünyesinde tek çatı altında toplanmıştır (Who we are, 2018). İstihbarat faaliyetlerinde hedef ve öncelikleri tespit etmek, istihbaratla ilgili kurumların gerekli bilgilere en iyi şekilde erişimini sağlamak gibi amaçları bulunan ODNI, ulusal düzeyde istihbarat paylaşılması olgusuna etkin bir misal olarak değerlendirilmektedir.

Etkin istihbarat paylaşımı sağlamak amacıyla ABD’de kurulan sistemler yalnızca yeni kuruluşlar ve geliştirilen yasalar ile sınırlandırılmamıştır. Bilgi aktarımını daha kolay kılmak amacıyla yeni elektronik sistemlerin altyapısı da kurulmaya başlanmıştır (Şenel, 2019: 30). Bir online veri paylaşım sistemi olan Intellipedia,

ABD’de yer alan istihbarat servisleri ve ilgili kuruluşlar tarafından da kullanılmaktadır.

Türkiye de ulusal istihbarat paylaşımını sağlamak amacı ile çeşitli kuruluşları aracılığıyla istihbarat üretimi ve paylaşma faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Tez konusu Türkiye’deki istihbarat faaliyetlerini ve terörle mücadelede kullanılan istihbari yaklaşımları ele alacağından Türkiye’deki istihbarat yapısı ve kuruluşları detaylı olarak bölüm 2.3.’de açıklanmıştır.

2.3 Türkiye’de Görev Yapan İstihbarat Kurumları

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Osmanlı Dönemindeki devlet kurumlarına benzer yapıları reform yoluyla güçlendirerek ve çeşitlendirerek kullanmaya devam etmiştir. Güvenlik alanında da göze çarpan bu reformlar Tanzimat Dönemi’nden itibaren başlamış ve günümüze kadar gelişerek kendini göstermiştir. Örneğin, Osmanlı Dönemindeki ilk istihbarat kurumu olan Teşkilat-ı Mahsusa, zaman içerisindeki reform ve gelişmeler ile MİT’in ana hatlarına ilham olmuştur. Türkiye’de görev yapan istihbarat kurumları aşağıda açıklanmıştır.

2.3.1 Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT)

MİT, Türkiye’de istihbarat faaliyetlerini yürütmek maksadıyla kurulmuş olan tek kurumdur. Tarih süresince Türk Devletleri’nde çok sayıda istihbarat kurumu kurulmuştur. Bu kurumlar ait oldukları dönem ve sahip oldukları olanaklar dahilinde başarılı görevler gerçekleştirmiştir. Millî Emniyet Hizmeti (MEH) Teşkilatı, 1926 yılında kurulmuş ve Türkiye’nin ilk istihbarat kuruluşu olarak faaliyet göstermiştir (Özdağ, 2017: 161). İlk olarak, Erkan-ı Harbiye Umumiye Riyaseti bünyesinde yapılmış ve teşkilatlanma çalışmalarının tamamlanmasının ardından 19 Aralık 1926 tarihinde Başbakanlığın bünyesine bağlanmıştır. Neredeyse bir yıl civarı süren yapılanma faaliyetleri boyunca, önceden belirlenen subaylar yurt içinde ve yurt dışında eğitim ve konferanslara katılmıştır (Gün, 2014: 126). Konferanslara ve eğitimlere katılan katılımcılar arasında yer alan Yarbay Şükrü Ali (Ögel) Bey, Teşkilatın ilk idarecisi olarak görevlendirilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra gereksinim duyulan haberleri daha etkin bir biçimde karşılamak amacıyla 644 sayılı Milli İstihbarat Teşkilat Yasası 22 Temmuz 1965 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yasayla birlikte teşkilatın ismi bugünkü kullanılan

adı olan Milli İstihbarat Teşkilatı'na dönüştürülmüştür. Dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler karşısında MİT duyarsız kalmayarak 1971 yılında bünyesinde Elektronik ve Teknik İstihbarat (ETİ) Başkanlığını faaliyete geçirmiştir.

ETİ Başkanlığı, 2937 sayılı MİT'in kuruluş kanununda belirtilen amaçları kapsamında telekomünikasyon aracılığıyla edinilen istihbaratın tespiti, tespiti yapılan istihbaratın analizi, Görüntü istihbaratının sağlanması ve analizi gibi faaliyetleri yürütmektedir (Darıcılı, 2019: 21). Daha sonra yaşanan gelişmeler ile 1983 yılında 2937 sayılı “Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanunu” çerçevesinde iç istihbarat ve dış istihbarat üretme yetkisi MİT'e tanınmıştır. Bu önemli değişiklikle teşkilat, direkt olarak Başbakan'a bağlı hale gelmiştir. Hem ülkenin gündemi ve gereksinimleri hem de küresel gelişmeler MİT içinde türlü yapısal reformlar meydana getirmiştir. Yakın tarihte karşılaştığımız en kayda değer değişiklikse 01 Ocak 2012 tarihinden itibaren, Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı bünyesinde yer alan Genelkurmay Elektronik Sistemler Komutanlığı (GES)'in, MİT bünyesine dahil edilmesidir. MİT'e devrolmasının ardından Sinyal İstihbaratı Başkanlığı adını alan GES Komutanlığı, NATO standartları kapsamında uzun yıllar TSK'nın sinyal istihbaratı gereksinimini gideren birimi olmuştur (Darıcılı, 2020, 109). Sinyal İstihbaratı Başkanlığı, sinyal istihbaratının edinilmesi, hedef unsurların haberleşme ve radar iletişiminin koordinesi ve edinilen ham istihbaratın analiz edilmesi gibi görevler yürütmektedir (Darıcılı, 2019: 21). Bu stratejik hamleyle birlikte MİT, sahip olduğu bu yeni imkanla birlikte Türkiye'nin sinyal istihbaratı üretimi bakımından ana teşkilatı halini almıştır. MİT'in kuruluş gayesi ise; Türkiye'nin milleti ile bütünlüğüne, bağımsızlığına, güvenliğine, Anayasal şekline ve milli gücünü oluşturan tüm unsurlarına karşı içten veya dıştan yürütülen faaliyetler hakkında istihbaratı devlet seviyesinde oluşturmak ve oluşturulan bu istihbaratı, yetkili kişi ve kurumlar (Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri) ile paylaşmaktır (Gün, 2014: 128). MİT yurtiçinde ve yurtdışında yürüttüğü faaliyetleri ilgili yönergeler ve yönetmeliklere bağlı kalarak gerçekleştirmektedir.

Kurulduğu tarihten itibaren süregelen askeri anlayış, MİT'in çalışma sistemini de doğal olarak etkilemiş ve teşkilatın tehdit algılamasında etkin olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından ortaya çıkan isyanlar, ayrılıkçı eylem ve söylemler ve komünizm tehlikesi, teşkilatın yapısına etki etmiştir. Bu noktada, dış bir

tehdit olarak nitelendirilen komünizm ve Sovyetler Birliği dışındaki tehditlerin yurtiçi merkezli olması nedeniyle, teşkilat esas olarak yurt içi faaliyetlere yönelmiştir (Kaynak, 2006: 17-18). Rejime yönelen tehditlerin var olması ve bu tehditlerle uzun bir süre mücadele verilmesi, MİT'in ana faaliyet konusu olmuştur.

1960'lardan beri Türkiye'nin maruz kaldığı terör eylemlerinin bir analize ve stratejiye dayalı istihbarat mantığı ile ele alınması pek mümkün olmamıştır. Bu eylemler, daha ziyade eylem ve eylemin sonucu ilişkileri üzerinden istihbarat çalışmalarına konu olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile, komünizm tehdidinin ortadan kalkması tüm dünyayı etkilediği gibi, Türkiye'de de yeni değişimlere neden olsa da 1990'lı yıllarda bölücü terör faaliyetlerinin artmasının bu değişimlerin sınırlı kalmasına sebep olduğu aktarılmıştır. (Gün, 2014: 128). Türkiye'de istihbarat faaliyetlerinden uzun bir zaman verimli bir şekilde yararlanılamamasının bir diğer sebebinin de, siyasetçilerin bu konudaki tutumu olduğu ifade edilmektedir.

MİT içerisindeki askeri yapı aracılığıyla geçmişte siyasal iktidarlara karşı ülkede gerçekleştirilen askeri müdahaleler düşünüldüğünde, sivil yöneticilerin istihbarata bakışını anlamak çok zor olmayacaktır. Bu sebepten MİT'in, birçok zaman hükümet ve siyasetçilerin eleştiri ve baskıları ile karşı karşıya kaldığı belirtilmektedir.

1988 yılında yaptığı bir röportajda dönemin Başbakanı Bülent Ecevit,

“İstihbaratla çok fazla iç içe olmamak gereklidir, istihbarat servisi ile çok dayanışma ve servise her zaman inanmak siyaset adamını yanıltır.” İfadelerini kullanmıştır. Türkiye'de uzun müddet Başbakanlık görevi yürütmüş Süleyman Demirel ise, “MİT, Uganda'da yapılacak darbeyi haber eder, ama Türkiye'de yapılacak darbeyi haber vermez.” İfadesi ile teşkilata dönemin siyasetçilerini bakışını ortaya seren bir görüş belirtmiştir.

Bazı hükümetlerin ve sivil yöneticilerin talepleri ile MİT'in yerine başka yapılar oluşturulması bile gündeme gelse de bu talepler karşılık bulmamıştır (Avcı, 2007: 326). Öte yandan siyasi iktidarların; çoğunlukla ordu ve MİT'ten çok kendilerine bir nebze daha yakın olarak gördükleri Emniyet Teşkilatı içerisinde bulunan istihbarat servislerini güçlendirmeye çalıştığı ifade edilmektedir (Özkan, 2005: 289). Karar alıcılar ve istihbarat merkezi arasında kurulan bu tür bir bağ nedeniyle, istihbaratın,

ulusal güvenlik politikalarına olan etkisinin sivil siyasi kanat yerine kendi yöneticilerinin de bağılı bulunduğu TSK ekseninde olduğu söylenebilir.

MİT, uzun bir müddet kendi yöneticilerini de atayan TSK'nın gereksinimleri ekseninde çalışmalar yürütmüştür. 1992 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda uzun müddet görev yapmış Sönmez Köksal'ın MİT Müsteşarı olması ile MİT'in yönetici düzeyinde sivilleştirilmesi sağlanmıştır. Bu dönemden itibaren teşkilatta sivil görevli ve personel sayısı artmıştır. Yönetim birimlerine de kurumda yetişmiş personellerin atanmaları sağlanmıştır. Bu ortamda yapılan istihbarat çalışmaları çağın gerekliliklerine uygun bir düşünceyle gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu çalışmalarla birlikte hükümetlerin MİT'e bakışlarının değiştiğini de söylemek mümkün olabilecektir. Bunun diğer bir örneği, 1989-1991 yılları arasında Başbakan olan Yıldırım Akbulut tarafından verilmiştir. Akbulut: "Şimdiki aklım olsaydı, her sabah güne MİT Müsteşarıyla beraber yapacağımız kahvaltı ile başladım" (Gün, 2014: 128). İfadelerini kullanarak bu konudaki iş birliğinin ve iletişimin önemini vurgulamıştır. Yakın dönemde MİT bünyesinde kurulan Dış Operasyonlar Başkanlığı bu alanda ihtiyaç duyulan gereksinimlerin karşılanması için önemlidir. Dış Operasyonlar Başkanlığı esasen dış politikada karar süreçlerine yön veren MİT içindeki önemli yapılanmalardan biri olarak değerlendirilmektedir. Sadece karar alma konusuyla sınırlı olmayıp, operasyonel manada alınan kararların uygulanması konusunda da yetkileri mevcuttur. Dış Operasyonlar Başkanlığı'nın 2014 yılında 49 Türk Konsolosluk çalışanının DEAŞ'den kurtarılmasıyla ilk kez kamuoyunda gündeme geldiği söylenebilmektedir. Bu operasyon kapsamında istihbarat birimlerinin özel çaba sarf ettiği ifade edilmektedir. (Atılır, 2018: 31). Böylece 49 Konsolosluk çalışanı herhangi bir kayıp yaşanmadan kurtarılabilmektedir.

MİT ile ilgili yapılan reformlar kapsamında geliştirilen 6532 sayılı kanun şeffaflık ve denetim konusunda önemli düzenlemeler barındırmaktadır. Bu kapsamda; Cumhuriyet tarihinden beri ilk kez MİT'in TBMM tarafından denetlenmesinin zemini hazırlanmıştır. TBMM'nin bünyesinde kurulacak olan Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu ile demokratik ülkelerde var olan etkin bir mekanizma inşa edilmiştir. Bu kapsamda; 17 kişiden meydana gelen Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu, araştırmalarını ve görüşmelerini, bir rapor haline getirerek doksan gün içinde TBMM Başkanlığına sunmaktadır. Komisyonun görevleri şunlardır:

- a) Milli güvenlikle alakalı konularda görüş ve öneriler beyan etmek

- b) Güvenlik ve istihbarat alanlarında uluslararası gelişmeleri takip etmek
- c) Birim faaliyetlerine dair rapor hazırlamak
- d) Güvenlik ve istihbarat faaliyetleri esnasında elde edilen kişisel verilerin güvenliğini ve bireylerin hak ve özgürlüklerini koruyucu tavsiyeler geliştirmek (Söylemez, 2019: 48).

Komisyon görüşmeleri kapalı oturumda yapılmaktadır. Kapalı oturum içerisinde yalnızca komisyon üyeleri, konu ile ilgili bakanlar, görevli hükümet temsilcileri ve komisyonda görevli yasama uzmanları bulunabilmektedir. Komisyon çalışmalarına dair bilgi ve belgelerin muhafazasında ve korunmasında gizlilik esası benimsenmektedir. Komisyon görüşmelerine katılanlar da yapılan çalışmalara ve görüşülen konulara dair hiçbir açıklama yapmamakla yükümlüdür (Resmi Gazete, 2014).

Milli istihbarat sisteminde gerçekleştirilen önemli düzenlemelerden biri de istihbarat alanında koordinasyonun tesisi ile ilgilidir. Bu kapsamda MİT'e her türlü kurumla, kuruluşla, örgüt ve kişilerle direkt olarak ilişki kurma ve uygun koordinasyon metotları uygulama yetkisi tanınmıştır. MİT'e tanınan bu yetkiyle milli güvenliğe yönelik iç ve dış tehditlere karşı istihbarat bilgi toplama olanaklarının genişletilmesi amaçlanmaktadır. 15/8/2017-KHK-694/62 ile yapılan değişiklikle bakanlıklar ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve sorumluluklarının uygulanmasıyla ilgili koordinasyonu tesis etmek ve istihbarat çalışmalarının yürütülmesinde uygulamayı belirlemek üzere, Cumhurbaşkanının liderliğinde Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu (MİKK) kurulmuştur. Kurulun sekretarya faaliyetleri MİT Müsteşarlığı tarafından yürütülmektedir. MİKK'nın üyeleri, yetkileri, çalışma usul ve esasları yönetmelikle düzenlenmektedir (Söylemez, 2019: 48). Türkiye'de görev yapan istihbarat kurumlarından bir diğeri Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'dir.

2.3.2 Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği (MGK)

Esas görevi milli seferberlik olarak tanımlanan ve Türkiye'nin ulusal güvenlik politika ve stratejilerini oluşturmak maksadıyla kurulan ilk kurum, 1933 yılında kurulan Yüksek Müdafaa Meclisi'dir. Yapılan değişikliklerle ilk olarak Milli Savunma Yüksek Kurulu ve Genel Sekreterliği ismini, ardından 1962 yılında, bugün de bilinen adıyla Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği

(MGK) adını almıştır. 1983'te teşkilatın yapısında birtakım reformlar yapılmıştır. Bu reformlardan en önemlisi, Toplumla İlişkiler Başkanlığı'nın kurulmasıdır. Birçok zaman TSK'nın etkisinde kalmakla eleştirilen MGK'da Genel Sekreter, genelde bir orgeneral olmaktadır. Eleştiriler bir yana kurumun, devleti ve milletini korumakla görevli olan TSK'nın en üst kademesinin fikirlerini hükümet temsilcilerine ve Cumhurbaşkanı'na ileteceği Anayasal tek organ olduğu ihmal edilmiştir. Türkiye'nin AB'ye adaylık aşamalarında etkilenen önemli kurumlardan birisi de MGK Genel Sekreterliği'dir. 4963 sayılı kanunun öngördüğü yeni düzenlemelerle, Başbakan'a bağlı bir kurum olan Genel Sekreterliğe sivil bir genel sekreter atanmasının önü açılmıştır. Ayrıca, AB uyum süreci ekseninde gerçekleştirilen bazı değişikliklerle MGK Genel Sekreterlik Kanunu değiştirilmiş ve sekreterliğinin teşkilat sistemi ve görev alanları da yeniden düzenlenmiştir (Gün, 2014: 129). Bu değişiklikler içerisinde Anayasa'nın MGK'yı tanımlayan 118. maddesinde yapılan değişiklikler önemli bir yer tutmaktadır.

Söz konusu madde “Devletin milli güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonunun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca değerlendirilir.” Şeklinde yeniden düzenlenerek güncellenmiştir (Gün, 2014: 129).

Değişikliğin evvelinde maddenin içerdiği “öncelikle dikkate alınır” ifadesinin yerini “değerlendirilir” ifadesi almıştır. Böylece kurulda alınan kararlara dair inisiyatif tamamıyla hükümetlere bırakılmıştır. Bu ifadenin değişmesi ile ülkenin hem askeri hem de sivil otoritesinin birlikte aldığı kararlar ve seçilen politikaların belirleyiciliği azalmıştır (Gün, 2014: 130). Bu durumunda da MGK'nin etkisinin azalması şeklinde karşımıza çıktığı söylenebilecektir.

MGK Genel Sekreteri'ne daha önce verilmiş olan; alınmış olan tavsiye niteliğindeki kararların uygulanmasının, Cumhurbaşkanı ve Başbakan adına takibi yetkisi ve kamu kurumlarından gereksinim duyulan bilgilerin temin edilmesi görevi ve hakkı kaldırılmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak kurumun, Türkiye'nin ulusal güvenliğine dair kendi inisiyatifiyle değerlendirmede bulunabilmek maksadıyla herhangi bir bilgi ve belgeye erişemediği ve bu yönüyle kurum sadece danışmanlık

amacı ile sekreteryaya faaliyetlerini ancak yürütebildiği ifade edilmiştir (Ulaş, 2011: 306-316). İzlenen uluslararası politikaların ve uluslararası kuruluşların ulusal devlet politikalarına etki etmesinin ülkemizdeki en belirgin örneği, MGK'nın işlevlerinin sınırlandırılması olarak gösterilebilmektedir.

MGK Genel Sekreterliği'nin esas görevi olan milli güvenlik, Topyekûn Milli Güvenlik biçiminde ifade edilebilecek içeriden ve dışarıdan yapılacak her türlü taarruz, bozguncu teşebbüs, tabii afet ve büyük yangınlara azimle karşı koyabilmek, devlet otoritesini sürdürmek ve bir savaştan galip çıkmak için, bütün milli kudret, gayret ve faaliyetlerin tam olarak kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Resmi gazete, 1963). Aslında ifade edilen bu tanımlama küçük farklılıklarla da günümüz şartlarında geçerliliğini sürdürmektedir.

Türkiye'nin siyasi tarihinde meydana gelen olaylar neticesinde MGK Genel Sekreterliği, kamuoyunda sıkça tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar genellikle kurumun gerekliliği, görevlerinin kamuoyun tarafından açık bir şekilde bilinmemesi ve kurum tarafından yeterli düzeyde açıklama ve bilgi verilmemesi konularında yoğunlaşmıştır. Oysaki, üyesi olmaya çalışılan AB'ye üye ülkelerde ve ABD'de benzer görevi yürüten kurumlar yer almaktadır. Ülke güvenliği alanında sistematik araştırma ve analiz faaliyetlerini yürüten benzer bu tür kuruluşların, milli güvenliğe dair iç ve dış güvenlik ile ilgili konularda karar alıcılarla ve ilgili kuruluşlarla koordineyi de gerçekleştirdiği ifade edilmektedir (Gün, 2014: 131). Bu gibi yapıların varlığının ve işlevlerinin geliştirilmesinin, özellikle terör tehdidi ile muhatap olan Türkiye gibi ülkelerde bir derece daha önemli olduğu söylenebilecektir.

2001, 2003 ve 2011 yıllarında yapılan güncellemeler ile MGK'nın yapısı değiştirilmiş ve üye sayısı 13'e çıkartılmıştır. Artan üye sayısı ile birlikte kurul içerisinde sivil ağırlığı artmaya başlamış ve Başbakan Yardımcıları ile Adalet Bakanı da kurula katılmaya başlamıştır. Enerji ve tarım konularının bile ulusal güvenlik sorunları ortaya çıkarabileceği göz önüne alındığında bunun yapılması gereken doğru bir değişiklik olduğu ifade edilmektedir. Ancak 2001 yılında yapılan değişiklik ile birlikte kurulun aldığı kararların, Bakanlar Kurulu tarafından değerlendirmeye alınacak olması konusu, kurulun etkinliğini tartışma konusu yapmıştır. Ulusal güvenliğe dair en temel belge olan Milli Güvenlik Siyaset Belgesi, Anayasa'nın 118. Maddesi ve 2945 sayılı kanun çerçevesinde, MGK Genel Sekreterliği koordinatörlüğünde, bakanlıkların ve ilgili kuruluşların görüşleri alınarak

hazırlanmakta ve MGK'ya sunulmaktadır (Gün, 2014: 138). Kurulun taslak belgeyi kabul etmesi halinde belge Bakanlar Kurulu'na gönderilmekte ve böylece ulusal siyaset şekillenmektedir (Karaosmanoğlu, 2011: 16). Yapılan kanunsal düzenlemelerle belgenin hazırlanması hususunda Bakanlar Kurulu'nun etkisi arttırılmıştır.

Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişte yaşanan anayasal ve yasal reformlar sonucunda MGK ve MGK Genel Sekreterliği, 1982 Anayasası'nın 118. Maddesinin bir gereği olarak düzenlenen 15 Temmuz 2018 tarihli ve 6 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yeniden teşkilatlandırılmıştır. Bu bağlamda, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile MGK'ya dair birtakım reformlar yapılmıştır. 15 Temmuz 2018 tarihinde yapılan bahse konu olan reformlar ile MGK'nın kuruluşu, görevleri ve çalışma usulleri yeniden düzenlenmiştir (MGK, 2021). Bu kapsamda gerçekleştirilen değişiklikler aşağıda sıralanmaktadır:

Gerçekleştirilen değişiklikler ile;

- Cumhurbaşkanı Yardımcıları, kurul üyeleri arasına dâhil edilmiştir. Jandarma Genel Komutanı ise kurul üyeliğinden çıkarılmış bu sayede kurulun üye sayısı 10'a düşürülmüştür,
- Gerekmesi halinde kurulun doğrudan Cumhurbaşkanı çağrısı ile toplanabilmesi mümkün hale gelmiştir,
- Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın, Cumhurbaşkanı'nın katılmadığı zamanlarda kurula başkanlık yapması düzenlenmiştir,
- MGK Genel Sekreterliği'nin görev tanımları yeniden yapılmıştır,
- Bu bağlamda, Milli Güvenlik Siyaseti Belgesi'nin hazırlanmasına dair çalışmaların MGK Genel Sekreterliği tarafından yürütülmesi esası getirilmiştir,
- Genel Sekreter'in Cumhurbaşkanı'na karşı sorumlu olduğu ifade edilmiştir.

MGK Genel Sekreteri, daha önceki dönemlerdeki gibi, kurul toplantılarına katılmakta fakat kendisinin oy hakkı bulunmamaktadır. MGK kararları, Genel Sekreterlik tarafından Cumhurbaşkanlığı'na gönderilerek Cumhurbaşkanı tarafından işleme alınmaktadır. MGK Genel Sekreteri'nin atanmasına dair de önemli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Yeni düzenlemeyle 2003'te getirilen atamaya

ilişkin usul ve esaslar değiştirilmiş teklif müessesesi kaldırılmış ve Genel Sekreterin atanmasına dair karar hakkı doğrudan Cumhurbaşkanı'na bırakılmıştır (MGK, 2021). Türkiye'de görev yapan istihbarat kurumlarından bir diğeri Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı'dır.

2.3.3 Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı (KDGM)

Terörle mücadelede bulunan ilgili kurum ve kuruluşlar arasındaki eşgüdümü tesis etmek amacıyla 5952 sayılı kanunla 2010 yılının mayıs ayında İçişleri Bakanlığına bağlı, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı kurulmuştur (MGK, İnternet adresi, 2020). 2011 yılında gerçekleştirilen değişiklikle müsteşarlık, Başbakanlığın bünyesine bağlanmıştır.

Aktif olduğu dönemde terörle mücadele noktasında; araştırma yapmak, verileri analiz etmek ve izleme ve değerlendirme çalışmaları yaparak politika ve stratejileri üretmek KDGM'nin görev kapsamını oluşturmuştur. Bununla birlikte, güvenlik kurumları ve istihbarat servislerinden gelen stratejik istihbaratın analizini gerçekleştirmek, paylaşımını ve etkin kullanımını sağlamak da görevleri arasında yer almıştır. Bu noktada KDGM, ilgili kurum ve kuruluşların eşgüdümünü sağlayarak etkinliği ve verimliliği artırmak, ulusal ve uluslararası alanda kamuoyunu bilinçlendirmek ve mevzuatla verilen görevleri, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı ilkesi kapsamında yerine getirmek gibi görevleri de gerçekleştirmiştir (Gün, 2014: 132). Müsteşarlık içerisinde, terörle mücadelede yürütülecek politika ve stratejiler ile alınacak önlemler temel olmak üzere, ilgili bölümlerden stratejik istihbaratın toplanması ve değerlendirilmesi maksadıyla direkt olarak müsteşara bağlı olan bir istihbarat değerlendirme merkezi kurulmuştur. Bu merkezde güvenlik kurumları ve istihbarat servisleri ile Dışişleri Bakanlığı tarafından elde edilecek stratejik bilgiler ve istihbarat değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra müsteşarlık, Terörle Mücadele Koordinasyon Kurulu'nun sekreteryaya hizmet ve görevlerini de yürütmüştür (Acar, 2011: 256). KDGM'nin, teşkilat kanunu aracılığıyla kendine verilen yurtiçi görevleri gerçekleştirmek dışında güvenlik hususunda operasyonel bir görevi ve taşra yapılanması bulunmamaktadır. KDGM'nin günümüze kadar gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler değerlendirildiğinde etkili bir konuma sahip olmadığı görülmektedir. KDGM'nin Stratejik istihbaratın eşgüdümü ve kurumlar arası iş birliği konusunda, istenilen seviyelerde olmadığı ifade edilmektedir (Gün, 2014: 132). KDGM, 9 Temmuz 2018 tarihinde yayımlanan 703 sayılı kanun hükmünde kararname ile

kapatılarak, her türlü hak ve yükümlülükleri İçişleri Bakanlığı'na devredilmiştir (Vikipedi, 2021). Buradan yola çıkarak terörizmle mücadelede ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, bu konuda politika ve strateji geliştirme ile asli görevin İçişleri Bakanlığı'nda toplandığı ifade edilebilmektedir.

2.3.4 Jandarma Genel Komutanlığı

Türkiye Cumhuriyeti'nde Jandarma, güvenlik ve asayişle birlikte kamu düzeninin sürdürülmesini sağlayan ve diğer kanunların kendine verdiği görev ve sorumlulukları uygulayan silahlı ve askeri bir kolluk kuvvetidir (Jandarma Teşkilat Kanunu, 1983). Bu gayeyle, Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde, iç güvenlik istihbaratını üretmek üzere "İstihbarat Başkanlığı" kurulmuştur. Genellikle yetki ve sorumluluk alanı; polis görev sahasının dışındadır. Bu alanlar, il ve ilçe belediye sınırları dışında kalan veya polis teşkilatının bulunmadığı yerler olarak nitelendirilmektedir. Bazı kaynaklarda Jandarma Genel Komutanlığı'nın sorumlu olduğu bölgenin Türkiye'nin %90'ından fazla olduğu ifade edilmektedir (Ateş, 2012: 33). Buradan hareketle, merkezde Jandarma İstihbarat Başkanlığı, taşrada ise il Jandarma istihbarat şube müdürlükleri yurtiçinde bulunan yetki bölgelerinde iç güvenlik istihbaratı faaliyetlerine destek sağlamaktadır (Gün, 2014: 133). 2803 sayılı kanun ekseninde görevlerini ifa eden Jandarma Genel Komutanlığı, kanundan aldığı haklarla yalnızca kendi sorumluluk sahasında olmak üzere 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun, casusluk suçları haricinde, 250. maddesinin birinci fıkrasında listelenen suçların gerçekleştirilmesini önlemek amacıyla, yargıç kararı yahut askeri olmayan, profesyonel muhafız gücü olması, hudut kontrolleri ve denetimlerinin aynı kurumun profesyonel çalışanları tarafından yerine getirilmesi görevlerini de yürütmektedir (Gün, 2014: 134).

2.3.5 Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı

EGM, Türkiye'de kent olarak tanımlanmış alanlarda güvenliği sağlamakla görevli olan kuruluştur. 4 Haziran 1937 tarihinde kurumun görevinin bir unsuru olarak, Teşkilat Kanunu'nun 16.maddesinin (a) bendi 5.fıkrası referansında, direkt olarak emniyet müdürü bünyesinde, ajanlarla ilgili görev ve işlemlerle umum müdürünün verdiği görevleri yapmakla sorumlu olan, Önemli İşler Müdürlüğü'nün kurulması ile, halihazırdaki EGM İstihbarat Daire Başkanlığı'nın da temelleri atılmıştır (Gün,

2014: 134). Önemli İşler Müdürlüğü'nün 1951 yılına gelinceye kadar herhangi bir taşra teşkilatı bulunmamaktadır.

1951 yılından sonra fikirsel akımlar, kontrespiyonaj ve her türden kaçakçılık konularında istihbarat toplamak amacıyla “Özel Büro” kurulmuştur. 1963 yılından itibaren ise on ilde taşra teşkilatları kurulmuştur. Dönem içinde Türkiye'nin mevcut durumundan hareketle müdürlük; zamanla Önemli İşler Daire Başkanlığı ismini almış, 1975 yılında ise ismi İstihbarat Başkanlığı olarak değiştirilmiştir (Çınar, 1997: 173). 1983 yılında ise şimdiki kullanılan ismi olan “İstihbarat Daire Başkanlığı” ismini almıştır.

1987 yılında gerçekleştirilen düzenlemeler ile EGM İstihbarat Daire Başkanlığı'nın yetki ve görevleri genişletilmiştir. Bu kapsamda, PYSK'ya eklenen 7. maddeyle birlikte polise, yurt genelinde kolluk yetkisi kısıtlaması olmadan istihbarat yapabilme yetkisi tanınmıştır. İlgili kanunda polisin söz konusu istihbarat görevi, “Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü, Anayasal düzeni ve genel güvenliğini sağlamak amacıyla önleyici ve esirgeyici önlemler almak, emniyet ve asayişini sağlamak üzere, ülke içerisinde istihbarat faaliyetleri gerçekleştirmek, bilgi toplamak, bilgiyi değerlendirmek ve yetkili kurumlara ulaştırarak gerektiğinde devletin diğer istihbarat kuruluşlarıyla iş birliği yapmak” şeklinde açıklanmıştır (Gün, 2014: 135). Kurumun internet adresinde başkanlığın yaptığı görev tanımının da bu tanıma oldukça benzer ifadede olduğu görülmektedir. İnternet sitesinde yer alan tanıma göre EGM İstihbarat Daire Başkanlığı'nın misyonu:

“Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve yasal yetkiler çerçevesinde; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, anayasal düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirler almak; emniyet ve asayişini sağlamak üzere iç ve dış tehdit oluşturan faaliyetlere karşı ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunarak bu amaçla elde edilen bilgileri hızlı, etkin ve güvenilir bir şekilde değerlendirerek, ilgili makam, kurum ve kuruluşlara gizlilik kurallarına uygun olarak ulaştırmak” olarak tanımlanmıştır (EGM, 2021). Buradan yola çıkarak EGM istihbarat daire başkanlığının yukarıdaki amaçlara hizmet etmek amacıyla kurulduğu ifade edilebilmektedir.

Kuruluşu ve yapısal reform dönemleri göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'deki istihbarat kuruluşlarının çoğunlukla askeri kökenli olması ve yurt içinde suç istihbaratı alanındaki noksanlık düşünüldüğünde İstihbarat Daire Başkanlığı'nın

kurulması normal bir durum olarak ifade edilmiştir. (Kaynak, 2006: 70). Günümüzde, İstihbarat Daire Başkanlığı hem jandarma bölgelerinde hem de MİT'in sorumluluk alanındaki başlıklarda görev yapabilmekte ve bu durumun önünde kanunsal bir set bulunmamaktadır.

Bu ortamda, gerek sahada birbirleri ile rekabet halinde olan yapılar oluşmakta gerekse Türkiye'nin kaynaklarının aynı doğrultuda kullanılması sonucu, çalışma ve güç kayıpları ortaya çıkabilmektedir. Zamanın gerekliliklerini karşılayan ve yeni oluşan tehditlere karşı istihbarat konusunda görev alan birimlerin; görev, yetki ve sorumlulukları daha açık bir şekilde belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir (Kaynak, 2006: 71).

MİT ve Emniyet arasında istihbarat konusunda bir rekabet yaşandığı ve iki kurumun koordinasyon konusunda istenilen düzeyde olmadığı konusu ülkemizde sıklıkla tartışılrsa da aslında polisin suça yönelik olarak; önleme ve suçluyu yakalama amacıyla istihbarat yaptığı MİT'in ise ülkenin güvenliği alanlarında istihbarat faaliyetleri yaptığı göz önünde bulundurulmalıdır. Suç konusunda herhangi bir faaliyet ulusal güvenlik boyutu kazanmazsa bu faaliyetin MİT tarafından takibine gerek yoktur. Benzer bir şekilde, suç unsuru bulundurmayan fakat ulusal güvenliği tehdit eden özellikle gizli faaliyetlerin de emniyet istihbarat daire başkanlığı tarafından takibine gerek yoktur (Kaynak, 2006: 70-71). Dolayısıyla iki kurumun görevli olduğu istihbarat alanları birbirinden farklıdır. Kesişen noktalarda eşgüdümlü çalışmak, devlet kurumlarının gerçekleştirmesi icap eden önemli görevlerdendir.

Burada zaman zaman yaşanan çatışmaların genellikle siyasi iktidarların istihbarata bakışları, beklentileri ve kendi gayeleri doğrultusunda ne derece kullanabildikleri ile doğru orantılı seyrettiği ifade edilmiştir (Gün, 2014: 136). EGM'nin diğer birimlerin aksine kapalı bir yapıda görülmesi, kamuoyu ile herhangi bir paylaşımda bulunmamasının düşünülmesi gibi etkenler ile kurum zaman zaman Türkiye'de eleştirilerin hedefi olmuştur. Özellikle zaman zaman yaşanan telefon dinleme olaylarının, diğer kurumlarla birlikte EGM İstihbarat Daire Başkanlığı'nı da tartışmalara konu ettiği bildirilmiştir (Gün, 2014: 136). Bunun engellenmesinin bir yolu, mevcut yasalara en ince şekilde uyulması ve art niyetlerin önüne geçilmesidir.

2.3.6 Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı

Genelkurmay Başkanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ana merkezi olması sebebiyle bünyesindeki unsurlarla birlikte askeri güvenliği ilgilendiren konularda istihbarat yapmakla sorumludur. Kurum bu görevini, bünyesinde yer alan İstihbarat Başkanlığı aracılığıyla yürütmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde gerçekleştirilen istihbarat faaliyetleri, askeri istihbarat faaliyetleri şeklinde tanımlanmaktadır. Askeri istihbarat, Türkiye'deki mevcut haldeki istihbarat paydasının bir bölümü olması yanında genelde taktik alanda kullanılması ve teknik faaliyetleri içeren bir istihbarat türü olmasından dolayı devlet istihbaratından farklıdır (Çınar, 1997: 115). Çınar da, askeri istihbaratı, “düşman ve düşman olması olası taraflar ile harekât bölgesinde bulunan bölgenin; hava, kara ve deniz sahasını da kapsayacak şekilde haber ve bilgilerin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması sonucu elde edilen istihbarat” olarak tanımlamaktadır (Çınar, 1997: 116).

Genelkurmay Başkanı'nın görev ve sorumlulukları 1324 sayılı kanunun 2.maddesine göre belirlenmiştir. Buna göre Genelkurmay Başkanı, TSK'nın savaşa hazırlanması; personel, istihbarat, harekât, teşkilat, eğitim, öğretim ve lojistik hizmetlere yönelik ilke ve önceliklerle ana stratejileri tespit etmek ile görevlendirilmiştir (Gün, 2014: 136). Bu kapsamda Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı da hem barış ortamında hem de savaşta müttefikler arasındaki askeri istihbaratı oluşturmak ve istihbarata karşı koymak için gerek duyulan unsurları belirlemek, stratejik değerlendirmeleri yapmak, plan ve komutları hazırlamakla görevlidir (Özdemir, 1989: 152). İstihbarat başkanlığına bağlı birimlerin görevi, düşman ve düşman olması olası devletlerin askeri faaliyetleri hakkında bilgi edinmek ve istihbarat üretmektir (Tezsever, 1999: 161). Bir farklı deyişle askeri istihbarat devletlerin, belirledikleri ülkelerin askeri çalışmaları ile ilgili istihbarat üretimini, hâlihazırdaki istihbarat toplama araçlarıyla gerçekleştirmesidir.

Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı bünyesinde yer alan GES Komutanlığı, TSK ve MİT için sinyal istihbaratı alanında çalışmalar yürütmekteyken, 2012 de yapılan düzenleme ile bu birim MİT'e devredilmiştir. Bu kapsamda TSK'nın hedefindeki ülkeler merkezli istihbarat gereksinimi, bundan böyle MİT Gölbaşı Elektronik Sistemler Başkanlığı tarafından karşılanmaya başlanmıştır (Ateş, 2012: 44). Yer aldığı coğrafya ve jeopolitik önemi göz önüne alındığında Türkiye'nin hem komşularıyla olan ilişkilerinde hem de bölge ülkelerinin faaliyetleri hakkında her

daim uyanık olması, her türlü senaryoya karşı hazır olması ve etkin bir savunma stratejisine sahip olması gerekmektedir (Gün, 2014: 137). Bu durumlar, askeri istihbaratın ne kadar önemli olduğunu, askeri istihbarat içeren bilgilerin sıkı şekilde muhafaza edilmesi gerektiğini bir kez daha göstermektedir (Girgin, 2003, 71). Bununla birlikte, askeri istihbaratın yapılması gayesiyle var olması gerekli olan Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı'nın faaliyetleri zaman zaman tartışmalara konu olmaktadır (Tezkan, 2000: 81).

Öte yandan 2012 Haziran'da TSK, Siber Güvenlik Merkez Başkanlığı'nı kurmayı kararlaştırmıştır. Bu başkanlık, ilk başlarda daha çok TSK'nın Siber Olaylara Müdahale Ekipleri birimi biçiminde tasarlanmıştır. 2013'te ise TSK, alay düzeyinde bir yapılanmayla Siber Savunma Komutanlığı'nın kuruluşunu gerçekleştirmiştir (Darıcılı, 2019: 18). Bu birimin çalışma alanları, TSK'nın kullandığı bütün sistemlerin siber savunmasını tesis etmek, siber olaylara 7/24 müdahale etmek, ulusal ve NATO tarafından uygulanan tatbikatlara katılmak, TSK genelinde farkındalık ve eğitim faaliyetleri gerçekleştirmek, TSK tarafından kullanılan ağlarda siber güvenlik testleri yapmak şeklindedir (Darıcılı, 2017: 88-90).

Türkiye'de işleyen güvenlik bürokrasisi ve güvenlik yapılarının işlevlerine dair sıklıkla tartışmaların gerçekleştiği ifade edilmektedir (Aydın, 2013: 27). Ulusal güvenlik politikalarının tespit edilmesinde ilk derece yetkililere, Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar Kurulu, MGK ve Silahlı Kuvvetler gösterilebilir. İkinci sıradaki yetkililer ise Dışişleri Bakanlığı ve MİT'tir. Anayasamızdaki 117. ve 118. maddelere göre ulusal güvenlik politikalarının belirlenerek uygulamaya geçilmesi görevi Bakanlar Kuruluna aittir. Bakanlar Kurulu da bu hususun sağlanmasında TBMM'ye karşı yükümlüdür. Bu anlamda ulusal güvenlik olgusu hükümetin genel bir sorumluluğu olarak tanımlanmaktadır. Daha önce de değinildiği üzere, hükümet tarafı ile askeri tarafın ve ilgili yetkililerin ülkenin önemli meselelerini toplanarak konuşup değerlendirdikleri ana platform olan MGK'nın işlevselliği, zamanla azalmıştır.

Bölümü genel olarak değerlendirdiğimizde Türkiye'de farklı türden kurumların istihbarat faaliyetleri yürüttüğü göze çarpmaktadır. Anlaşıldığı üzere, kolluk kuvvetlerinin, Genelkurmay Başkanlığı'nın ve MİT'in kendi görev ve yetkileri ekseninde istihbarat faaliyetleri gerçekleştirmeleri onlara sunulmuş bir görevdir. Kurumların ve faaliyetlerinin tartışma unsuru olmasının sebebi birbirlerinin istihbarat

alanlarına girmeleri konusu olduğu unutulmamalıdır (Çınar, 1997: 175-177). İstihbarat göreviyle alakalı her kurum ülke çıkarlarının ve güvenlik politikaları gereği üzerine düşen görev ve sorumlulukların bilincinde olmalıdır.

Bu hassasiyetin oluşması noktasındaki en harekete geçirici sorumluluk ise siyasi iradelere düşmektedir (Gün, 2014: 139). H k metler ve ilgili otoriteler, hangi istihbarat kurumundan ne tür bir çalışma ve bilgi istemeleri gerektiğini idrak edecek seviyede olmalı ve bunun gerekliliklerini sağlamak için istenilen yasal zemini de inşa ederek kurumların daha rahat bir biçimde çalışmalarını olanaklı kılmalıdır.

2.4 İstihbarat ve Güvenlik İlişkisi

Soğuk savaşın ve globalleşmenin etkilerinin dünya genelinde netleşmesi ile tehdit ve terör kavramları da değişkenliğe uğramıştır. Bu kapsamda, saldırıların yalnızca dışarıdan değil içerden de gerçekleştirilebileceği, pek çok ülkede görülen terörist gruplar ve faaliyetleri neticesinde anlaşılmıştır. ABD’de meydana gelen 11 Eylül terör olaylarından sonra; İspanya, İngiltere ve Türkiye gibi ülkelerde de benzer şekillerde terör eylemlerinin gerçekleşmesi, esasen modern dünyanın, kendisini yok etmek isteyen grup/örgütlerle ne derece yakın yaşadığını ortaya çıkarmıştır (Gün, 2014: 122). Böyle bir durumda istihbarat kurumlarının işleri daha da güçleşmiştir. Gerçekleştirilen terör eylemlerinin düzensiz bir şekilde olması, bu saldırılara karşı etkin ve geniş çaplı rutin önlemlerin alınmasını da zorlaştırmaktadır. Bu noktada teknolojinin yaşadığı gelişim ve örgütlerin klasik yapılarını, bağımsız hücreler şeklinde faaliyet gösterecek şekilde değiştirmeleri, meydana gelebilecek olayları engellemeyi eskisine göre daha fazla zorlaştırmıştır. 11 Eylül ve devamında gerçekleştirilen çok sayıda saldırı metodu, o ana değin neredeyse ilk kez uygulanmış ve birçok kimsenin akıl gücümü zorlayacak nitelikte olmuştur (Balkan, 2006: 62). H k metler, meydana gelen olaylara dair tedbir almakta güçlük yaşamışlardır. Ülkelerin maruz kaldıkları yahut olasılık içerisinde nitelendirdikleri tehditlere karşı aldıkları en etkin tedbirin, istihbarat sistemlerini, bilgi toplama metotlarını ve stratejilerini yeniden gözden geçirmek ve istihbarat yapılarının kapasitelerini güçlendirmek olduğu ifade edilmiştir (Balkan, 2006: 62).

Bu noktada, teknolojik altyapı ile ilgili güvenlik unsurları, siber güvenlik sistemleri ve terörle mücadelede ortak istihbarat çalışmaları gibi başlıklar, devletler arası ilişkilerde aranan konulardan olmuştur. Devlet faaliyetlerinde şeffaflık, istihbaratın

gizliliği ve milli güvenlik ve istihbarata karşı koyma arasındaki bağ uzun müddet tartışılmıştır (Herman, 1991: 229-239). Bu ilişkilerde sağlam bir denge inşasının gerek hükümetlerin gerekse istihbarat kurumlarının faydasına olduğu söylenebilecektir.

Ana tartışma konusu, yaşadığımız teknolojik gelişmelerin istihbarat alanında meydana getirdiği değişimlerdir. Teknolojik yenilikler tüm hızıyla küresel çapta gelişmektedir. Günümüzde bunlardan yararlanamayan çok sayıda insan bir müddetten sonra bilişim networklerinin bir unsuru halini alacaktır. Böylece, haber elde etme sahası geliştikçe, araştırılması zorunlu bilgi miktarı genişleyecek ve tehdit unsurunun bulunmaya çalışıldığı yığın da büyüyecektir. Yaşanan gelişmelere, istihbarat teşkilatlarının ne ölçüde uyum sağlayacağı; ne derece güvendeyiz? Sualinin de cevabı olacaktır (Gün, 2014: 123). Dikkatle belirtilmelidir ki, buradan çıkarılması gereken, neyin nerede aranması ve bulunduğu takdirde detaylı bir biçimde titizlikle analiz edilmesi hususudur.

Tehditler de bu süreçte köklü değişimler yaşamıştır. Tehditlerin hedef aldıkları grup algıları da değişmiştir. Yeni terörizm anlayışı asker, sivil veya devlet ayrımı yapmak yerine, en çok zararı verecek en fazla ses getirecek biçimlerde değişmiştir (Gün, 2014: 123). Buradan hareketle, muhafaza edilmesi gereken ve hedef olması olası kişi, tesis veya altyapıya yönelik her zaman hazırlıklı olmanın gereklilik arz ettiği ifade edilebilecektir. Ulusal güvenlik başlığı yaşanan bu gelişmelerin sonucunda sadece askeri kapsam ile sınırlı kalmamaya başlamıştır. Bir devlette var olan en basit tüketim markası da en fazla tanınan kişi de terör saldırılarının hedefindeki nesne olabilmektedir.

Bu düzlemde istihbaratın gerekliliği de önceki dönemlere göre daha çok önem kazanmıştır. İfade edilen istihbarat, yalnızca devletin eliyle üretilmiş olan istihbaratı değil, küreselleşmenin etkisi ile tüm dünyaya yayılmış olan ve bazıları devletlerden bile geniş çapta faaliyet gösteren kurumları da kapsamaktadır. Bu sebeple, kamu-özel sektör iş birlikleri, her alanda ulusal güvenliğin tesisi için kaçınılmaz bir işbirliği sistemi haline dönüşmüştür. Bu anlamda globalleşmenin en önemli neticelerinden birinin, ekonomi alanında yaşandığını temel alınırsa, üzerinde durulması gereken yalnızca istihbarat aracılığıyla özel şirketlere bazı avantajlar sunmak değildir (Trim, 2000: 204-214). Göz önüne alınması gereken gerçekleştirilen para transferleri, transferlerin kaynakları ve organize suçlarla ilgisinin yanı sıra finansal

hareketliliklerin, yapılan özelleştirmelerin ve dahi şirketlerin yabancılara satışının da, ülke ekonomilerini ve siyasal unsurları etkileyerek ulusal güvenliğe bir tehdit olarak nitelendirilmesi gerekliliğidir.

Öte yandan, güvenlik sahası yalnızca ülkelerin karşılaştığı tehditlerle sınırlı değildir. Yaşanılan çağın dinamikleri, ülkelerin egemenlik haklarını, nüfuz alanlarını ve vatandaşlarını etkilemektedir. Dünyaya yön veren güçlü devletlerin ve çok uluslu sistemlerin meydana getirdiği etki alanı, göreceli daha küçük ölçekli ulus devletlerin yapılanmasını önemli bir biçimde etkilemektedir. Büyük devletlerin dünyanın geri kalanına, ulus devlet yapılanmasının bir kenara bırakılmasını ve küresel yapılanmalardan taraf olunması gerektiğini dayattığı ifade edilmektedir (Gün, 2014: 124). Bir başka deyişle bu girişim, aynı zamanda devletler üstü olan, ortak ağların tarafı olmaya da ülkeleri yitmektedir.

Bu bağlamda hedeflenen, küresel güç unsurları nüfuz alanını git gide geliştirerek ulus devletleri kontrol altına alabilmektir. Geliştirilen bu ağ stratejisiyle devletler, ihtiyaç duydukları ve kendileri için kritik önem taşıyan; güvenlik ve ekonomi politikalarını, milli gaye ve hedeflerini kendi kendilerine tespit etme ve hayata geçirme becerilerini kaybetmektedir (Yılmaz, 2008: 92-95). Baskın güçler ve ulus ötesi yapılar, ulus devletlere; demokrasi, ekonomi, kalkınma ve özgürlük gibi başlıklarda, gelişmelerin yaşanması için kendilerinin oluşturdukları ağlara katılımı teşvik etmektedir. Bu teşvikler ve girişimler yalnızca açık olarak değil; ülke çapındaki sivil toplum ağları, medya kuruluşları ve etkileri altına soktukları kanaat önderleri ile de gizli bir biçimde gerçekleştirilmektedir (Gün, 2014: 125). Güçlü devletlerle birlikte, ulus üstü organizasyonların, gayelerini gerçekleştirmek için hedeflenen devlette potansiyel bir tehdit oluşturulması, sosyal sınıfları etkileyecek çalışmalar yürütülmesi, var olan yönetim sisteminin ve unsurlarının eleştirilmesi ve uygun müdahale ortamı yaratılması yönünde zaman zaman çabalarının olduğu bilinmektedir (Yılmaz, 2008: 103). Bunun yaratacağı netice ise, milli çıkar ve amaçlardan uzaklaşmak olacaktır. Bu yüzden, Bir devletin yaşadığı yahut yaşaması olası krizleri inceleyerek; bu krizlerin kendi güvenliğine ve milli menfaatlerine nasıl etki edeceğinin belirlenmesi ve her zaman B planının devreye sokulabilecek olması ciddi önem arz etmektedir (Gün, 2014: 125). Gizlenen bu türden faaliyetlerin; açığa çıkartılması, analize alınması ve geleceğe yönelik neticelerinin öngörülmesi, bu faaliyetleri planlayan ve gerçekleştiren yurtiçindeki ve yurtdışındaki yapılar ile

stratejik mücadele verilmesi gibi çalışmalar ise istihbarat kurum ve birimlerinin görevidir.

Buradan hareketle geleneksel güvenlik kavramı ve askeri güç, günümüzde dinamik ve değişken bir kavram halini aldığını söylemek mümkündür. Devletlerin özellikle terör unsurlarına karşı kendini müdafaa etmesi, yalnızca silahlı unsurları ile sınırlı kalmayıp silahsız olan bilgisel ve stratejik unsurlarını da son derece ilgilendiren bir şekilde bürünmüştür. Bu noktada da en önemli görevin bilgi ve strateji geliştirecek olan istihbarat teşkilatlarına kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

2.4.1 İstihbarat-kamu güvenliği ve terörizmle mücadele ilişkisi

Tarihsel süreç boyunca terör kavramı toplum için her daim barış ve güvenliği hedef alan büyük bir tehdit olarak nitelendirilmiştir. İlk terör saldırılarının milattan önce gerçekleştiği belirtilse de tarih boyunca terör kavramı çok sayıda değişime uğramıştır. Terör kavramı bir manada insanları öldürmenin dışında kamu güvenliğini ve düzenini de tehdit eden bir unsur halini almıştır (Erendor, 2020: 1). Henüz ilk yıllarında bulunulan 21. Yüzyıl süresince güvenlik ortamı, egemen güçlerin bilgi ve faaliyet mekanizmalarının tam ortasına yerleştirdikleri istihbarat çalışmaları ile şekillenecektir (Yılmaz, 2007: 69). Kamu güvenliğinin sağlanması için en temel ihtiyaçların başında istihbarat bilgisinin geldiği bilinmektedir. İstihbarat verileri olmadan herhangi kamu tesisinin, kamu alanının ve aracın güvenliğinin sağlanması oldukça zor bir hal almaktadır. Başka bir deyişle güvenliğin temelinde istihbarat ihtiyacının yer aldığını söylemek mümkündür. Kamu güvenliği boyutunda istihbaratı; Devlet Güvenliği, Ulusal Güvenlik, Milli Güvenlik, Bilgi Güvenliği, Personel Güvenliği, Fiziki Güvenlik gibi güvenlik kavramlarıyla birlikte ele almak faydalı olacaktır. Bu alanlar istihbarat bakımından birbirinden ayrı düşünülemeyecek ve birbirini tamamlayacak faaliyet alanlarıdır (Uçar, 2007: 86). Bu yüzden güvenlik ihtiyacı çerçevesinde istihbarat üretim faaliyetleri devreye girmektedir.

Kamusal alanda da istihbarat ve güvenlik faaliyetlerinin birbirleriyle yakından ilişkileri bulunmaktadır. Bu sebeple, istihbarat edinimleri ve paylaşımlarının kamu güvenliğinin sağlanmasında yadsınamaz bir öneme sahip olduğu ifade edilmektedir (Yılmaz, 2017: 64). Kamusal alanda güvenlik faaliyetinin uygulandığı her yerde istihbarat faaliyetlerinin de yürütülmesi mümkündür. Ulusal istihbarat ve kamu güvenliği ilişkisi; yabancı ve yerli düşmanlar kaynaklı oluşan tehdit algısını bertaraf

etmede önemlidir. Bu ilişkinin kamu temelli ulusal güvenlik politikaların önemini arttıracığı belirtilmektedir (Aydın, 2008: 29). Toplumsal ve kamusal risklerin, kişisel risklerden daha fazla vahim neticeler doğurduğu günümüzde, devletler için istihbaratın kamu güvenliğinin ve ulusal güvenliğin sağlanmasında bir vazgeçilmez olduğunu ifade etmek mümkündür.

Terörizm ile mücadelede en önemli başlıklardan biri, elde edilen istihbaratın kapasitesidir. Doğru ve eş zamanlı üretilen ve dağıtılan bir istihbarat olmaksızın terör ile mücadelenin başarıyı yakalama şansının oldukça düşük olduğu ifade edilmektedir. Sürekli devam eden bir süreç şeklinde üretilen istihbarat, adeta teknoloji ve iletişim araçları gibi her iki tarafın da hizmetinde kullanılabilir. Buradan yola çıkarak, terörist yahut terörist ile mücadele eden gözünden incelendiğinde, eş zamanlı ve doğru bir biçimde istihbaratı toplayanın, analizinde bulunanın ve tam zamanında kullanıcılarına iletenin, gayesine daha çabuk ulaşacağını belirtmek mümkündür. Terörizm ile mücadelede, terörü oluşturan sebep ve şartların anlaşılmasının vazgeçilemez bir gereklilik olduğu ifade edilmektedir (Özer, 2015: 59). Bu gerekliliği karşılayabilmek adına etkili, doğru ve tam zamanında üretilmiş istihbarata gereksinim duyulmaktadır.

Beşe ve Seren'e göre devletlerin terörizm ile mücadelelerinde yürüttükleri politikalar, "istihbarat faaliyetlerinin önem derecesi bakımından; terör tehdit ve tehlike unsurlarının tespiti ve önleyici önlemlerin alınması biçiminde iki esas parametre üzerinden şekillenmektedir" (Beşe ve Seren, 2011: 137). Bu kapsamda değerlendirildiğinde, tehditlerin tespit ve teşhisleri, insanlı veya insansız keşif gözetleme araçları ile eş zamanlı olarak sağlanabilmektedir. Bunun en görünür örneği, TSK tarafından terörizm ile mücadele kapsamında aktif olarak kullanılan insansız hava araçları ve keşif uçaklarıdır. Öte yandan özellikle, İnsan İstihbaratı ve sinyal aracılığıyla, erken tespit ve teşhis mümkün bir hal almıştır (Özer, 2015: 61).

Ek olarak temel problemin, terörizme dair önleyici tedbirlerin ne şekilde alınacağını belirlenmesi olduğu düşünülmektedir. Bulunması zor, imha edilmesi kolay ve asimetric bir tehlike için üretilen istihbaratın, yalnızca klasik istihbarat yaklaşımıyla değerlendirilmesinin çok doğru bir yöntem olmayacağı değerlendirilmektedir. Terörizm ile mücadelede çok boyutlu ve bütüncül bir istihbarat yaklaşımı ve farklı istihbarat elde etme yöntemleri de benimsenmelidir.

3. DEAŞ'IN ORTAYA ÇIKIŞI VE TÜRKİYE'YE GÜVENLİK ETKİLERİ

Bu tez içerisindeki vaka incelemesi olan DEAŞ (Örgüt kendini Irak-Şam İslam Devleti olarak tanımlamaktadır)'ın ortaya çıkışını anlayabilmek için, son yıllarda dünyada meydana gelen olayları özetle incelemeye gereksinim duyulmaktadır. Soğuk savaşın bitmesiyle birlikte özellikle SSCB'nin dağılması ve bir noktada ABD'nin tek süper güç halini alması ile ileri sürülen “yeni dünya düzeni” fikrinin, Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) aracılığıyla nasıl bir şekilde ilerleyeceğinin anlaşıldığı ifade edilmektedir (Bozan, 2018: 56). ABD önderliğindeki Batılı ülkelerin; siyasi hakimiyetlerini sürdürmek, petrol ve doğalgaz gibi enerji kaynaklarının çoğunu elinde bulunduran Müslüman nüfus çoğunluğuna sahip ülkelere bağımlı olmaktan kurtulmak ve dünya siyasetinde Müslümanlara söz hakkı tanımamak gayesiyle yeni planlar geliştirdikleri belirtilmiştir. Aradan geçen onca yıl, bu planların ana hatlarının görülmesini sağladığından, planın görünen kısımlarından yola çıkarak görünmeyen amaç ve hedeflerin de öngörülebilmesine fırsat tanımaktadır (Bozan, 2018: 56). Buna göre yeni dünya düzenini ifade eden ve BOP ile amaçlanan gelişmeler 4 ana başlıkta kısaca ifade edilmiştir:

Birincisinin, nükleer silahlanmanın arttığı ve devletler arasındaki fiili ve uzun sürecek savaşların maliyetlerinin çoğaldığı bir dönemde, devletlerden ziyade daha küçük bölgesel terör grupları aracılığıyla gayelerin gerçekleştirilmesi olduğu belirtilmiştir (Bozan, 2018: 56). Bu sayede ziyan oluşturulmak istenen ülke ile terör örgütleri arasında düzensiz bir savaş/çatışma meydana gelecek ve gerek savaşın mesuliyetinden kurtulma sağlanacak gerekse asker kayıplarının önüne geçilecektir. Bu çatışmalarda silah ve diğer askeri malzemelerin de planı yapan ülkeler tarafından satılacak olması, hem savaşı daha çok ekonomik hem de daha az zayıyla atlattak gibi neticeler ortaya koyacağından dolayı tercih edilmektedir.

İkincisinin, “kontrollü kaos” olarak ifade edilen ve Müslümanları her daim bir çatışma ortamı içine hapsederek müdahale etmek için uygun zeminin oluşturulması olduğu ifade edilmiştir (Bozan, 2018: 56). Bu hedefe ulaşmak için kullanılacak

araçlarsa; mezhepsel ve ırk kökenli ayrımlar çoğunlukta olmak üzere her türden ihtilaf unsurlarının kullanılmasıdır.

Üçüncüsünün, Müslümanların kaynaklarını, güçlerini birleştirmelerini ve dünya siyasetinde etkin bir konumda olmalarını önlemek ve teknolojik artılarını kullanarak Müslümanların doğal ve yeraltı kaynaklarını sömürmek ve tabiri caiz ise Müslümanları zengin kaynakların fakir bekçileri olarak konumlandırmak olduğundan bahsedilmiştir (Bozan, 2018: 56).

Dördüncüsün ise İslamiyet'i terör ile; Müslümanları da teröristlik ile yaftalayarak Müslümanları dünyaya bir tehdit unsuru olarak lanse etmek, bu şekilde hem Hristiyan dünyasının Müslümanlarla yakınlaşmasına engel olmak hem de İslamofobiye toplumun manipüle edilmesinde istediği şekilde kullanabilmek olduğu aktarılmıştır (Bozan, 2018: 56). Bu gayeleri uygulamak maksadıyla küresel güçler, ilk olarak Müslümanları kötülemek için bir alan oluşturmak hedefiyle kullandıkları “cihadist, fundamentalist” gibi kelimelerin aksine 2001’de New York’taki ikiz kulelere gerçekleştirilen terör saldırılarını bahane göstererek “terörist ve İslamcı terörist” gibi direkt olarak İslam’ı terör ile bağdaştıran kavramlara yönelmişlerdir. Bu bağlamda Afganistan’ı işgal ederek ilk uygulamayı başlatmışlardır. Bundan böyle hangi ülkeye bir operasyon yapılacak ise önce o ülkede bir konunun istismar edilmekte olduğu ve bir kaos ortamı meydana getirilmekte olduğu belirtilmektedir. Sonrasında iç savaş çıkarılmakta ve terör grupları aracılığıyla politika ve stratejiler uygulanarak ulaşılan amaçlar gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır (Bozan, 2018: 57). Bu nedenle, DEAŞ’ın araştırılması, kuruluş zeminin, amaçlarıyla birlikte ideolojik ve inanç açısından yapısının da incelenmesi gerekmektedir.

3.1 DEAŞ’ın Ortaya Çıkışı ve Kurumsal Yapısı

DEAŞ’ın ortaya çıkışı ve gayesi konusunda DEAŞ’ın hakkındaki belirsizlikler nedeniyle kesin bir sonuca ulaşmak mümkün olamamaktadır. DEAŞ tarafından yapılan yayın organlarında, ABD’nin Irak’ı işgal etmesine karşı mücadele vermek için kurulduğu aktarılmaktadır (Aljazeera, 2016). DEAŞ kuruluşunun ilk zamanlarında Irak’ta bulunan yabancı ülkelerin askerlerini ülkeden çıkarmak, Şii güçleri zayıflatmak ve Irak merkezli yeni bir İslam devleti inşa etmek gibi kendisini meşru kılmaya çalışan amaçlarla ortaya çıkmışken, sonrasında sahada gerçekleştirdikleri ile farklı bir tablo çizmiştir (DİB, 2015: 15). Gerçek anlamda

DEAŞ, kurulması ve faaliyetleri farklı çevreler tarafından tartışmalı bulunan, genel olarak İslam ülkelerinde zararlar ve katliamlar gerçekleştiren, Ortadoğu'ya hâkim olmayı amaçlayan ülkelerin lehine çalışan ve bu ülkelerin hedeflerine ulaşmaları için vasıta olan bir yapı izlenimi oluşturmuştur (Yeşiltaş vd, 2016: 11). DEAŞ, kuruluşundan itibaren bugüne gelene değin çok sayıda şekil ve ad değiştiren devletvari bir terör örgütü oluşumu olarak da açıklanabilmektedir.

DEAŞ'ın görünürde esas hedefinin İslam emirlerini merkeze alan bir şeriat devleti oluşturmak olduğu ifade edilmektedir (Doğan, 2015: 155). DEAŞ, devletin ana görevinin ilk olarak kamusal düzeni şeriat kurallarını temel alarak düzenlemek olduğu söylemlerinde bulunmaktadır. Zira DEAŞ'ın bu hususu, vatandaşların hayat şartlarını yükseltmekten (sağlık iyileştirmeleri ve açlıkla mücadele) daha çok önemseydiği ve savunduğu ifade edilmişti. Kontrolü altında olan bölgelerde insanî ve doğal afetlere karşı duyarsız olmasının sebebi de bu politikasıyla açıklanmaktadır. Bu politikaya yönelik DEAŞ'ın parolasının ise "Siz hele dininizi bulun refah kendi kendini bulur." şeklinde olduğu ifade edilmektedir (Doğan, 2015: 156-157). DEAŞ'ın kimin eliyle ve nasıl kurulduğu ile ilişkili farklı inanışlar bulunmaktadır.

DEAŞ'ın temellerinin, SSCB'nin Afganistan'ı işgal ettiği yıllara kadar dayandığı, fikri adımlarının ise daha eski dönemlere dayandığı iddia edilmektedir. Sovyetlerin Afganistan'ı işgal etmesinin ardından (1979-1988) oluşan Arap mücahitlerin, Afganistan'ı komünizm tehdidinden korumak gayesiyle silahlanıp Usame bin Ladin ve Abdullah Azzam gibi Arap önderlerin başı çekmesiyle Küresel cihat anlayışı ortaya çıkmıştır. Afgan cihadı sonrasında Taliban'ın da desteği ile çok sayıda Arap savaşçının Afgan şehirlerinde kalmaya devam ettiği aktarılmıştır (Öztürk, 2019: 175). Bu gelişmelerin DEAŞ'ın kurulmasında zemin hazırlamış olduğu da ifade edilebilecektir.

DEAŞ'ın kuruluşunda Ebu Musab el-Zerkavi isminin öne çıktığı düşünülmektedir. Ebu Musab el-Zerkavi'nin zor geçen bir çocukluk dönemi geçirdiği sonrasında Selefi ve Cihadî İslam anlayışları ile tanıştığı ve bazı kimselerden ve akımlardan etkilendiği ve Sovyet işgalini önlemek maksadıyla Afganistan'a gidenlerden biri olduğu ifade edilmektedir. SSCB işgalinin bitmesinin ardından 1992 yılında Ürdün'e gittiği ve dönemin Kralı Hüseyin'e karşı gerçekleştirdiği çalışmalardan dolayı takibe alındığı da aktarılmıştır (Öztürk, 2019: 175). Bu durumundan yola çıkarak Zerkavi'nin bazı kurumlar tarafından dikkat çekmeye başladığı ifade edilebilecektir.

1993 yılında sinema salonuna yönelik olarak gerçekleştirdiği saldırının akabinde hapse girdiği ve orada İslami bilgileri okumaya ağırlık verdiği belirtilirken 1999 yılında, Kral Hüseyin'in ölümünün ardından kral olan oğlu Abdullah'ın getirdiği af ile dışarı çıktığı ifade edilmektedir (Gürler ve Özdemir, 2014: 116). O yıllarda Usame bin Ladin ile görüşmek amacıyla Afganistan'a giden Zerkavi'nin, Ladin'den umduğu ilgiyi bulamadığı bu yüzden 1999 yılında Afganistan'ın Herat bölgesini mesken edindiği ve kampların büyük bir kısmını Avrupa'da istediği gibi yaşayamayan Ürdün, Filistin ve Suriye'den gençlerin oluşturduğu "Tevhit ve Cihat Cemaati" isminde DEAŞ'ın temeli olarak da sayılabilecek silahlı bir örgüt oluşturduğu ifade edilmektedir (Demir, 2014: 16). 2001 yılında, ABD'nin Afganistan harekâtının başlamasından hemen önce Zerkavî ve ekibinin, İran sınırları üzerinden Irak'a geçmeyi, Irak'ta bir el-Kaide şubesi olarak teşkilatlanmayı ve direnişi başlatmayı hedeflediği de iddia edilmiştir (Bozan, 2018: 59). İran sınırı üzerinden geçerken, grupta yer alan çok sayıda üyenin yakalanarak gözaltına alındığı ancak grubun küçük bir kısmının sınırdan geçmeyi başardığı bilinmektedir.

Bu süreçte sınırı geçebilenlerin, Irak'ta yer alan el-Kaide ile irtibatlı ve Kürt Selefi İslam anlayışına sahip bir örgüt olan Ensar el-İslâm örgütünden yardım aldıkları ifade edilmiştir. Aynı şekilde bahse konu olan örgütün, Irak Savaşı'nın öncesinde Zerkavî ve arkadaşlarının bölgeye yerleşerek kamp kurmasına ve burada hazırlanmasına destek sağladığı ifade edilmektedir (Erkin, 2016: 1).

2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgaliyle birlikte Zerkavi'nin, hedefini Irak'a yönelttiği ve bölgesel direniş unsurlarını desteklediği bilinmektedir. Zerkavi'nin bu dönemdeki stratejisinin, ABD ve Batı ülkeler yanlısı hükümeti yıkmak, Şii hükümrancılığı bitirmek ve burada İslam emirliği kurmak olduğu ifade edilmektedir. 2004 yılına değin Zerkavi'nin başka örgütler ile ortaklık kurmadan tek başına ABD ile mücadeleyi etmeyi tercih ettiği ancak sonrasında kendi eksikliklerinin ve sınırlarının farkına vararak ittifak girişimlerine sıcak bakmaya başladığı ifade edilmektedir (Yavuz, 2014). Bu amaca yönelik olarak gücünü arttırmak üzere 17 Ekim 2004 tarihinde El-Kaide lideri Usame bin Ladin'e, bağlanmak maksadıyla müracaatta bulunduğu ve bu girişiminin olumlu karşılık bulduğu aktarılmıştır. Bin Ladin 27 Aralık 2005 tarihinde bu grubu resmi olarak tanımış ve Zerkavi'yi ve ona bağlı güçleri Irak temsilcisi olarak atamıştır (Bozan, 2018: 60). Sonrasında DEAŞ "Irak el-

Kaidesi" ismini almış ve el-Kaide'nin bölgedeki temsilcisi olduğunu duyurarak varlık göstermeye başlamıştır.

Ebu Muhammed el Culanî'nin 2012 yılında DEAŞ'ın Suriye şubesi reisi olarak atanması ile DEAŞ'ın Suriye'deki etkinliğin fiilen başladığı iddia edilmektedir. 2013 yılında el Culanî, Nusra Cephesinin DEAŞ'ın Suriye şubesi olduğunu reddetmiş ve kendilerinin el-Kaide lideri Eyman el Zevahirî'ye bağlı olduğunu ilan etmiştir (Okumuş, 2014: 123). Bu olay, Nusra Cephesi ve DEAŞ arasında yaşanan çatışmaların zirveye ulaşmasında önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Çatışmanın nedeninin el-Nusra ile DEAŞ arasında yaşanan görüş farklılıklarından ileri geldiği ifade edilmektedir. Göze çarpan en belirgin görüş ayrılığının ise el-Nusra Esad birlikleri ile savaşırken DEAŞ'ın Esad rejim unsurları ile savaşmak yerine kontrolü altında bulunan alanlarda devlet kurmaya niyetlenmesi olduğu ifade edilmektedir (Okumuş, 2014: 123). DEAŞ bu devlet kurma amacına ulaşmak için korkutucu, yankı uyandırıcı ve tehdit edici infaz yollarını seçmeyi yeğlemiştir.

DEAŞ'ın, el-Kaide örgütü gibi ABD ve İsrail'i hedef almaktan ziyade tekfir ilan ettiği Müslümanları hedef aldığı aktarılmıştır. Bu nedenle; el-Kaide ve Nusra Cephesi, el Bağdadî önderliğindeki DEAŞ'ı eleştirmiş ve tekfir yöntemiyle kullandıkları güç ve saldırı metotlarını tenkit etmişlerdir (Bozan, 2018: 61). Bu noktada iki örgütün, temel öğreti bakımından da ayrı düştükleri görülmektedir. El-Kaide'nin uzak düşman teoremini benimsediği DEAŞ'ın ise yakın düşman teorisini ön planda tuttuğu bilinmektedir. El-Kaide'nin, uzak düşmanın ABD olduğuna inanmakta olduğu ifade edilirken, ABD'nin gücünün zayıflaması ve Ortadoğu'daki Müslüman ülkelerin başında bulunan rejimlere olan desteğinin kesilmesi ile, bu devletlerin mücahitlerin eline geçebileceğine inandığı belirtilmektedir. DEAŞ'ın ön planda tuttuğu yakın düşman teorisinde ise hedefin ABD yerine, direkt olarak mevcut rejimler olduğundan bahsedilmiştir. Çünkü DEAŞ bu rejimlerin, İslam dininden çıktıklarını ve İslam şeriatına göre karar vermediklerini savunmaktadır (Bozan, 2018: 61). Bu nedenle DEAŞ, mücadeleye, ABD yerine Müslüman ülkeleri yöneten ve mürted rejimler olarak nitelendirdiği dinden çıkmış bu kimselerden ve hanedanlardan başlanması gerektiğini savunmuştur. Bahsedilen uzak düşman ve yakın düşman yaklaşımları temel alındığında, cihat faaliyetlerinde "küresel cihat" ve "yerel cihat" farkı da belirginleşmiş olmaktadır: el-Kaide daha çok küresel bir cihat

hareketiyken, DEAŞ ise yerel ve bölgesel bir cihat girişimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

DEAŞ'ın, Suriye merkezli Beşar Esad rejimi ile mücadele etmek yerine kendine rakip olarak nitelendirdiği özellikle Nusra Cephesi ve öteki Sünnî gruplaşmalar ile savaşmayı yeğlediği ifade edilmiştir. Bu tercihler, DEAŞ'ın uzun vadede Sünnilerin yoğun yaşadığı bölgelerde hâkimiyet için çalıştığının ve Sünnî halkın yaygın bulunduğu alanlarda bir devlet kurma amacı beslediğinin bir göstergesi olmuştur. DEAŞ'ın diğer bir özelliğinin ise, bünyesinden çıktığı El-Kaide'den ayrı olarak devamlı ismini değiştirmek olduğu iddia edilmektedir (Bozan, 2018: 61). Bu isim değiştirme girişimlerinin, DEAŞ'ın yapısını karmaşıktırma, olumsuz gelişme ve neticeleri önceki isim ve dönemlere bağlayarak kendini masum çıkarma girişimleri olduğu yorumlanmaktadır. İlk etapta ismi, “Tevhid ve Cihat Cemaati” olan DEAŞ, 2006'da ise kendine yeni grupları bağlayarak “Mücahitler Şura Konseyi” adını kullanmaya başlamıştır. 2006'nın bitimine doğru ise adını “Irak İslâm Devleti” olarak güncellemiştir. Uzun bir süre bu adı kullanan DEAŞ, kamuoyunda en çok bilinen ismi olan “Irak ve Şam İslâm Devleti” ismini Nisan 2013'te kullanmaya başlamıştır (Bozan, 2018: 61). Temmuz 2014'ten sonra ise Ebubekir el Bağdadi'nin, halifeliği ilan etmesi ve kendini halife olarak tanımlaması ile örgüt kendini “İslâm Devleti” ismiyle tanımlamaya başlamıştır (Okumuş, 2014: 115). Çizelge 3.1'de DEAŞ'ın kullandığı isimler, o dönemki liderleri ve bu isimdeki faaliyet yılları belirtilmektedir.

Çizelge 3.1: DEAŞ'ın Kullandığı İsimler ve Faaliyet Yılları

Faaliyet Yılları	Örgütün Kullandığı İsimler	Liderleri
1999	Tevhid ve Cihad Cemaati	Ebu Musab el-Zerkavi
2004	Irak El-Kaidesi	Ebu Musab el-Zerkavi
2006	Mücahitler Şura Konseyi	Ebu Musab el-Zerkavi
2006-2010	Irak Sözde İslâm Devleti	Ebu Hamza el Muhacir

2010-2013	Ebu Ömer El Bağdadi	Irak
2013-2014	Irak Sözde İslâm Devleti	Ebu Bekir el-Bağdadi (İbrahim Avad İbrahim el-Bedri)
2014-2017	Irak ve Şam Sözde İslâm Devleti	Ebubekir el Bağdadi

Kaynak: Özden, 2021.

Hem Irak hem de Suriye'nin içerisinde olduğu çatışma ortamları sonucu oluşan otorite boşluğu ile ortaya çıkan DEAŞ'ın köklerinin Ürdün ve Afganistan'a değin uzandığı iddia edilmektedir (Bozan, 2018: 62). DEAŞ; Irak ve Suriye'nin belirli bölgelerinde görünen, ideoloji olarak Vehhabi ve Selefi kaynakları benimsemekle birlikte kendini Sünni olarak tanımlayan, Ürdün ve Suriye'ye doğru büyüyen, gelişimine endeksli olarak ismini güncelleyen ve en son Hilâfeti ilan etmesiyle "İslâm Devleti" adını kullanarak, İslâm Devleti olduğu iddiasında bulunan, gerçekleştirdiği faaliyetlerle Haricîleri anımsatan, teröristçe bir tutum takınmış, Müslümanlara, daha çok zarar veren, var olması ile bulunduğu bölgedeki yabancı devletlerin amaç ve gayelerine ulaşmalarına vesile olan, başka devletler tarafından devlet olarak meşruiyeti kabul edilmeyen ve silahlı unsurlara sahip bir örgütsel illegal yapı şeklinde tanımlanabilmektedir (Eken, 2017: 28). DEAŞ, gerçekleştirdiği kanlı terör eylemleri ile dünyanın gündemine oturmuştur. DEAŞ; ne kadar kendini İslâm devleti şeklinde lanse etme çabasına düşse de ve dahi sözde halifeliği ilan etmiş olsa da, gerçekleştirdiği eylemler ile Müslümanlardan ziyade ABD, Suriye Baas rejimi ve İsrail'in çıkarlarına hizmet ettiği ifade edilebilecektir (Bozan, 2018: 62). DEAŞ, ayrıca Irak ve Suriye'de oluşan otorite zayıflığından yararlanarak nispeten kolay bir biçimde ilerleyerek söz sahibi olduğu alanlarını genişletmiştir.

Bununla birlikte DEAŞ'ın güçlenmesinin ardından ABD ve müttefiklerinin hava harekâtlarına başladığı bildirilmiştir. Bu noktada Rusya'nın da, Esad'ı destekleyerek hava operasyonları aracılığıyla muhalif Türk gruplarını, Özgür Suriye Ordusunu ve sivillerin yaşadığı yerleşim alanlarını hedef alarak vurduğu bilinmektedir (Altuğ, 2016: 27). Buradan yola çıkılarak DEAŞ'ın her iki ülke ile de savaşmaya çalıştığı söylenebilecektir.

Öte yandan, Suriye rejiminin öteki silahlı gruplarla mücadelede kimyasal silahları dahi kullanmasının ancak DEAŞ'a yönelik kayda değer bir silahlı karşılık

vermemesinin de DEAŞ'ın istihbarat servisleri tarafından çok yönlü biçimde kullanıldığı düşüncesini akıllara getirdiği ifade edilmiştir (Cengil ve Aydın, 2014: 54). Buradan yola çıkarak DEAŞ'ın, Irak ve Suriye topraklarında ABD'nin planladığı BOP'a uygun şekilde bir araç olarak kullanılmaya mı çalışıldığı sorusu da akıllara gelmektedir.

3.2 DEAŞ'ın İdeolojisi ve Stratejisi

DEAŞ'ın, selefi akımı benimseyen ve silahlı unsurları bulunan bir terör örgütü olduğu düşünülmektedir. Selefilik, Kur'an ve İslam Peygamberi dönemine tekrar dönmek manasında kullanılsa da hakikatte başka anlamlar yükleyerek ve yorumu inkâr ederek günümüzde İslami birikimleri hiçe sayan bir akım olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzdeki takipçilerininse, tanıma ek olarak hedeflerine ulaşmak adına dini suiistimal ettikleri, faaliyetlerini meşru kılmak amacıyla dine sığındıkları ve hatta cinayetlerini kutsal saydıkları iddia edilmektedir (Özerkmen, 2004: 254).

Bu gruba mensup bireylerin siyasi inanışlarının temelinde ise bir "İslâm Devleti" kurmak ve İslâm dünyasını, bir halife etrafında toplamak iddiası yer almaktadır. DEAŞ'ın gerek dini gerekse siyasi felsefesinin ne derece önemsenip önemsenmeyeceği, DEAŞ'ın küresel siyaset içinde oyunu kuranlar ve rolleri dağıtanlar arasında mı yer aldığı veya oyunu kuranların planlarına uygun şekilde rol verilenlerin içinde mi bulunduğunun ortaya çıkmasıyla belirlenebilecektir (Bozan, 2018: 64). Diğer bir ifade ile, DEAŞ'ın kimlere ve ne tür bir amaca hizmet ettiği, kimin stratejilerini destekleyip, kimlere zarar kattığının belirlenmesi ile anlaşılabilir.

3.2.1 DEAŞ'ın İslam anlayışı

Daha önce de ifade edildiği gibi, DEAŞ'ın dini görüşü Selefi bir İslam anlayışına dayanmaktadır. Selefilik, İslâm'ın dört ana kaynağı olan Kur'an, Sünnet, İcma ve Kıyas' tan yalnızca Kur'an-ı Kerim ve sünnet kaynaklarını temel almaktadır. Selefilik, İslam Dini'ni anlamak, yorumlamak ve yaşamak konusunda İslam'ın ilk üç neslini kendine model olarak benimseyen gelenekçi ve muhafazakâr bir anlayıştır. Selefi akımı benimsemiş kimselerin ilk zamanlardaki Müslümanlara benzer şekilde

bir hayat sürdürmeyi amaçladığı ve bu nedenle o dönem dışındaki bütün diğer şeylere karşı çıktıkları ifade edilmektedir (Gürler ve Özdemir, 2014:121-122). Bir dönem çok konuşulan DEAŞ'ın türbeleri yıkma gibi hamlelerinin altında bu inanç anlayışının yattığı da söylenebilecektir.

İslam felsefi, düşünce ve kültür tarihi makro bir bakışla incelendiğinde selefilik düşüncesinin tarihsel serüveni; metodolojik bir ilke olarak selefilik, sistematik bir nazariye olarak selefilik, dini ve siyasi bir akım olarak selefilik, radikal ve savaşçı bir yapı olarak selefilik şeklinde dört başlık altında incelenebilecektir (Koca, 2015: 15). Bu tez kapsamında üzerinde duracağımız selefilik anlayışı radikal ve savaşçı selefiliktir.

DEAŞ'ın Cihatçı anlayışının da yoğun bir şekilde benimsenmesinin ana kaynağını radikal ve savaşçı selefilik oluşturmaktadır. İslam mezhepler tarihinde bir kavram olan ve belirli bir grup, sosyal hayatta diğer insan ve gruplardan ayırıcı temel değerlere sahip kimseler anlamına gelen “fırka” kelimesine yakın diğer bir kavram da “mezhep” terimidir. Mezhep; gidilen yol ve uygulanan yöntem anlamlarına gelmektedir. (Biçer, 2015: 2-3). İslam tarihinde mezhep kavramının; siyasi, inançsal ve ameli konularda kullanılmakta olduğu ve kapsamı geniş olan bir terim olduğu bilinse de mezhep kavramı, çoğunlukla inanç alanı ile bağdaştırılmaktadır.

Tarihsel süreçte ana kollar ve alt kollar biçiminde çok sayıda inanç akımı oluşmuştur. Zamanla İslam dünyasında cereyan eden olaylar karşısındaki âlimlerin yorum ayrılıkları ve görüşleri farklı fırkaların yahut mezheplerin oluşmasına sebep olmuştur. Bu süreçte bulunan fikri hareketlerin tamamının, zamanının oluşturduğu birtakım farklılıkların dışında günümüzdeki İslami temalı ekollerin temel görüşlerinin, geçmişte söz konusu olduğu görülmektedir. Daha çok Cebriyye, Mu'tezile, Şia ve Haricîlik ekseninde şekillenen günümüz inanç akımlarının, esas kanaatlerini geçmişte yaşanan tartışmalar ve olaylar üzerinden aldığı ifade edilmektedir (Bozan, 2018: 64). Bunların içinde, DEAŞ'ın kendilerini öyle tanımlamasalar da Hârici özelliklere sahip olduğu görülmektedir.

DEAŞ'ın kendisini dayandığı selefilik anlayışı ile faaliyetlerinin çatıştığı görülmektedir. İslam Peygamberi'nin sahabelerinin yaşayışı ile, DEAŞ mensuplarının alakasının olmadığı gerçekleştirdikleri faaliyetlerden net bir şekilde görülmektedir. Başta DEAŞ gösterileceği üzere; el-Kaide, Boko Haram, eş-Şebab gibi terör örgütlerin tamamı Selefilik ekolü içerisinde çıkmıştır. Bu bağlamda

Selefilik'in en yumuşak uzantısı Malikilik, en radikal Vehhabilik olarak ifade edilmektedir (Bozan, 2018: 65).

DEAş ve benzer anlayışa sahip diğer terör grupları; İbn-i Teymiyye ve Vehhabilik'in kurucusu olan Muhammed bin Abdülvehhab gibi radikal selefi âlimlerin din felsefesinden etkilenmektedir. Cihat anlayışı hâkim Selefilik içinse Seyyid Kutup etkin bir bilgi kaynağı olarak kabul edilmektedir. Bu da özellikle el-Kaide ve DEAş için sağlam bir inançsal hareket ortamı oluşturmaktadır. El-Kaide'yi kuran Usame Bin Ladin'in, akıl hocası olarak ifade edilen Abdullah Yusuf Azzam'ın da Seyyid Kutub'dan etkilendiği bilinmektedir.

Kutub'un, cihadı destekleyen fikirlerinin el Kaide'de harekete geçmesi de Selefilik'in dünya siyasetindeki etkisini güçlendirmiştir (İrat: 2015: 27). Fakat aynı Selefi kökenden olmalarına karşın DEAş ile el-Kaide arasında oluşan farkın gerek dini gerekse siyasi alanda belirgin olduğunu söylemek mümkündür

Günümüzde aynı görüşü ileri sürenlerden Mevdudî, İslam'daki düşman tanımını "Allah ve Resul'ünün emir ve yasaklarına uymama" üzerine temellendirerek benzer şekilde ameli imanın bir unsuru görme eksenin gerek müşrik veya kâfir, gerekse mümin olsun, İslam'a itaat etme konusunda asi olurlarsa onların da İslâm'da düşman sayılacağını ve doğru yola dönene değin onlar ile gerekirse savaşılabileceğini savunmaktadır (Karadeniz, 2016a: 170-171). Bu türden fikirlerin, DEAş ve benzeri terör örgütleri için meşruiyet dayanağı oluşturduğu da ifade edilebilecektir

Dini kuralları temel aldığı iddiasında bulunan radikal örgütlerin temel faaliyetlerinden birisi de tekfircilik anlayışıdır. Tekfirciliğe göre bir kesim dinden çıkmakla hedef gösterilmektedir. DEAş'ın kendi beyanına göre; "şirkin her türü ve şirke götüren tüm yol ve araçlar ortadan kaldırılacaktır" (Tetik, 2019: 8). Bu kapsamda, DEAş'a göre Rafiziler, şirk ve ridde yolundadır. Rafiziler, ridde küfründe bulunarak dinlerini değiştirmişlerdir. Aşırılığa kağan Hâricilik anlayışı ile dini lakaytlaştıran Mürcie ekolüne mensuplar da örgütün hedefindedir. DEAş'a göre Küfürün; büyük ve küçük küfür şeklinde ikiye ayrıldığı belirtilmektedir. Allah'ın emirleri ile hüküm vermeyenlerin, kâfirlerin ta kendileri olduğu Batılı ülkelerle iş birliği yapanlarsa müşrik olduğu iddia edilmektedir. DEAş'a göre Endülüs'ün yıkılmasından sonra, İslâm devletlerinin kurtarılması adına cihadın, farz-ı aynı olduğu aktarılmaktadır. Yine DEAş'a göre mevcuttaki İslam devletlerinin yönetimleri ve ordusu kâfir pozisyonundadır. Bu devletlerin halkları masumdur fakat

devlet bu halkları yanlış yönlendirmektedir. Bu yüzden İslam ülkelerinin mevcuttaki kâfir yönetimleri ve orduları ile savaşmak, Haçlılar ile yapılacak savaşlardan bile daha vaciptir (Bozan, 2018: 66). DEAŞ, diğer İslami grupların, tek bayrak altında toplanmadıkları için asi olduklarını iddia etmektedir. DEAŞ'a göre yalnızca kendilerini destekleyen sadık âlimlere saygı gösterilmelidir. Diğerlerinin itaat etmediği takdirde tecrit edilebileceği ifade edilmektedir. DEAŞ'a göre ahlaksızlığa toplumu teşvik eden televizyon gibi sistemler ve bu sistemlerin çalışmasını sağlayan uydu alıcıları gibi aletler haram olduğu ifade edilmiştir.

Örgüte göre kadınların yüzlerini kapatmasını farz olduğu ve kadınların sosyal hayatta erkekler ile karışmasının haram olduğu ifade edilmektedir (Biçer, 2015: 9-10). Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi, DEAŞ'ın kurallarının oldukça katı olduğu söylenebilecektir.

Musul'da hâkimiyet kuran DEAŞ'ın burada hayata geçireceği kurallar ile ilgili söylemleri de DEAŞ'ın din anlayışı hakkındaki yansımalarıdır. Bu söylemlere göre,

“Kadınlar yalnızca mecbur kaldıklarında dışarı çıkabilecek, çıkarlarsa, İslami kurallara göre giyinip yüzlerini kapatacaktır. Hırsızlık suçu işleyenler şeriat emirlerine göre cezalandırılacak, savaş ganimetlerinin akıbeti ile ilgili tek karar verici lider Ebu Bekir Bağdadi olacaktır. Farz namazlar camilerde cemaatle kılınacaktır. Musul'daki ve civardaki aşiret reisleri batılılar başta olmak üzere düşman ve hainlerle iş birliği yapmayacaktır. Dinsiz kurumlara hizmet etmiş polis ve askerler de tövbe edecek yoksa idam edilecektir. Sigara, uyuşturucu ve alkol tüketimi yasaktır. Müsaade alınarak yapılacak toplantı ve gösteriler hâricindeki tüm organizasyonlar da yasaktır. DEAŞ mensupları haricinde kimsede silah bulunmayacaktır. Şehirdeki tüm türbeler ve anıt niyetiyle inşa edilen yapılar bertaraf edilecektir” (İrat: 2015: 17-18).

Beyan ve ifadelerden anlaşılabacağı gibi, DEAŞ da diğer selefi mezheplere benzer şekilde ameli, imanın bir unsuru olarak görmektedir.

Bu verilerin ışığında, DEAŞ'ın inanç anlayışının Selefilik olgusu ile ciddi manada uyuştugu göze çarpmaktadır. Burada değinilen konular arasında, şirk kavramı üzerinde durulması ve hedefe daha çok Müslüman kimliğine sahip kişi ve kesimlerin alınması dikkat çekicidir (Bozan, 2018: 66, İğde, 2015: 51). Başta DEAŞ olmak

üzere; el-Kaide, Boko Haram ve el-Şebab gibi terör örgütlerinin ortak olarak Selefilğin içerisinde çıktığı ifade edilmektedir.

Kendileri merkezli DEAŞ kaidelerini belirleyen kesim, bütünüyle Selefilik fikrinin yeni biçimi ile kendilerini tanımlamaktadır. Burada belirtmelidir ki, kendisi dışındaki Müslümanları müşrik olarak tanımlayan DEAŞ inancı, ilk derecede Müslümanları hedef almıştır (Biçer, 2015: 10). Bu gayelerine ulaşmak adına DEAŞ, şiddet eylemleri ile tüm dünyada kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışmaktadır.

DEAŞ gibi örgütlerin kafa kesme gibi infaz metotlarını ve türbeleri yıkma içgüdülerini kavrayabilmek için DEAŞ'ın inançsal ve fikri temellerini incelemek gerektiğine inanılmaktadır. Sonraki bölümlerde bu bilgiler detaylandırılacaktır. Kur'an'ın beyanını temel alıp, tefsire tamamen kapalı olmaları, dar ve sığ bir düşünce sistemiyle düşünceleri, ehli-sünnet geleneğinin birçoğu tarafından kabul edilen İcma ve Kıyas'ı delil olarak görmemeleri ve ameli, imanın bir unsuru olarak görerek farzları terk edenleri dinden çıkmış olarak görmeleri Selefi anlayıştan ileri gelmektedir.

Batılı ülkelere bu tür uygulamalar ile İslami terör algısı oluşturarak, İslam devletlerine müdahale edebilmek için meşru bir zemin hazırlamaya çalışmaktadır (Bozan, 2018: 66). DEAŞ'ın inançsal fikirlerini genel olarak incelendikten sonra Türkiye'de gerçekleştirdiği eylemleri daha iyi anlayabilmek için bu eylemleri dayandığı dini ve siyasi anlayışın derinlemesine incelenmesinde fayda görülmektedir.

3.2.1.1 DEAŞ'ın Kur'an, hadis ve sünnet anlayışı

DEAŞ, Kur'an-ı Kerim'i yalnızca somut bir bakış açısıyla okumakta, mana derecelerini, olayların arka planlarını, verilen mesajın hedefini ve maksadını göz ardı etmektedir. DEAŞ'ın düşünce şeklinde üç konunun dikkat çektiği aktarılmıştır. İlkini, Kur'an-ı Kerim'i yüzeysel bir biçimde okumak ve anlatım şekline çok dikkat etmeden yalnızca görünen anlamını esas almak olduğu belirtilirken, İkincisin, kendi yorumlarını tek gerçek olarak değerlendirip, bunu tasdiklemeyenleri kâfir ilan etmek olduğunun belirtilmesidir. Üçüncüsün ise, tekfir ettikleri insanların infazlarını mubah hatta vacip görmek ve eşlerini helal, sahip oldukları malları ganimet ve çocuklarını da köle veya cariye suretiyle kullanmak olduğu ifade edilmektedir (DİB, 2015: 17-18). DEAŞ, dehşet eylemini ve terör faaliyetlerini Kur'an-ı Kerim'de bulunan Tevbe

Suresi'nin 5. Ayeti ile ilişkilendirmek istemekte ve Kur'an-ı Kerim'den yola çıkarak kendisine meşru kimlik kazandıracak bir zemin oluşturmaya çabalamaktadır. Hâlbuki Kur'an-ı Kerim, insan yaşamının önemli bir doğrultusunu içeren düşmanlarla savaş halindeyken bazı kaideler belirtmektedir. Ayette ifade edilen "...Müşrikleri artık bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayıp hapsedin ve her gözetleme yerine oturup onları gözetleyin" ifadeleri ile belirtilen hususlar, yalnızca harp koşulları sağlandıktan sonra başlayan bir savaşın içinde hükmü geçerli olabilecek konulardır (Karadeniz, 2016a: 168). DEAŞ'ın Kur'an-ı Kerim'i okuma ve okuduğunu yorumlamadaki zâhirci anlayışı, hadis ve sünnet konularında da kendini göstermektedir (DİB, 2015: 17-18). Bu konuda DEAŞ, Sünnet ve Hadisi birbirini tamamlayıcı unsurlar olarak nitelendirmek ve bir bütün olarak değerlendirmek yerine, işine yarayanları tabiri caizse cımbızla çekerek ideolojilerine uygun biçimde yorumlamakta ve parçacı, bütünlükten uzak bir tavır takınmaktadır.

3.2.1.2 DEAŞ'ın tekfir anlayışı

DEAŞ'ın, korkutma ve terör eylemlerini meşru kılmak gayesiyle tercih ettiği önemli iki kavramdan birisinin tekfir etme ya da kâfirlik ile suçlama, diğeri ise irtidat¹ olduğu ifade edilmektedir. Mürted kavramı ise, bir kimsenin Müslüman olduktan sonra, şeriatın küfür olarak nitelendirdiği; inanç, söz veya eylemlerden birini gerçekleştirerek dinden çıkıp kâfir olmasına verilen isimdir (Toksarı, 2010: 63). Mürted; Kuran-ı Kerim'de; İslam'a girmesinin ardından "küfür kelimesi söyleyenlerin" kâfir olduğu (Tevbe, 9/66), iman ettikten sonra küfre düşüp inkârda direnenlerin imana döneceklerinin sanılmadığı (Al-i İmran, 3/90) ve dinden dönen kişinin küfre düştüğü (Bakara, 2/217; Al-i İmran, 3/106) şekillerinde ifade edilmiştir (Bozan, 2018: 69). Tekfir, İslam Peygamber'inin vahiy aracılığıyla aldığı ve insanlara aktardığı kesin delillerle belli olan bir konuyu inkâr edeni, din dışı ilan ederek kâfir sayma anlamına gelmektedir. Ehl-i sünnet görüşünde genellikle ehl-i kible tekfir edilemez. Yalnızca küfre götüren unsurların tespit edilmesi ile yetinilir. Üstelik bir kişinin %1 ihtimalle dahi olsa Müslüman sayılması olası ise tedbirden tekfir edilmemesi icap etmektedir (Biçer, 2016: 370). Fakat DEAŞ ve benzeri radikal terör grupları, kendi mezheplerine ve yaradılışlarına ters gördükleri Müslümanları tekfir etmekte, onlar ile mücadele etmeyi ve onları öldürmeyi mubah hatta Cihat

¹ İrtidat: İslam Dini'nden çıkma

olarak tanımlayabilmektedir. DEAŞ tarafından benimsenen bu anlayışın, İslam anlayışı ile uyuşmayan bir sapkınlık olduğu ifade edilebilecektir.

Hârici kökenli olan tekfir düşüncesi, kendinin inandığı şekilde inanmayan herkesi kâfir görmekte ve onların canını ve malını da helal sayarak onları katletmeyi meşru saymaktadır. Kur'an-ı Kerim'de bulunan Maide Suresi'nin 44. Ayetinde bulunan "Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir" söylemini tam bu noktadan kopararak kendisine rehber edinen DEAŞ başta olmak üzere radikal terör örgütleri; kendilerine göre kâfir olarak nitelendirdikleri herkesi yok etmeyi adeta dini bir emir sorumluluk olarak nitelendirmektedir (Karadeniz, 2016a: 170). DEAŞ'ın kendinden olmayan bütün herkesi kâfir sayma düşüncesi, ilk dönemdeki, hâriciler'in anlayışlarına benzemektedir. DEAŞ'ın bu tutumuyla, öncesinde bünyesinde bulunduğu el-Kaide'yi ve ardından bünyesinden ayrılan grupları da içerecek şekilde herkesi tekfir edebilecek bir anlayışı benimsediği ifade edilmektedir.

3.2.2 DEAŞ'ın siyasi görüşleri

DEAŞ'ın siyasi görüşlerini iki başlıkta ele alabilmek mümkündür. DEAŞ'ın siyasi amaçlarının ilkinin İslam şeriatı ile yönetilecek bir İslam devleti kurmak olduğu, ikincisinin ise İslam âlemini içine alacak şekilde hilafeti kurmak olduğu ifade edilmektedir (Bozan, 2018: 69). Bu bağlamda hilafetin temsilcisi olan halifeye tüm Müslümanların ve İslâm ülkelerinin de biat etmesi istenmektedir. Bu iki gayesine ulaşmak için DEAŞ, işine geldiği şekilde cihat kavramını suiistimal etmektedir. DEAŞ'ın, yakın düşman felsefesine göre hareket etmesinden dolayı ilk hedefin Müslümanlar ve İslam devletleri olduğu, burada tam manası ile hâkimiyet kurulduktan sonra Müslüman olmayanlara yöneleceği anlaşılmaktadır.

DEAŞ, tekfir anlayışı ile de Müslümanlara ve İslam devletlerine saldırmanın meşrulaştırılması çabası içine girmiştir. Ancak, DEAŞ'ın uyguladığı bu siyaset ile ortaya çıkacak neticenin gerçekte, İslam'a hizmet etmek yerine küresel güçlerin ekmeğine yağ sürmek ve koşulları onların lehine sağlamak olduğu ifade edilmektedir (Bozan, 2018: 69). DEAŞ'ın uyguladığı bu siyaset ve politikanın, bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde küresel güçlere değil Müslümanlara zarar verdiği bilinmektedir.

DEAŞ'ın siyasi görüşlerini daha etkin anlayabilmek için bu görüşün temelinde yatan hilafeti getirme ve İslâm devleti kurma fikirlerinin önemli unsurlarından olan

Cihat'a, savaş hukukuna ve temel hak ve özgürlüklere nasıl baktığı konularının da irdelenmesinin faydalı olacağına inanılmaktadır.

3.2.2.1 Hilâfet ve İslam devleti anlayışı

Hilafet, birinden sonra gelmek ve onun makamına geçip onu temsil etmek gibi anlamlara gelmektedir. Hilafet görevini yürüten kişi ise halife olarak isimlendirilmektedir. Halife kelimesi daha ziyade Ehl-i Sünnet anlayışında dini ve siyasi lider manasında kullanılırken, Şii gruplar halife kelimesinin yerine imamet kelimesini kullanmayı yeğlemektedir (Topaloğlu ve Çelebi, 2015: 129). Büyük Lügat'ta ise, halife kelimesinin, İslam Peygamberi'nin vekili ve yeryüzündeki Müslümanların imamlığını ve şeriatın bekçiliğini yapan kimse şeklinde tanımlandığı ifade edilmektedir (Bozan, 2018: 71). Larousse'de ise Hilafet, İslam Peygamberin'den sonraki vekil ve dünyada yaşayan Müslümanların lideri tanımıyla yer almaktadır (Bozan, 2018: 71). Başka bir tanımda ise Hilafet; din ve dünya ile ilişkili işlerin yürütülmesi adına Nübüvvet makamına vekil olarak tayin edilmiş ve kabul görmüş bir müessese şeklinde tanımlanmıştır. Aynı zamanda devlet başkanlığı görevini de yürüten halifeyi, Müslümanların dinlemesi gerektiği konusunda tüm İslam âlimlerinin fikir birliğine varmış olduğu ifade edilmektedir. Kur'an-ı Kerîm'de, hilâfet kelimesi geçmemektedir. Bununla beraber Hadis kaynaklarında hilâfet kelimesinin yanında halife, imam, emir gibi kelimeler yer almaktadır (Maverdi, 2017: 29). Bu kelimelerin hepsi, devlet başkanı, en üst yönetici veya lider gibi anlamlar barındırmaktadır.

İslam Peygamberi, ne kendi yerine geçecek halifenin kim olacağını belirleyecek kesin bir kriter bırakmış ne de devletin uymakla yükümlü olduğu krallık, cumhuriyet vb. bir rejim tembihlemiştir (Bozan, 2018: 72). Buradan hareketle yönetim rejiminin tamamen halkın tercihinine bırakıldığı neticesi çıkarabilmektedir.

Genellikle İslam devletlerinde, yönetim görevini icra eden kişilere klasik kelimeler literatüründe Halife, Emirü'l Mü'minin ve İmam gibi kelimeler atfedilmiştir (Özden, 2010: 121). İslam devletinde, devlet liderine İslam Peygamberi'nin vekili olarak devleti yönetmesinden dolayı halife denildiği gibi, liderliği nedeniyle aynı zamanda imam da denilmektedir. İslam tarihinde hilâfet makamının, İslam Peygamberi'nin vefat etmesinden sonra Hz. Ebubekir'e tabi olunmasıyla ortaya çıktığı bilinmektedir (Demir, 2015: 8-9). İslam Peygamberi'nin vefatının ardından ilk dört halifenin tayin

yöntemleri ve yönetim üslupları, sonraki dönemde Emevî ve Abbâsî iktidarları, İslam âlimleri için kayda değer bir gözlem konusu olmuş ve bu sayede hilâfet konusunda görüşler de dile getirilmiştir (Avcı, 1998: 539). Hilâfet makamı, Urfa Milletvekili Şeyh Saffet Efendi ile 53 arkadaşının hilâfet makamının kaldırılmasına ve Osmanlı Hanedanı'nın Türkiye dışına çıkarılmasına ilişkin kanun teklifinde (TBMM, 1924) görüşülmüş ve 03 Mart 1924 tarihinde müzakereler kabul edilerek hilâfet makamının kaldırılması sağlanmıştır. DEAŞ'ın ise, Hilafet konusunu tekrar gündemine getirerek ilk olarak bu görevin yaklaşık bin yıldır yürütülmediğini savunmakta ve Osmanlı'daki halifelerin; gerek şeriatı olması gerektiği şekilde uygulamadığını gerekse halifelerin, peygamber soyundan gelmemesinden ötürü meşru olmadığı iddia ettiği ifade edilmektedir. Bu gibi iddiaları temel alarak kurmak istediği İslam Devleti'nin meşru lideri olabilmek için DEAŞ lideri Ebubekir el-Bağdadi, 2014'te kendini halife olarak ilan etmiştir (DİB, 2015: 20-21). Ayrıca Bağdadi'nin, halifeliğin kaldırıldığı tarih olan 1924 ile kendi hilafetini duyurduğu tarih olan 2014 yılları arasında ölenlerin de “bir halifeye biat etmeden öldükleri” gerekçesi ile imansız ölmek ile itham ettiği kaynaklarda geçmektedir (DİB, 2015: 21).

3.2.2.2 DEAŞ'ın cihat anlayışı

İslami literatürde bir ülkenin dine referansla kimliğini tayin etmede kullanılan iki kavram Dar-ül İslam ve dar-ül harp kavramlarıdır. İslam hukuk literatüründe dar-ül İslam kavramı, “nüfusun müslim yahut gayrimüslim olmasına bakılmaksızın Müslümanların hakimiyeti altındaki bölge” şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle “Müslüman devlet başkanının hükmünün yürürlükte olduğu devlet anlamına gelmektedir”. Dar-ül harp kavramı ise, “İslam siyasi egemenliğinin hudutları dışında kalan, yönetim biçimi İslam ilkelerine uymayan devlet” biçiminde tanımlanmıştır (Özdemir, 2013, 116). Buradan yola çıkılarak, dar-ül İslam kavramının Müslümanların, dar-ül harp kavramının ise Gayri muslimlerin egemenlik alanını ve yönetim biçimini ifade ettiğini söylemek mümkündür.

İslam anlayışına göre dar-ül harp cihat şeklinde yapılmalıdır. Cihat hem sözle hem de fiille tüm kuvvetini sarf etmek anlamına gelen Arapça bir kelimedir. Şerri hükümlerde ise İslam yolunda ölünceye kadar savaşmak anlamında kullanılmaktadır. Din adına yapılan savaşlarda, savaşa katılmak Müslümanlara farzdır. Fakat bu farz durumunun bazı durumlarda farz-ı ayn bazı durumlarda da farz-ı kifaye olduğu ifade edilmektedir. (Azzam, 2015: 69). İslam nazarında cihadın esas anlamının, İslam

düşmanlarına karşı; bedenle ve mallarla birlikte olanca kuvvet ile mücadele olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır.

Allah'a kulluk vazifesi, İslam'ı tebliğ, İslam ülkesini ve Müslümanları her türlü tehlikeden korumak adına savaşmak gibi amaçlarla; dille, elle yahut silah gibi araçlarla yapılabilen Cihat kavramının, tartışılan boyutunun silah ile yapılan şekli olduğu ifade edilmektedir (Orhan, 2014: 97-98). SSCB'nin dağılması ve ABD'nin süper güç olarak rakipsiz kalması sonucu Batı'nın tehdit algısının komünizm 'den ziyade İslam öncelikli şekillendiği görüşü ifade edilmektedir. Bu görüşü destekleyen ve bu bağlamda ileri sürülen tezlerden birisinin de “bundan sonra savaşların medeniyetler ve dinler arasında gerçekleşeceği ve özellikle İslam'ın diğer medeniyet ve dinler için tehdit içerdiği” iddiası olduğu aktarılmaktadır (Gölbaşı ve Dever, 2007: 55-56). İleri sürülen bu görüşün, Batı'nın endişelerini ve gelecek korkularını İslam tehdidi aracılığıyla küresel güçlerin politika vasıtası yapmak ve İslâm tehdidine karşı ihtiyaç duyulan önlemleri almakta haklılık zemini oluşturmak amacıyla kullanıldığı ifade edilmektedir (Gölbaşı ve Dever, 2007: 56). Bu sayede Müslümanların köktendinci ve terörist olarak daha kolay yaftalanabilmesinin de önü açılmıştır. Bu yaftalamayı da meşru kılmak için DEAŞ tarzı, içeriği ve nasıl kurulduğu belirsiz fakat İslam adına savaştığını iddia eden örgütlerin global medya ağı üzerinden propaganda faaliyetlerinde kullanıldığı iddiasının da bu görüşü kuvvetlendirdiğini söylemek mümkündür.

Bu gibi algı operasyonları sonucunda cihat denince, maalesef çoğu insanın aklına savaş, silahlı mücadele ve şiddet unsurları gelmektedir. Oysaki Kur'an'da, Allah için silah ile yapılan fiili savaşı tanımlamak için “katele” kelimesini kullandığı bilinmektedir. Koşullar gerçekleştiğinde Allah uğrunda savaşmanın, canla yapılan cihadın önemli bir unsuru olduğu ifade edilmektedir. Kur'an'ın, kıtale, yalnızca düşmanın atağına karşı korunmak amacıyla yapıldığında ve mazlumlara müdafaa etmek amacıyla gerçekleştirildiğinde izin verdiği bilinmektedir (Bozkurt, 2014: 269-270). Burada ayrıca belirtmelidir ki, Allah yolunda silahla savaş cihadın bir parçası iken, yapılan her cihat silah ile yapılmak zorunda değildir.

Cihadın nefis ile mücadele gibi anlamlarının bulunduğu ve düşmana, yağmacılara, zalimlere ve hainlere karşı Müslümanların savaşmasının doğal bir hak olduğu ifade edilmektedir (Pakalın, 1983: 288). DEAŞ'ın, kendini Sünni olarak tanımladığı ancak söylemlerinde Kur'an-ı Kerim'in tamamından ziyade cihat ve kıtal ifadelerinin

bulunduğu ayetleri aldığı ve istediği şekilde yorumlayarak faaliyetlerine bir dayanak yaratmaya çalıştığını söylemek mümkün olabilecektir. Öte yandan bu amaçlarına ulaşmak için DEAŞ'ın yayınladıkları görsellerde bulunan ve çoğu silahlı insanlar ile saldırı görüntüleri, İslâm'ın savaş dini olarak algılanmasına yol açmaktadır.

İslam Peygamberi döneminde savaşın, yalnızca mecbur kalınan zamanlarda zorunluluktan başvurulmuş bir vasıta olduğu ve çoğunlukla barışın temel alındığı kaynaklarda geçmektedir (Kurt ve Rafiyev, 2020: 87). Buna karşın İslam dininin en fazla barış mevsiminde yayıldığı ve bu konudaki en somut örneğin Hudeybiye barışı olduğunu söylemek mümkündür. Barıştan sonraki süreçte İslam'a girenlerin sayısının binler ile ifade edildiği bildirilmektedir (Kurt ve Rafiyev, 2020: 88). Savaş anlayışı da şimdiye kadar alışılmışın dışında olan DEAŞ çoğunlukla masum sivilleri kendine hedef almaktadır. Kanlı eylemlerinin birçoğunu da halkı Müslüman devletlerde gerçekleştirmiştir. DEAŞ'ın Selefilerde de olduğu üzere, günah işlemişleri ve ibadetleri yapmayanları ilk olarak mürted ilan edip ardından onlara saldırmayı mubah sayan fetvalarda bulunduğu ifade edilmektedir (Bozan, 2018: 75). Örgütün savaş anlayışının da terör biçiminde, insanlara beklemedikleri bir zamanda saldırıp, bombalı eylemler ile şekillendiği bilinmektedir. Gerek İslam savaş hukuku yönünden gerekse insanlık açısından bakıldığında DEAŞ'ın sergilediği bu saldırıların hiçbir şekilde kabul edilemeyeceği söylemek mümkündür (Bozan, 2018: 76). Bu olaylar; DEAŞ'ın İslam'la bağdaşmayan bir kimlik taşıdığını, küresel büyük aktörlerin ve batılı güçlerin politikalarında kullanılan bir vasıta olduğunu ve büyük olasılıkla da o güçler tarafından kurulduğu iddiasını destekler niteliktedir.

3.2.2.3 DEAŞ ve demokrasi

Halkın, belirli sürelerde kendini yönetecek bireyleri seçmesi ve iktidarların ancak seçim yoluyla değişebilmesi anlamına gelen demokrasi, esasında bir yönetim biçimidir. Zira İslamiyet'in ilk yıllarında dört halife halkın biat etmesi ya da bir diğer ifade ile o dönemin koşullarına göre bir tür seçim sistemiyle seçilerek devleti yönetmişlerdir (Tahsen, 2018: 259). Ancak DEAŞ'ın demokrasiyi bir dinmiş gibi tanımladığı, örgütün yayınlarında kullandığı ifadelerde göze çarpmaktadır.

DEAŞ, Türkçe olarak yayınladığı Konstantiniyye isimli dergide yer verdiği "Demokrasi Tutuştu" isimli yazıda demokrasi hakkında benimsediği fikirlerini açıkça ifade etmiştir. Dergideki çarpıcı ifadede, Demokrasi bir din olarak

tanımlanmıştır (Kostantiniyye, 2015: 8-10). Bu yayına bakarak DEAŞ'a göre demokrasinin bir din olduğunu söylemek mümkün olabilecektir.

DEAŞ'ın bu konudaki beyanının: “demokrasi de dinlerden sayılan bir dindir ve bir Müslüman farklı bir dine, sadece mensubu olduğu dininden vazgeçerek girebilir. Demokrasiyi kabul ederek benimseyenler İslam'ı reddederek İslam'dan çıkmış ve Allah'ın dininde Allah'a şirk koşarak kafir olmuştur. Demokrasiyi destekleyen kimseler, Allah'ın onlar için belirlediği dinin bir bölümünden yüz çevirmişler, İslam dininde beğenmedikleri kuralları değiştirerek farklı bir dine yönelmiş ve şirk dinine tabi olmuşlardır. Katiben demokrasi anlayışı ve öğretileri İslam ile uyuşmamaktadır. Bunlar iki farklı dindir. Bir dini kabul ederek destekleyenler diğer dinden çıkmışlardır. Bu iki dinin beraber yaşanabileceğini ifade edenler ise şirk içindedirler.” Şeklinde olduğu ifade edilmektedir (Dede, 2018: 45). Kullanılan bu cümleler, DEAŞ'ın Türkiye'yi 'tağuti rejim' olarak tanımlamasının da gerekçelerini de ortaya sermektedir.

DEAŞ'ın söyleminde kullandığı,

“Dünyada tek bir demokrat kalmayınca ya da sizlerle savaşacağız. Ya Allah'ın dinine geri döneceksiniz ya da hepinizi Allah'ın izni ile kılıçtan geçirerek öldüreceğiz.” Tehditlerinin, ilk olarak Müslümanları tekfir etme, ardından da DEAŞ'a tanımladıkları bu kâfirler ile savaşma zemini kazandırdığını söylemek mümkün olabilecektir (Taylan, 2015). DEAŞ'ın İslam'ı, kendi çıkarları adına bu denli keyfi yorumlamasının ve şekilden şekle sokmasının, siyasi ideolojiler uğruna dinin vasıta olarak kullanılmasından başka bir şey olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

3.2.3 DEAŞ'ın stratejisi

DEAŞ'ın İslam dinini istismar eden bir örgüt olmasına karşın genelde Marksist-Leninist örgütlerin benimsediği üç aşamalı stratejiyi tercih ettiği ifade edilebilecektir. DEAŞ tarafından benimsenen bu strateji; stratejik savunma, stratejik denge ve stratejik taarruz safhalarından meydana gelmektedir (Bozkurt, 2019: 216). Bu stratejiye göre bir aşama bitmeden diğer aşamaya geçilmemelidir. Örneğin, stratejik savunma aşaması tamamlanmadan stratejik denge aşamasına geçilemez. DEAŞ'ın faaliyetleri kronolojik olarak incelendiğinde 2014 yılına değin DEAŞ'ın stratejik savunma aşamasında kaldığı ifade edilebilecektir. 2014 yılından sonra ise DEAŞ'ın

etkinlik alanını genişlettiği Anbar, Felluce, Ramadi gibi bazı alanları ele geçirerek stratejik denge safhasını tamamladığı görülmektedir. Bahsedilen bölgelerde etkinlik gösterdikten sonra olduğundan daha fazla güçlenmiş olduğunu varsayan DEAŞ'ın, Irak ve Suriye'deki kaos nedeniyle stratejik dengeyi tam sağlamadan stratejik saldırı safhasına geçtiği ifade edilmektedir (Bozkurt, 2019: 216).

DEAŞ'ın Irak'ta Musul, Diyale, Felluce, Ramadi; Suriye'de ise Deyrizor, Rakka ve Haseke gibi bölgeleri ele geçirmesinin; DEAŞ'ın operatif manada manevra kabiliyetini arttırdığı ve örgüte yeni fırsatlar sunduğu ifade edilmektedir. Diğer yandan hakimiyet kurduğu bölgelerde petrol ve su kaynaklarını ele geçirmesinin de örgütün ekonomik olarak güçlenmesine katkı sağladığı belirtilmiştir (BBC News, 2014). Ayrıca yürüttüğü propagandalar ile de örgütün, Yabancı Terörist Savaşçıların (YTS) Suriye ve Irak'a gelmesini kolaylaştırdığı, hatta militan sıkıntısı yaşamaz hale geldiği iddia edilmektedir. Ayrıca, hava saldırıları sonrasında oluşan meskûn mahallerin ve bölgelerin DEAŞ'a savunma anlamında kayda değer katkılar sağladığı ifade edilmektedir (BBC News, 2014). Savunma safhasından stratejik denge aşamasına kısa sürede geçilmesinin DEAŞ'a özgüven kazandırdığı düşünülse de örgütün stratejik saldırı safhasına geçmesinin aleyhine olduğunu söylemek mümkündür. Örgütün ele geçirdiği şehirlerde katliamlar gerçekleştirmesi halk arasında korku ve tepkilere sebebiyet vermiştir. DEAŞ'ın Bağdat ve Ayn El Arap(Kobani)'a yönünü çevirmesiyle hava operasyonlarının artması örgütün sahada yavaşlamasına sebep olmuştur. DEAŞ'ın hava unsurlarının bulunmaması bu türden çatışmalarda örgütü etkisiz hale getirmiştir. Özellikle güç kaybetmeye başlamasıyla birlikte DEAŞ'ın, kendi savaşını İslam savaşı gibi lanse etmeye çalışacak bir strateji benimsediği ifade edilmiştir. Medeniyetler çatışması söylemini destekler biçimde DEAŞ'ı hedef alan saldırıları haclı savaşı olarak tanımlamış ve sözde halifelik makamını kullanarak tüm Müslümanları kendileriyle beraber cihat etmeye davet etmiştir. Ayrıca Bağdadi'nin bu dönemde tüm Müslümanların çatışma bölgelerine gelmeleri konusunda çağrıda bulunduğu da bilinmektedir (BBC News, 2014).

Yapılan çağrıda "İslam hiçbir zaman barışın dini olmadı. İslam, savaşın dinidir. Hiç kimse başlattığımız savaşın DEAŞ'ın savaşı olduğuna inanmamalı. Bu bütün Müslümanların savaşıdır, DEAŞ bu savaşa öncülük ediyor. Bu Müslümanların kâfirlere karşı savaşıdır" ifadelerinin olduğu aktarılmaktadır (Bozkurt, 2019: 217).

DEAŞ'ın, Irak ve Suriye'de ele geçirdiği bölgeleri korumak amacıyla yerleşim merkezlerinde savunma stratejisine yönelirken Afrika'da da kendisine bîat eden diğer örgütler ile nüfuz alanını genişletme gayretlerini sürdürdüğü ifade edilmiştir (Bozkurt, 2019: 219). Dünyanın çeşitli bölgelerine yayılmış hücrelerini eyleme geçiren DEAŞ, bu dönemde daha az örgüt mensubu ile sansasyonel eylemler gerçekleştirme stratejisini benimsemiştir. Bunun yanında DEAŞ'ın terör eylemlerimin etkisini arttırmak amacıyla siber alanı da etkin kullanmaya başladığı bildirilmiştir. Siber ağlar üzerinden Fransız televizyon kanalı TV5'e olduğu gibi çeşitli siber eylemler düzenlemiştir (Bozkurt, 2019: 220). Bünyesinden çıktığı El-Kaide'ye göre farklı bir strateji uygulayan DEAŞ'ın, uyguladığı stratejisi ile yalnızca bölgesel bir tehdit olmakla kalmadığı aynı zamanda küresel tehdide dönüştüğünü söylemek mümkündür. DEAŞ, devleti andıran yapısı, farklı savaş stratejilerini bir arada uygulama yeteneği, istilacı ve saldırgan politikalarıyla mücadele edilmesi kolay olmayan bir yapı olmuştur (Bozkurt, 2019: 220). DEAŞ'ın, alandaki diğer rakiplerini itibarsızlaştırma üzerinden de bir strateji benimsediği bilinmektedir. Askeri bakımdan rakiplerinden daha güçlü olduğunu söyleyerek rakiplerinin zayıf ve yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Yayınladıkları makale ve videolarda diğer örgütlerin korkaklığından bahseden örgüt yalnızca kendilerinin gerçek cihatçı örgüt olduklarını iddia etmiştir. DEAŞ'ın, rakiplerini yıpratmak ve oluşan kaos ortamından yararlanmak amacıyla "Böl ve Yönet" stratejisini de uyguladığı aktarılmıştır.

Örneğin; DEAŞ'ın, rakip grupların dağıldığı ifadeleriyle çok sayıda yanıltıcı söylentiler çıkardığı aktarılmıştır (Bozkurt, 2019: 221). Bu söylemleri DEAŞ, deneyimli savaşçıları bünyesine katmayı amaçlamıştır.

DEAŞ'ın benimsediği bir diğer stratejinin mutlak galibiyet mesajı olduğu ifade edilmektedir. Bu noktada, DEAŞ'ın, propagandasını en sonunda galip geleceği mesajı üzerine inşa ettiği aktarılmaktadır (Bozkurt, 2019: 221). Örgütün stratejik söylemlerinin, başarılarını abartmak ve gücünü olduğundan büyük göstermek şeklinde gerçekleştirilmeye çalışıldığı ifade edilebilecektir. DEAŞ'ın kendi düzenlemediği eylemleri de üstlendiği ve propagandasında bu eylemlerden de faydalandığı bilinmektedir (Dabıq, 2014d: 6-14). Buradan yola çıkarak DEAŞ'ın daha güçlü bir yapı görünümü sergilemek için de stratejiler benimsediği söylenebilecektir.

DEAŞ'ın en büyük söylemlerinin temelini oluşturan halifelik iddiası örgütün uyguladığı bir başka strateji olmuştur. DEAŞ, halifelik ilanından sonra şer'i hukukun yalnızca kendi bünyesinde icra edildiğini ileri sürmüş ve bütün Müslümanları DEAŞ topraklarına hicret etmeye davet etmiştir (Dabıq, 2014a: 6-12). Buradan yola çıkarak DEAŞ'ın benzer bağlamda halifelik iddiası ile stratejik olarak elini güçlendirmeye çalıştığı söylenebilecektir.

DEAŞ, Avrupa'daki genç Müslümanları cihadist söylemlerden faydalanarak bünyesine katma stratejisini benimsediği ifade edilmektedir. Avrupa'da artan yabancı düşmanlığını da fırsata çevirmek isteyen örgütün bu amaçla; cihat ile alakalı videolar hazırlayarak bu videoları dolaşıma soktuğu bilinmektedir (Bozkurt, 2019: 222). Gençlerin dini duygularını ve bir gruba ait olma ihtiyaçlarını hedef alan örgütün, gençlere bir statü vaadinde bulunarak örgüte katılmaları halinde kendi cihatlarını uygulayabilecekleri mesajını verdiği söylenebilecektir.

DEAŞ'ın; ideolojisini, örgütsel söylem ve propagandasını askeri strateji ile de güçlendirmeye çalıştığı ifade edilmektedir. Klasik terör gruplarından farklı bir şekilde gerek konvansiyonel savaş taktiklerini gerekse asimetrik gerilla taktiklerini DEAŞ'ın uygulayabildiği aktarılmıştır (Bozkurt, 2019: 223). DEAŞ militanlarının ele geçirdiği tank, obüs, top gibi silahları düzenli bir ordu gibi kullanırken zaman zaman vur-kaç taktiği uyguladığı da ifade edilmektedir (Bozkurt, 2019: 223). DEAŞ'ın farklı taktikleri birlikte kullanması, hem devletlerle mücadelesine hem de devlet dışı aktörlerle mücadelesine bağlanabilir.

Melez savaş kabaca düzenli ve düzensiz savaş taktiklerinin birlikte kullanıldığı mücadeleler şeklinde tanımlanmaktadır. DEAŞ'ın, dini referanslarla desteklediği söylemini topyekün savaş stratejisi ile desteklediği belirtilmektedir (Yeşiltaş, 2015: 64). Merkezden başlayarak dışarı doğru geniş bir coğrafyaya yayılmak isteyen örgütün, stratejik olarak melez savaş doktrinini benimseyerek faaliyet gösterdiği söylenebilecektir.

DEAŞ tarafından kullanılan sıra dışı metotlardan birisi de, kurduğu yapılanmanın yok olmasına mani olmak için oluşturulan ailevi ilişkiler olmuştur. Bir Şii liderin öldürülmesi ile sonuçlanan patlayıcı dolu ambulansın şoförünün kızı ile Zerkavi'nin evlendiği ifade edilmiştir (Acarer, 2016: 37). Zerkavi, aynı şekilde kız kardeşini de bir başka DEAŞ mensubu ile evlendirmiştir. Türkiye'de DEAŞ faaliyetlerinde bulunmuş Yunus Durmaz ve Halil İbrahim Durgun da benzer bir şekilde ailevi bağlar

oluşturmuştur. Yunus Durmaz'ın kız kardeşi, DEAŞ'ın Türkiye'de bulunan patlayıcı sorumlusu ile evlenmiştir. (Acarer, 2016: 36). Aile bağları metodu ile kurulan örgüt ilişkisinin izlenmesinin ve çözülmesinin, istihbarat güçlerinin işimi açısından büyük karmaşalar içeren bir durum halini aldığını söylemek mümkün olacaktır.

DEAŞ içinde kurulan ailevi bağların zamanla yeni militanlarda da ortaya çıktığı belirtilmektedir. Yeni katılan militanların da zamanla ailelerinin tamamını veya çocuklarını da kendileriyle beraber çatışma bölgelerine götürdükleri istihbarat birimlerince tespit edilmiştir (Eken, 2017: 137). Soğuk Savaş dönemi süresince meydana gelen blok sisteminin içerisinde, hangi ülkenin ne tip bir saldırı gerçekleştirebileceği hususunda bir tahminde bulunmak güç olmamıştır (Eken, 2017: 138). Fakat, radikal terör anlayışının güçlenmesiyle beraber, bu tip bir tahmin yürütmek de artık mümkün olamamıştır.

3.3 DEAŞ ve Türkiye

3.3.1 DEAŞ'ın Türkiye karşıtı söylemleri ve konstantiniye dergisi

Konstantiniye Dergisi'nin ilk sayısı incelediğinde, derginin kapağında Konstantiniye'nin Fethi başlığının bulunduğu göze çarpmaktadır (Ek 1). Konstantiniye ifadesinin dergi içerisinde yer alması DEAŞ tarafından Türkiye'nin Müslüman bir ülke olarak tanınmadığı ve DEAŞ'ın üstü kapalı bir şekilde Türkiye'yi hedef olarak seçtiği şeklinde değerlendirilebilir. Dergide sayı ve tarih ibarelerinin de hicri takvim unsurları ile açıklanması DEAŞ'ın kendini İslam Devleti olarak tanımlaması ile bağlantılıdır ve bilinçli bir şekilde bu yaklaşımın tercih edildiği söylenebilecektir (Dede, 2018: 101). Derginin giriş bölümünde DEAŞ'ın yayın organlarından olan El Hayat Medya Grubu içinde Türkçe bir birim oluşturulduğu ve DEAŞ yayınlarının Türkçe olarak da aktarılacağından bahsedilmektedir. Sonraki kısımda ise DEAŞ'ın bu dergi ile amaçladıkları tanıtılmıştır. İlgili kısım incelendiğinde ana amaçların; kurdukları İslam Devletini tanıtmak, Türk halkına bilgi vermek ve selefi düşünceyi yaygınlaştırmak olduğu görülmektedir.

Derginin içinde bulunan ve DEAŞ'ın yer verdiği “Türkçe konuşan kardeşlerimiz” ifadesi ile gayesinin, Türk halkına ismini duyurmak ve terör faaliyetlerini kabullendirmek olduğu söylenebilmektedir. DEAŞ'ın, bu şekilde bir metot seçmesindeki temel gayesininse tamamıyla faaliyetlerini meşrulaştırmaya çalışmak

olduğu ifade edilmektedir (Türkoğlu, 2017: 169). Diğer bir perspektiften ise DEAŞ, Türkiye’de gerçekleştirmeyi planladığı kanlı terör eylemleri öncesinde Türkçe yayınlar yapmaya başlayarak, ilk faaliyetlerine dair toplumun tepkisini düşürmeye çalışmıştır (Göksun ve Salihi, 2018: 32). Konstantiniyye’nin Fethi şeklinde bir başlıkla karşılaşılan ilk makalede, İslam Peygamberi’nin ilgili hadisine atıfta bulunularak İstanbul’un fetih olunacağı ifade edilmiştir. DEAŞ, İstanbul’un savaşılmadan ve tekbirler ile fethedileceği görüşünü benimsemiştir. Bu noktada İstanbul’un fethinin, DEAŞ’ın jeopolitik ve genişlemeci beyanlarına sürekli eşlik eden stratejik amaçlardan biri olduğu ifade edilmektedir (Yeşiltaş vd, 2016: 26). Dergide yer alan diğer bir ifade ise şu şekildedir:

“Evet, tağutlar İslam topraklarını işgalde bulundular, haram olanları yaygınlaştırarak insanları küfre sürüklediler. Kendi vatanımızda tutsak halde geldik, inandığımız değerleri konuşamaz ve yüksek sesle dile getiremez hale düştük. Kur’an’ın hükümleri hiçe sayılarak onun yerine kişisel hevesler kaynaklı düzenler kuruldu. Kendi vatanımızdan sadece Allah’ın dinini yaşamak istediğimiz için sürgün edilerek buralara geldik. Bizi çekemediler, bize göz açtırmamak için ellerinden gelenleri yaptılar, bu ülkede şeriatın yasak olduğunu ve bu ülkede şeriat’i isteyenlerin barınamayacağını söylediler.” (Dede, 2018: 103). Bu cümlelerle DEAŞ’ın, Türkiye’de yaşayan ve bu değerler üzerinden etkilenme potansiyeli yüksek olan tabanına, mağduru oynayarak mesaj vermeye çalıştığı söylenebilecektir. Yalnızca İslam’ı olduğu gibi yaşamayı diledikleri için, kendi vatanlarından çıkarıldıkları ifadesi oldukça masum gibi görünse de arka planında “bizim olanı sizden geri alacağız” mesajı içerdiği görülmektedir.

Derginin ilk sayısında yer verilen “Türkiye’den getirilen etlerin hükmü” başlığında DEAŞ tarafından verilen fetvada ise; Buhari ve Müslim gibi hadis kaynaklarında bahsedilen hadislerden alıntılar yapılarak şüpheli durumunda olan etlerin haram olduğu belirtilmiştir (Dede, 2018: 103). Neticede fetva aracılığıyla burada verilmek istenen mesajın, DEAŞ’a göre Türkiye’nin Müslüman olmadığı bu yüzden de oradan gelecek etlerin haram konumunda olacağı biçiminde değerlendirmek yerinde bir tespit olacaktır. Zira, Türkiye’de yaşamakta olan ve selefi ideolojiyi benimsemiş diğer grupların da kendi kestikleri dışında başka bir yerden et satın almadıkları bilinmektedir.

Derginin İkinci sayısında bulunan “Erdoğan’ın Kürt Devleti” başlıklı makalede ise DEAŞ; Türkiye Cumhuriyeti Devleti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın iktidarını, şirk yönetimi olarak nitelendirmiştir. Ayrıca DEAŞ, herhangi bir ideolojik ayırım gözetmeksizin TBMM çatısı altındaki birçok partiyi aynı kategoride hedef aldığı görülmektedir. DEAŞ’ın, oldukça çarpık ifadeler ile Erdoğan’ı PKK ve diğer uzantılarına zemin sağlamak ile suçlayarak açıkça düşman olarak gördüğü ifade edilmektedir (Yüksel, 2018: 51). Aynı zamanda, konuyu İsrail’in arz-ı mevud amaçlarına dayandırmaya çalışan DEAŞ’ın, düşmanın negatif yönlerine dikkat çekmede propaganda aracını başarılı bir şekilde kullandığı da ifade edilmektedir (Yüksel, 2018: 52). Dönemin hükümet politikası olarak görülen “çözüm sürecine” de atıfta bulunan DEAŞ’ın, bu konudaki söylemleri ile toplumsal tartışmaları derinleştirici bir tavır takındığını söylemek mümkün olacaktır.

İlgili dergi ifadesi şu şekildedir:

“Laiklik şirkine bulaşmış Türkiye ülkesi, yıllardır Kürtlere yaptığı bu zulümlerin ardından onlara iyilik yaparak dost olmaya çalışmaktadır. Gasp ettikleri haklarını geri vererek eski düşmanlığı unutmanın tasesındadır. Ama şu noktayı aklından çıkarmamalı ki; Türkiye’de bu evlat acısı Kürtlerde ise bu kuyruk acısı olduğu müddetçe sizler dost olamazsınız. İki taraftan da on binlercesi öldürüldükten sonra dost olabilmeniz mümkün değildir. Olmadığınızı ve olamayacağınızı da dile getirdiğinizi zaten zaman zaman görmekteyiz.” (Dede, 2018: 104). Derginin üçüncü sayısı incelendiğindeyse Türkiye’nin aleyhine yazıldığı açıkça belli olan “Hıyanet Raporu” isimli yazı ile karşılaşılacaktır. DEAŞ’ın, yazının yazılma nedenini, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın DEAŞ hakkında hazırlamış olduğu ve olumsuz ifadelerle yer verdiği rapor olarak ifade ettiği dile getirilmiştir. Yazının içerisinde, Türk cami imamlarına ve İmam Hatip Okullarına yönelik yapılan olumsuz eleştiriler göze çarpmaktadır. Ayrıca yazıda, Atatürk’ün İslam’ı saptırmak gayesi ile Diyanet İşleri Başkanlığı’nı kurdurduğundan da bahsedilmektedir (Dede, 2018: 104). Yazının içeriğini detaylandıran DEAŞ’ın, Türkiye’deki dini müesseseler ve din adamlarına dair hırpalayıcı bir söylem kullandığı da ifade edilmiştir (Korkmaz, 2016: 20). Korkmaz’a göre ise; Türkiye’yi hedef alan ifadeler, Türkiye Cumhuriyeti’nin laik bir düzeni olmasıyla ve bu laik düzenin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından meşrulaştırması ile ilişkilendirilmektedir.

“Türkiye’ye mesaj” başlığı ile DEAŞ’ın Türk devlet yapısına karşı saldırılarının sürdüğü görülmektedir.

“...Daha sonra laik Mustafa Kemal Atatürk geldi ve Türklere dinlerini inkâr etmelerini ve laik olmalarını dayattı. Sonrasında hain ve tağut Erdoğan gelerek Allah’ın şeriatı ile ülkeyi yönetmedi, ABD’yi, İsrail’i, haçlı ülkeleri, Ateist olan PKK’lıları, Atatürk’ün laik dostlarından olan Özgür Suriye Ordusunu ve Al-i Suud’un ajanları olan Sahavatı arkadaş edindi. Evet, hain tağut Erdoğan, Türkiye’yi ateist ve ırkçı PKK’lılara ve haçlılara sattı. Türkiye topraklarını, PKK ve PKK’nin ülküdaşları olan Özgür Suriye Ordusuna açarak, Şam bölgelerinde Müslümanların ölmesine neden oldu. Şam’da bulunan Müslümanları katletmek ve Ateist PKK’lıları müdafaa etmek amacıyla Türkiye’nin askeri üslerini Haçlılara ve onların uçaklarına açtı.” (Konstantiniyye, Sayı3: 64-65).

Derginin beşinci sayısında bulunan, Türkiye’deki okullarda yer alan küfürler ve haramlar başlığındaysa bu defa Türk eğitim sistemini hedef alan negatif ifadeler göze çarpmaktadır. DEAŞ’ın, Milli eğitim ismi altında insanları inançlarından, kültürlerinden ve göreneklerinden soğutmayı ve uzaklaştırmayı bunların yerine, batıdan aldığı yeni laiklik dini ve batı geleneklerini kendi halkına empoze etmeyi hedeflediği yönündeki propagandası ile Türkiye’nin Milli Eğitim sistemini halk nazarında itibarsızlaştırma çalışmaları yürüttüğü ifade edilmektedir. Esasen laikliği hedef alan DEAŞ, Türkiye’nin Milli eğitim sisteminin laiklik ilkesi ve Atatürk Milliyetçiliği temeliyle kurulmasını eleştirmektedir. Bununla birlikte, okullardaki karma eğitimin İslam’a kesinlikle aykırı olduğu propagandasını yürüttüğü ifade edilmiştir (Dede, 2018: 105). Burada daha ziyade, Türkiye’de bulunan DEAŞ sempatzanı kitlelerin çocuklarını okula göndermesini engellemek gayesi olduğu ifade söylenebilecektir Geçmişten bilinmektedir ki cehaletin arttığı toplumlarda terör grupları daha kolay örgütlenebilmektedir.

Aynı sayıda yer verilen “Sen onları birlik sanırsın, oysaki onların kalpleri paramparçadır” başlıklı yazı ile örgütün bölme ve zıt kutuplaştırmanın açık propagandasını güttüğü ifade edilmektedir. İnsanları, Müslüman ve kâfir olarak iki grupta tanımlayan DEAŞ’ın, Müslüman olmayan her bir kişiyi ötekileştirerek yaşama hakkına son vermeyi hedeflediği ifade edilmektedir. Buradan yola çıkılarak DEAŞ’ın, bir bakıma bu tür söylemleri ile hâkimiyet alanı olan Ortadoğu’da psikolojik üstünlük elde etmeyi amaçladığı da söylenebilecektir.

Beşinci sayıda yer verilen “Tağuti sistemlerde askerliğin hükmü” başlıklı yazıda ise DEAŞ’ın bu kez Türkiye’nin etkin gücü olan TSK’yı hedef aldığı görülmektedir. DEAŞ, dergide tağut kelimesini, Allah’ın dışında kendisine kulluk edilen ve kendisinin de bu durumdan razı olduğu her kişi biçiminde tanımlamaktadır (Ek 2). Yazının devamında ise DEAŞ dışında bulunan tüm sistemlerin tağut olduğu, bu yüzden de bu askerlerin ve orduların da küfür ehli olduklarından bahsedilmektedir (Dede, 2018: 105). Bu noktada DEAŞ’ın, Türkiye’deki üyelerine gizli ve dolaylı olarak Türkiye’nin güvenlik güçlerini ve unsurlarını hedef alan eylem gerçekleştirme çağrısında bulunmaya çalıştığı ifade edilebilecektir.

“Şunu da hatırlamak gerekir ki; bir insan bu tür yerlere zorla ve hoşlanmadığı halde gittiğini veya bu hususta zorunlu olduğunu iddia etmektedir. Geçerli bir ikrah mazereti olmayanların bu ordularda olması kesinlikle onlar için bir mazeret sayılmaz. Allah Teâla bize firavundan ve askerlerinden bahsederken, onun o kadar zalim ve diktatör biri olmasına karşın ona askerlik yapanların onun kadar suçlu olduğunu bildirmiştir.” (Konstantiniyye, Sayı5: 12).

Dergide bulunan bu ifadeler ile TSK içinde zorunlu askerlik hizmetini yapan Türk vatandaşlarının DEAŞ’ın hedefinden kaçamayacakları ve mazeretlerinin kabul olunmayacağına altı çizilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde, derginin sonraki sayısında aynı başlıklı yazının devamı özelliğinde ikinci bölümü bulunmaktadır. Bu yazıda ise kafir olanları dost edinenlerin de sonunun kafirlere uygulanan hükümler ve yaptırımlarla aynı olacağına değinilmiştir.

Genel manada DEAŞ’ın hedef aldığı, Türkiye’nin kamu kurumları ve devlet başkanı; Türk milleti için ifade ettiği temel anlamlar açısından önemlidir. Buradan yola çıkarak bu gibi değerler aracılığıyla Türk milletine saldırıda bulunan DEAŞ’ın, ideolojik manada yapısını güçlendirmek için çalıştığı ifade edilebilecektir.

3.3.2 Türkiye’deki terör eylemleri

Faaliyetleri ve söylemleri ile DEAŞ terör örgütünün, kitleleri farklı seviyelerde hedef aldığı görülmektedir. İlk defa Irak bölgesinde baş gösteren ve Suriye’de büyüyecek bir ortam yakalayarak kısa zamanda bahsedilen iki ülke topraklarında geniş bir alana hâkim olduğu ifade edilmektedir (Acarer, 2017: 53). Gerçekleştirdiği saldırılarının

yanında bazı propaganda çalışmaları ile de dikkat çeken DEAŞ'ın bölgenin kontrolünü sürdürmeyi amaçladığı söylenebilecektir.

Çıkardığı yayınlarda Türkiye'ye de bir ilgi duyan DEAŞ'ın, Türkiye'deki destekçilerini bilgilendirmek, işine gelmeyen konularda toplumu kutuplaştırma için propaganda gerçekleştirmek, kendisi ile ilgili yanlış anlaşılmaları engellemek ve önyargılara mahal vermemek adına “Konstantiniyye” isminde bir dergi yayını çıkardığı bilinmektedir. Konstantiniyye'nin, Türkçe konuşan halkı etkilemek gayesi ile çıkarıldığı ifade edilmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin demokratik bir biçimde yönetiliyor olmasının, DEAŞ'ın Türkiye'yi düşman olarak ilan etmesine de sebebiyet verdiği ifade edilmiştir (Korkmaz, 2016: 21). DEAŞ'ın bünyesinde Türkiye'den vatandaşların da bulunduğu aktarılmıştır (Acarer, 2017: 52). Türkiye nüfusunun büyük bir kısmının Müslüman olduğu düşünüldüğünde, Suriye ve Irak ile komşu olan Türkiye'nin söz konusu kapasitesine karşın Türkiye'den DEAŞ'a katılanların, Irak ve Suriye'ye göre oldukça düşük düzeyde olduğu görülebilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu kültürel ortam, Ortadoğu'da artan siyasal İslam'ın ve Selefi söylemlerin Türk toplumu arasında yayılmasına engel olmuştur. Bununla birlikte Diyanet İşleri Başkanlığı gibi dini hususlarda düzenlemeler sağlayan bir müessesinin var olması da Türkiye'de radikal düşünce felsefelerinin güçlenmesini bir hayli güçleştirmiştir (Korkmaz, 2016: 22). Türkiye'de Türkçe olarak basılmakta olan “Rumiyah” adlı ikinci dergide ise aynı şekilde DEAŞ propagandası yapıldığı görülmektedir (Acarer, 2017: 52). Türkiye'nin, Irak'ta gerçekleştirilen seçimlerde Maliki'ye karşı Sünni grubun yönetimi kazanmasından yana olduğu ifade edilmektedir. Ancak Maliki'nin tekrar başbakan olarak seçilmesi ile Türkiye, bazı devletlerin gözünde Maliki aleyhtarı gruplara destek vermek ve Irak'ın içişlerine müdahale etmek gibi eleştirilere hedef olmuştur (Acarer, 2017: 52). Türkiye'ye yönelik bir başka eleştirin ise, Türkiye'nin, Musul Valisi Esil en-Nuceyfi'nin de içinde yer aldığı birçok kişinin uyarılarına rağmen Musul Başkonsolosluğu'nu terk etmediği iddiası olduğu ifade edilmektedir (Taştekin, 2016: 299). Üstelik, konsoloslukta çalışan personelin ve bu personellerin ailelerinin DEAŞ tarafından rehin alınmasına, Türkiye'nin göz yumduğu da iddialar arasında bulunmaktadır (Acarer, 2017: 52). Türkiye'nin, kendine yöneltilen bu tür iddia ve eleştirilerin, İran'ın olaylara karışmasından ve Maliki yönetiminin mezhepçi ayrımcılık felsefesinden kaynakladığına inandığı belirtilmiştir (Taştekin, 2016: 299-

300). Türkiye'yi kendi hamileri olarak gören Türkmenler ile Türkiye'yi dost olarak kabul ettiklerini her fırsatta dile getiren Şiiilerin, yaşanan bu gelişmelere bakışı ise daha farklı olduğu görülmektedir.

DEAŞ'ın, Irak ve Suriye bölgeleri arasında epeyce geniş bir alana hâkim olmasına ve Musul'daki etkinliğinin gelişmesine karşın, Türkiye'nin büyüyen tehdit ortamını erken teşhis etmesinin pek mümkün olmadığı ifade edilmektedir (Erkmen, 2015). İlk etapta DEAŞ ile mücadelede aktif çatışmaya katılmamayı seçen Türkiye'nin Musul'da Türk Konsoloslughuna gerçekleştirilen baskınla birlikte, olaylara bakış açısında büyük farklılıklar meydana geldiği ifade edilmektedir (Acarer, 2017: 52). DEAŞ kaynaklı hadiseler, Türkiye'nin Ortadoğu'da gerek ekonomik alanda gerekse stratejik anlamda kayıplar yaşamasına sebep olmuştur.

Türkiye'nin bu ortamda Suriye'de kısa sürede bir değişiklik oluşacağına ilişkin beklentisi, bölgede DEAŞ'ın güçlenmesi ile uzun vadeli bir sürece dönüşmüştür. Bu noktada, Şam'ın yeniden özgürlüğüne kavuşması için Rusya ile İran'ın beraber ortaya koydukları çözüm metotları kısa sürede destek görmüştür. Irak'ta Başbakan Maliki'nin, DEAŞ'ın etkileri ile iktidarı kaybetmesi, gelişmeleri Türkiye'nin aleyhine çevirmişse de, İran'ın, Maliki'den sonraki dönemlerde de bölgede etkisini sürdürdüğü belirtilmiştir (Erkmen, 2015). Yeni hükümet ile de yakın ilişkilerde olan İran'ın etkinliğinin, Türkiye'nin geçmişten dolayı iyi ilişkilerinin bulunduğu Kerkük ve Selahattin gibi şehirlerde de hissedilmeye başlandığı aktarılmıştır (Acarer, 2017: 52).

DEAŞ'ın Kerkük'e doğru ilerlemesi, Türkiye'nin sadece Irak'ta değil, Suriye'de de bazı stratejik zayıflar yaşamasına sebebiyet vermiştir. Türkiye'nin desteklediği Esad aleyhtarı ılımlı muhalif güçlerin önemli bir kısmının DEAŞ karşısında başarı elde edemediği ifade edilmiştir (Yüksel, 2018: 37). Bölgede sabit bulunan PYD-YPG mensuplarının yerlerini değiştirmeleri, bahse konu olan sürecin Türkiye'yi uluslararası arenada etkilediği kadar kendi iç politik dengeleri bakımından da etkilediğini söylemek mümkün olacaktır.

Coğrafi konumu yüzünden Türkiye, çevrede bulunan devletlerin çoğu için ulaşılabilirliği güç olmayan bir bölgededir. Türkiye'nin, dünyanın bütün bölgelerinin her noktasına ulaşılabilen bir ulaşım ağı sistemi içinde bulunduğu ifade edilmektedir (Henin, 2015:108). Ayrıca var olan devletlerin birçoğuna seyahat vizesinin kolay veriliyor olması yahut vizesiz geçişlerin mümkün olması gibi hususlar ile bir DEAŞ

mensubunun Batı'dan veya Rusya'dan doğrudan uçuşlar ile Türkiye'ye gelmesi mümkün olabilmıştır.

Olayların başlangıç safhasında Türkiye'nin yönetim kadrosunda DEAŞ'ın ortaya çıkışını toplumsal olarak ele alan bazı yorumların olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda, Ahmet Davutoğlu'nun, Dışişleri Bakanı görevini yürüttüğü tarihlerde canlı yayında kullandığı aşağıdaki sözler, bu durumun bir misali olarak kabul edilebilmektedir.

“DEAŞ, radikal ve terörizmle oluşmuş bir yapı olarak görülebilir. Ama katılanlar arasında Türkler, Araplar, Kürtler bulunmaktadır. Oradaki yapı, daha önceki hoşnutsuzluklar ve öfkeler büyük bir cephede geniş bir tepki meydana getirdi. Şayet Irak'ta Sünni Araplar dışlanmış olmasaydı böyle bir öfke birikmesi yaşanmayacaktı. Şayet Beşar Esad'a: sadece %12'lik bir etnik yapı ülkeyi yönetmesin, bu ülke hepinizin, dediğimizde dinleselerdi bunlar yaşanmayacaktı DEAŞ öfke ile büyüyen bir tehdit. Fakat işin özünü unutmamak gerekir.” (NTV özel röportajı, 2014).

15-16 Kasım 2015 yılında Antalya'da gerçekleştirilen G-20 zirvesinde Rusya'nın Devlet Başkanı Putin'in, DEAŞ'ın petrol sevkiyatı konusunda destek aldığı ülkelerden söz ederken Türkiye'yi de bu konuda gündeme getirmesinin ve adeta işaret etmesinin, çarpıcı bir gelişme olduğu ifade edilmektedir (Yüksel, 2018: 40). Bu zirvede Putin şu ifadeleri kullanmıştır:

“DEAŞ'ın 40 farklı devlet tarafından finanse edildiğini biliyoruz. Dahası finans kaynağı sunanalar arasında G-20 Zirvesi'ne katılan ülkeler de bulunmaktadır. Mevkidaşlarıma, teröristlerin yasadışı petrol ticaretinin boyutlarını gözler önüne seren, uzaydan ve uçakla çekilmiş fotoğrafları gösterdim. Petrol yüklü araç konvoyların uzunluğu onlarca kilometreyi bulmakta.” (Taştekin, 2016: 302).

Eski bir DEAŞ militanı olan Faraj adlı terörist, YPG'nin DEAŞ'ı yok ederek Ayn El Arap ile Afrin arasında koridor oluşturmasının önüne geçmek adına Türkiye'nin Cerablus'a harekât başlatmasının akabinde şu ifadeleri kullanmıştır:

“Türkiye, Cerablus'a operasyon yaptığında ve şehre girdiğinde orada bulunan arkadaşlarım ile konuştum. Hakikatte DEAŞ, Cerablus'u terk etmedi, onlar sadece sakallarını kestiler.” (Taştekin, 2016: 303). İlimlileri eğiterek onlara destek olma programlarının da bazı grupların daha da güçlenmesini sağladığı görülmüştür. Durumun bu şekilde olması, Suriye'de mevcut olan ılımlı olduğu öne sürülen

gruplara destek vermeyi bırakmayan ABD'nin sorumlu olmadığını ispat etmemektedir (Yüksel, 2018: 40). Bölgesel düzlemde incelendiğinde ise Türkiye tarafından DEAŞ'a sağlandığı iddia edilen desteklerin en hızlı sürede sonlandırılması, sınır bölgelerinde gerçekleşen yabancı savaşçı hareketinin engellenmesi ve mezhep anlayışına dayalı olduğu iddia edilen politik yaklaşımların sonlandırılması gerekli hale geldiği öne sürülmüştür. (Özkan, 2014). Bölgeyi istikrarsız hale getiren DEAŞ terörünü bitirmenin tek yolunun, bölge ülkeleri arasında yapılacak iş birliğinden geçtiği düşüncesin de o dönem akıllara geldiği bilinmektedir.

DEAŞ, sadece ele geçirdiği bölgelerde hâkimiyeti elde etmek adına kitlesel katliamlar niteliğindeki eylemleri gerçekleştirmek ile yetinmemiş aynı zamanda; dünyadaki herhangi bir bölgede, herhangi bir anda katliam şeklinde değerlendirilebilecek eylemlerde de bulunmuştur. DEAŞ'ın, bahse konu olan eylemlerinden en fazla zarar gören devletlerden birisinin de Türkiye olduğu bilinmektedir (Acarer, 2017: 9). DEAŞ tarafından ilk olarak Niğde'de gerçekleştirilen saldırılar ile patlak veren süreç, ardı ardına gerçekleştirilen terör eylemleri ile Türkiye'ye büyük acılar ve kayıplar yaşatmıştır (Acarer, 2017: 9). Bu saldırılar, Türkiye'nin yaşadığı kritik dönemlerde gerçekleşerek terör faaliyetlerinin keskin bir şekilde artmasını da tetiklemiştir.

Türkiye'nin DEAŞ'ın konumlanmış olduğu Irak ve Suriye ile sınırdaş olması, Türkiye'nin, DEAŞ kaynaklı yabancı teröristlerin sebebiyet verdiği terör dalgasından en çok etkilenen ülkelerden biri olması sonucunu doğurmuştur (Yalçınkaya, 2017: 5). Bu durumun başka bir sebebinin ise; Türkiye'nin, Suriye'de süren iç savaşın başından beri savaşta zarar gören sivillere yönelik getirdiği açık sınır politikasından ve sınır kapılarının artan geçirgenliğinden kaynaklandığı iddiası olduğu dile getirilmiştir (Yalçınkaya, 2017: 5). Türkiye'nin güney sınırları boyunca ortaya çıkan cihat seferberliği hareketi, sınır çizgisinin de nispeten kolay bir geçiş güzergahına dönüşmesine sebebiyet vermiştir. Büyük bir kısmı İslam dinine mensup olan Türk vatandaşlarının da bahsedilen cihat seferberliğinin dışarısında tutulması kolay olmamıştır. Türkiye'de yaşayan vatandaşların bazılarına da sempatik gelen DEAŞ, başta Nusra Cephesi'nde, sonrasında ise farklı şehirlerde "hücre" şeklinde isimlendirilen örgüt evleri oluşturmuştur (Taştekin, 2016: 304). Bu evler genel olarak militanların barınması ve eylem hazırlıkları için kullanılmıştır.

Özetle, DEAŞ başlarda Türkiye tarafından karmaşa ile karşılanırsa da sonrasında ciddi bir tehdit olarak nitelendirilmiştir. Gerek Konstantiniyye Dergisi gerekse sosyal medya aracılığıyla yapılan propaganda ve tehdit söylemleri ne yazık ki zamanla kanlı terör eylemlerine dönüşmüştür. DEAŞ hedefi içine aldığı Türkiye’de çok sayıda terör eyleminin de faili olmuştur. Bu tezin öznesi konumunda olan kamu güvenliğinin sağlanmasında istihbaratın rolü ve önemi kapsamındaki vaka çalışması olan DEAŞ’ın 2013-2019 yılları arasında Türkiye’de gerçekleştirdiği saldırılar, bir sonraki başlıkta kriminolojik olarak ele alınmıştır.

3.3.2.1 Niğde Ulukışla saldırısı

DEAŞ, 20 Mart 2014 tarihinde Niğde ilinin Ulukışla ilçesinde bir terör eylemi gerçekleştirmiştir. Bu saldırıda, 2 asker ile 1 sivil hayatını kaybederken 7 kişi de yaralanmıştır (Yüksel, 2018: 51). Bahse konu olan saldırıyı gerçekleştiren faillerden olan Kuzey Makedonya vatandaşı Muhammed Zakiri, Almanya vatandaşı Benyamin Xu ve İsviçre vatandaşı Çendrim Ramadani ise olayın ardından kısa bir süre sonra yakalanarak cezaevine gönderilmiştir.

3.3.2.2 Sultanahmet Meydanı terör girişimi

2015 yılına girilmesiyle birlikte gerçekleştirilen DEAŞ terör saldırılarında kayda değer bir artış yaşanmıştır. 6 Ocak 2015’te DEAŞ, İstanbul’un gözde turizm alanlarından biri olan Sultanahmet Meydanı’nda bulunan Turizm Şube Müdürlüğü’ne, canlı bomba aracılığıyla bir terör eylemi girişimi gerçekleştirmiştir. Bu saldırıda bir polis memuru şehit olmuştur. Niğde saldırısına benzer şekilde bu saldırının failinin de DEAŞ mensubu olan bir yabancı uyruklu olduğu belirlenmiştir (Yüksel, 2018: 51). Sultanahmet bombacısı olarak da anılan Diana Ramazova’nın yapılan DNA testi ile saldırıdaki canlı bomba olduğu, Çeçen uyruklu olduğu ve Rus pasaportu taşıdđı bildirilmiştir.

3.3.2.3 HDP Diyarbakır mitingi saldırısı

Türkiye’de 7 Haziran 2015 tarihinde gerçekleştirilecek genel seçimler yaklaşmaktayken HDP’nin Adana ve Mersin şehirlerindeki parti binalarına eş zamanlı olarak bombalı eylemler gerçekleştirilmiştir. Herhangi bir ölüme ve yaralanmaya sebep olmayan bu eylemlerin ilk olarak DHKP-C tarafından düzenlendiği kamuoyuna duyurulmuştur (Yüksel, 2018: 52). Sonraki zamanlarda ise

güvenlik kameraları detaylı olarak taranınca Savaş Yıldız'ın, bu olayın faili olduğu anlaşılmıştır. Öncesinde DHKP-C üyeliği nedeniyle tutuklanmış ve ardından tahliye edilmiş olan Savaş Yıldız'ın, Suriye'de iç savaşın başlamasının hemen sonrasında ailesi ile Suriye'ye giderek DEAŞ ile temas kurduğu ortaya çıkmıştır. Suriye'de, YPG bünyesinde hala savaşmakta olduğu ileri sürülürken kendisi ile gerçekleştirilen bir röportajda, saldırıyı planlayarak kendisine bombaları teslim eden görevliler ile Suriye'de buluştuğunu beyan etmiştir. Aynı röportajda Savaş Yıldız, DEAŞ Gaziantep Emiri olduğu iddia edilen “Yunus Durmaz” ve hudut sorumlusu olduğu iddia edilen “İlhami Balı” gibi isimlerden de bahsetmiştir. 5 Haziran 2015 tarihinde, Türkiye'deki genel seçimlere iki gün kala, HDP'ye başka bir saldırı daha gerçekleşmiştir. Bu kez ise sahneye DEAŞ çıkmıştır. İlgili tarihte Diyarbakır'daki HDP mitinginde partinin eş başkanı, Selahattin Demirtaş'ın seçim çalışmaları kapsamında konuştuğu esnada peş peşe iki bombalı saldırı gerçekleşmiştir. Bu patlamaların sonucunda 5 kişinin yaşamını yitirdiği ve 400 kişinin yaralandığı ifade edilmiştir (Eken, 2017: 131). Saldırının faili ile ilgili yapılan incelemelerde bir takım çarpıcı ayrıntılara ulaşılmıştır. Failin, Adıyaman'da yaşamaktayken ailesinin talebi üzerine DEAŞ'a katıldığı belirlenen Orhan Gönder olduğu belirlenmiştir.

Bombalı saldırıyı düzenleyen şahsın, söz konusu saldırıdan bir gün önce Diyarbakır'a geldiği ve burada bir otele yerleştiği ifade edilmiştir. Saldırganın asker kaçağı olduğunun tespiti edilmesiyle beraber, polisler otelde şahıs ile ilgili tutanak tutmuş ve sonra şahıs serbest bırakılmıştır; ancak, Orhan Gönder'in, 2013 yılından beri tehlikeli kişi olarak emniyetin arananalar listesinde bulunduğu miting patlaması gerçekleştirildikten sonra tespit edilebilmiştir (Acarer, 2017: 56-57). DEAŞ'ın HDP'yi hedef almasının, Suriye'deki mücadelenin bir uzantısı olarak düşündüğü ifade edilebilecektir.

3.3.2.4 Suruç terör eylemi

Şanlıurfa'nın Suruç ilçesindeki Amara Kültür Merkezi önünde 20 Temmuz 2015 tarihinde, öğleye doğru saat 11.45 sularında DEAŞ tarafından bir patlama gerçekleştirilmiştir (Yüksel, 2018: 52). Patlamada Suriye'de DEAŞ saldırısı altındaki Ayn El Arap 'a desteklerini bildirmek için basın açıklaması yapan Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu (SGDF) üyeleri canlı bomba aracılığıyla hedef alınmıştır (Sözcü, 2017). Patlamanın gerçekleştiği Amara Kültür Merkezi'nde, İstanbul'dan Ayn El Arap 'a gitmek gayesiyle Şanlıurfa'nın Suruç ilçesine gelen SGDF üyesi 300

kişinin konakladığı bildirilmiştir. Saldırıda 34 kişi hayatını kaybetmiş ve 100'den fazla kişi yaralanmıştır.

Suruç terör eyleminin faili olan teröristin kimliği ise, Ankara'da gerçekleştirilen laboratuvar çalışmaları sonucunda tespit edilmiştir. Teröristin Adıyaman'da ikamet etmekte olduğu ve adının Abdurrahman Alagöz olduğu belirlenmiştir (CNN, 2015). DEAŞ'a yeni militan kazandırılan önemli merkezlerden birisi olduğu öne sürülen "İslam Çay Ocağı'nın" da, Abdurrahman Alagöz'ün ağabeyi Yunus Emre Alagöz tarafından işletiliyor olması çarpıcı bulunmuştur.

Bu patlamanın ardından dikkatlerin, Adıyaman'da toplandığı ifade edilmektedir. Türkiye'de bir oluşum halini alan DEAŞ uzantılarının, ilk kez Adıyaman'da örgütlenmiş "Dokumacılar Grubu" ile kendisini gösterdiği belirtilmiştir. Mustafa Dokumacı liderliğinde faaliyet gösteren bu oluşum, tarihe DEAŞ'ın, Türkiye'de belirlenen hücre yapılanmasının ilk temsilcisi olarak geçmiştir (Yüksel, 2018: 53). Alagöz kardeşler tarafından işletilmekte olan İslam Çay Ocağı'nın ise, sözü edilen grubun buluşma noktası olduğu ifade edilmiştir. Adıyaman'dan toplanan gençlerin, öncelikle Suriye'deki DEAŞ kamplarına gönderildikleri; orada ciddi bir eğitimden geçtikten sonra Türkiye'ye dönerek çeşitli eylemler düzenledikleri iddia edilmektedir (Yüksel, 2018: 53). Çay ocağı'nın DEAŞ'a militan yetiştirdiğinin gün yüzüne çıkmasıyla İslam Çay Ocağı emniyet baskını ile kapatılmıştır.

Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi sınırları içerisinde bulunan büyük şehirlerden biri olan Gaziantep'in, DEAŞ'ın lojistik faaliyetleri açısından en stratejik şehirlerden biri olduğu aktarılmıştır. DEAŞ tarafından en fazla üzerinde durulan ve en stratejik hücre yapılanması da Gaziantep'te gerçekleştiği ifade edilmiştir (Yüksel, 2018: 53).

Çünkü Gaziantep'teki hücre yapılanması aracılığıyla DEAŞ'ın, Kilis güzergâhı üzerinden Suriye'ye; gıda, silah, mühimmat ve yeni militan geçişlerini organize ettiği bilinmektedir. DEAŞ'ın bahse konu olan bölgede gerçekleştirilen tüm operasyonlarının, DEAŞ'ın sınır sorumlusu olduğu ileri sürülen İlhami Balı'nın koordine ettiği ifade edilmiştir (Eroğlu, 2016). Bu hücre yapılanmalarının, ayrıca tutsak olarak nitelendirilen Yezidi kadınların para karşılığında serbest bırakılması ve tarihi eser kaçakçılığından da sorumlu olduğu iddiaları bildirilmiştir.

Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan araştırmalarda, şüphelilerin; internet üzerinden bağlantı kurduğu, DEAŞ'a katılmaları konusunda ikna edilmiş diğer kişilerin gayrimeşru metotları ile sınırdan geçirilerek Suriye'de bulunan DEAŞ kamplarına gönderildiği belirlenmiştir. Öte yandan, Suriye'deki DEAŞ mensuplarının da aynı metotlar ile Türkiye'ye geçirildikleri de tespit edilmiştir. Ayrıca savcı, şüphelilerin, DEAŞ'a lojistik ve finansal destekte bulunmak amacıyla birtakım araçları Suriye'ye sevk ettiklerini, örgüte para gönderdiklerini ve silahlı çatışmalarda yaralanan örgüt mensuplarının sınırdan geçmelerini kolaylaştırarak tedavi ettirdiklerini ortaya koymuştur. Şüphelilerden 6'sının; militanların barınmaları için yer sağladığı, günlük ihtiyaçlarını giderdiği, kuryeler ile onlara düzenli olarak maaş verdiği ve istihbarat faaliyetleri yaptığı belirlenmiştir (Yüksel, 2018: 53). Ayrıca şüphelilerin, DEAŞ'a ait patlayıcı maddelerin naklini yapmak ve bunları saklamak biçiminde illegal faaliyetler gerçekleştirdikleri de açıklamıştır.

1 Eylül 2015 tarihinde Suriye sınırında devriye gezen Türk askerlerine, Suriye bölgesinden Türkiye'ye doğru kaçmakta olan militanların ve kaçakçılık yapanların açtığı ateş sonucunda bir asker yaşamını yitirmiş, bir asker ise kaybolmuştur. Bu yaşananlar ile ilgili olarak konuşan Kilis Valisi Süleyman Tapsız:

“Sınırdaki kaçakçılık yapan bir grup ile çatışma hâsıl olmuştur. Çatışmalarda maalesef bir askerimiz şehit olmuş ve bir askerimiz de kaybolmuştur. Çatışmaların gerçekleştiği yer, Suriye sınırları içerisinde ve DEAŞ'ın kontrolünde bulunan bir bölgededir” (CNN TURK, 2015)

Açıklamalarını kullanmıştır. Konstantiniyye dergisinde, 2015 yılında kaçırılan asker ile yapılan bir röportaja yer verilmiştir. Kaçırılan asker olan Seftir Taş, yaşadıklarını şu şekilde aktarmıştır:

“Beni vurduktan sonra, beyaz bir pikap arabanın arkasına beni atıp ellerimi bağladılar. Kan kaybı yüzünden ölmem için de üniformamın kemerini çözerek yaralı ayağıma sardılar. Yaklaşık 15 dakika pikap ile gittikten sonra beni indirerek bir yere götürdüler. Daha sonra kulübe benzeri bir yere geldik ve burada ilk müdahaleyi yaparak yarayı tedavi ettiler. Yaralı olduğum halde beni hücre benzeri bir yere götürdüler. Bana hafifçe birkaç tokat attılar. Sonra da Arapların kaldığı bir hücreye götürdüler. Ardından bu kez doktor getirerek yarayı tedavi ettiler. Bundan sonra ise hiç dayak yemedim.” (Durgun, 2016). İlerleyen dönemlerde ise 22 Aralık

2016 tarihinde DEAŞ tarafından kaçırılan askerin yakıldığı iddia edilen videolar yayınlanmıştır.

3.3.2.5 Ankara Garı terör eylemi

10 Ekim 2015'te DEAŞ tarafından Türkiye'nin başkenti Ankara'da yer alan Ankara Tren Garı'nın önünde, ülke tarihine dek gerçekleşen en büyük can kayıplı terör eylemine konu olan bombalı saldırı gerçekleşmiştir. İlgili tarihteki saldırı, siyasi parti temsilcilerinin ve çok sayıda sivil toplum örgütünün katılımı ile gerçekleştirilmesi planlanan Barış Mitingi'nin hemen öncesinde meydana gelmiştir. Olay günü, henüz yürüyüşün başlamasına zaman varken tren garı önünde yer alan kavşakta art arda iki patlama gerçekleşmiştir. Bahse konu olan patlamada 102 kişi hayatını kaybederken 500'ün üzerinde kişi de olaydan yaralı olarak kurtulmuştur. Saldırının faillerinden birinin de Suruç'taki eylemi gerçekleştiren Abdurrahman Alagöz'ün ağabeyi Yunus Emre Alagöz olduğu belirlenmiştir. Yunus Emre Alagöz'ün, Gaziantep hücresi ile bağlantısı olan Adıyaman dokumacılar grubuna mahsus ve İslam çay ocağının da işletmecilerinden olduğu ifade edilmiştir (Acarer, 2017: 63). Saldırıya katılan ikinci failinse kim olduğu belirlenememiştir.

Bu terör eyleminin, Türkiye'nin en kanlı terör eylemi olarak tarihte yerini aldığı ifade edilmektedir (Eken, 2017: 132). Bu eylem sonucunda bir NATO ülkesinin bir şehrinde yüzün üzerinde insan hayatını kaybetmiştir (Yüksel, 2018: 55). Saldırıda hedef alınanların HDP'ye yakın olması, DEAŞ'ın özellikle bu eylemi düzenlediğini de düşündürmüştür. Bu tür olayların artmasıyla birlikte emniyet güçleri DEAŞ'a yönelik operasyonlarına hız vermiştir. 14 Kasım 2015 tarihinde gece yarısı Gaziantep'te bir apartman dairesine operasyon gerçekleştirilmiştir (Yüksel, 2018: 55). Bu operasyonlar ile, Ankara ve Suruç'ta yapılan saldırılar ile bağlantısı olduğu düşünülen Halil İbrahim Durgun'u gözaltına almak hedeflenmiştir. Fakat Durgun, operasyon esnasında polise direnmiş ve üzerinde yer alan bomba düzeneğini patlatarak intihar etmiştir (Yüksel, 2018: 55). Aynı evde yaşayan diğer iki şahıs ise, operasyon sırasında dışarıda olmaları sebebiyle polis tarafından sağ olarak yakalanabilmiştir.

3.3.2.6 Sultanahmet Meydanı terör eylemi

DEAŞ, 2016 yılının ilk günlerinde, 12 Ocak 2016 tarihinde, İstanbul'un gözde turistik mekânlarından olan Sultanahmet Meydanı'nda bulunan Dikilitaş yakınlarında

turistleri hedef alan bir canlı bomba eylemi gerçekleştirmiştir (Aljazeera, 2016). DEAŞ militanları tarafından Sultanahmet Meydanı'nda düzenlenen bombalı intihar saldırısında, turist olarak Türkiye'ye gelen Alman kafilesinden toplamda 13 Alman ve Güney Kore vatandaşının hayatını kaybettiği bildirilmiştir. Bununla birlikte bu saldırıda 11'i alman olmak üzere 15 kişinin de yaralandığı kayıtlara geçmiştir (Sabah, 2016). Suriye uyruklu olduğu belirlenen 18 yaşındaki Nabil Fadıl adlı saldırganın turist grubunun içerisinde üzerindeki bombayı patlattığı ve olay yerinde 1 metrelik çukur meydana geldiği ifade edilmiştir (Yüksel, 2018: 56). Bu olaydan bir hafta sonra 18 Ocak 2016 tarihinde Kilis'e atılan füzelerin Türkiye'nin sınır bölgesine yakın yerde bulunan Suriye'nin köylerinden gönderildiği belirlenmiştir (Aljazeera, 2016). Füzelerin, DEAŞ üyeleri tarafından terk edilmiş yerlerden gönderildiği ortaya çıkmıştır.

3.3.2.7 İstanbul İstiklal Caddesi terör eylemi

Kilis'e yapılan füze saldırısından birkaç ay kadar sonra 19 Mart 2016 tarihinde DEAŞ terörü, İstanbul'un en kalabalık caddelerden biri olan İstiklal Caddesi'nde kendini göstermiştir. DEAŞ'ın yabancı bir turist grubunu hedef aldığı canlı bomba saldırısı neticesinde 4 kişinin hayatını kaybettiği, 39 kişinin ise olaydan yaralı olarak kurtulduğu bildirilmiştir (NTV, 2016). Bahse konu olan saldırının faili ise, Mehmet Öztürk ismindeki DEAŞ üyesi bir militan olarak belirlenmiştir. Öte yandan saldırganın ailesinin, üç sene kadar öncesinde çocuklarının kaybolduğu ile ilgili bir kayıp başvurusu olduğu da ortaya çıkmıştır (Eken, 2017: 132). Bu saldırılarla birlikte DEAŞ'ın Türkiye'yi ziyaret eden turistleri hedef almaya başladığını söylemek mümkün olacaktır.

3.3.2.8 Gaziantep Emniyet Müdürlüğü terör eylemi

DEAŞ üyelerini hedef alan operasyonların, DEAŞ'ı öfkелendirdiği ve DEAŞ'ın özellikle emniyet teşkilatına dair bir eylem düşüncesi içine gireceği kuşkusunun o dönemlerde artmaya başladığı ifade edilmiştir. Ne yazık ki birkaç ay sonra bahse olan kuşkunun yerinde olduğu görülmüştür. 1 Mayıs 2016'ta Gaziantep'te, İl Emniyet Müdürlüğü binasına yönelik DEAŞ tarafından bir canlı bomba saldırısı gerçekleştirilmiştir. Bu saldırıda 3 polis memurunun hayatını kaybettiği 23 kişinin de olayda yaralandığı ifade edilmiştir (Acarer, 2017: 64-65). Gaziantep Emniyet Müdürlüğü'nü hedef alan bu saldırının failinin İsmail Güneş adlı kişi olduğu ve onun

da hoca lakabı ile tanınan DEAŞ savaşçılarından Ahmet Güneş ile kuzen olduğu belirlenmiştir. Bu olayın ardından polis, pek çok şüpheliyi sorguya çekerek tespit ettiği bir eve de baskın düzenlemiştir. DEAŞ militanları tarafından kullanıldığı bilinen bu evde de DEAŞ'ın bir mensubu, üzerinde yer alan düzeneği patlatmak sureti ile intihar etmiştir.

İntihar eyleminin ardından yapılan adli incelemeler ile bahse konu olan operasyonda kendini patlatarak intihar eden DEAŞ üyesinin; DEAŞ'ın sözde “Antep Emiri” olan ve bazı saldırıları planlayan Yunus Durmaz adlı şahıs olduğu belirlenmiştir (Yüksel, 2018: 57). DEAŞ'ın bu saldırı ile, Türkiye'deki DEAŞ destekçisi ve üyelerine karşı başarılı operasyonlar düzenleyen emniyet teşkilatını hedef aldığı göze çarpmıştır.

3.3.2.9 İstanbul Atatürk Havalimanı terör eylemi

Kanlı eylemlerini sürdüren DEAŞ, silahlı ve bombalı saldırılarından birini de İstanbul'daki Atatürk Havalimanı'nın dış hatlar terminalinin girişinde 28 Haziran 2016 tarihinde 3 canlı bomba kullanmak sureti ile gerçekleştirmiştir (Yüksel, 2018: 57). Talihsiz olayın şu şekilde gerçekleştiği aktarılmaktadır. İlk saldırganın önce dış hatlar terminalinin ana giriş kapısından havaalanına girdiği belirtilmiştir. Bu noktada saldırganı güvenlik noktalarının ilki karşılamıştır. DEAŞ militanı saldırganın bu noktada, kapıdan x-ray cihazına yakalanmadan geçemeyeceğini hissettiği bu yüzden üzerinde yer alan uzun namlulu silahını çıkararak bu noktadan etrafa rastgele ateş açmaya başladığı ifade edilmiştir (Yüksel, 2018: 57). Bahse konu olan kontrol noktasında çok sayıda vatandaşın yer alması, polisin saldırgana müdahalesini zorlaştırmıştır.

Etrafına rastgele ateş ederek ilerlemesini sürdüren saldırganın, daha fazla ilerlemesini havalimanında görevli polis memurlarından birisinin saldırganı vurmak suretiyle engellediği belirtilmiştir. Saldırganın yaralanma sonucu yere düştüğü ve üzerinde bulunan patlayıcı düzeneğinin patladığı ifade edilmiştir. İlk teröristin çok fazla ilerleyemediği görülünce bu kez ikinci terörist saldırısına başlamıştır. Ancak bu saldırganın da içeriye doğru girmesi mümkün olmamıştır. X-ray cihazının bulunduğu bölgeden etrafa kesiksiz ateş eden teröristin, ilk teröristin vurulmasının hemen ardından üzerindeki bomba düzeneğini patlattığı ifade edilmiştir. DEAŞ'ın üçüncü saldırısı ise, havalimanından çıkış yapan vatandaşları bekleyen taksi ve şahsi araçların bulundu kısımda meydana gelmiştir. Üçüncü terörist de aynı şekilde ilk

olarak etrafa gelişigüzel ateş etmeye başlamıştır. Yakınında bulunan polisler ile bir müddet çatışmaya girdikten sonra benzer şekilde üzerinde yer alan bomba düzeneğini aktif hale getirdiği ifade edilmektedir (Aljazeera, 2016). Bu 3 bombalı eylemde, 41 kişi yaşamını yitirmiş 237 kişi de yaralanmıştır (Eken, 2017: 133). Türkiye'nin en kalabalık ve yoğun olan havalimanını hedef alan bu saldırının, Türkiye'nin turizm sektörüne de ciddi bir olumsuz darbe vurduğundan söz edilebilecektir.

DEAŞ'ın İstanbul'da düzenlediği kanlı saldırının ardından yapılan araştırmalar sonucu "Muhacirun" ismindeki İslami eğitim merkezi olarak tanımlanan bir grup tespit edilmiştir (Acarer, 2017: 67). Bahsi edilen merkezin, Suriye'de faaliyet gösteren İslami terör gruplarına ve örgütlerine destek vermek amacıyla militan yetiştirdiği ifade edilmiştir. Araştırmalar sonucu, Atatürk Havaalanı saldırısını gerçekleştiren saldırganlardan birinin de bu merkezde eğitim aldığı ortaya çıkmıştır (Yüksel, 2018: 58). Bununla birlikte, DEAŞ'ın yalnızca sınır bölgesinde yer alan Gaziantep ve Kilis gibi şehirlerde değil, İstanbul gibi mega kentlerde dahi örgütsel faaliyetler gerçekleştirebildiği ve açtığı eğitim alanlarında, militanların barınmasını sağlayarak eylem planlarını yaptığı görülmüştür.

Tüm bunlara karşın Türkiye'de DEAŞ'ın örgütlenme sürecine müdahale ve örgütsel faaliyetlerinin engellenmesi konusunda geç kalındığı iddialarının ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Atatürk Havaalanı'nda yaşanan olay ile ilgili hazırlanan iddianame uyarınca tutuklu olan sanıklarından biri olan Cezayir asıllı Djamel Slimani'nin, DEAŞ'ın yapısı ve diğer sanıklar ile ilgili itirafta bulunduğu bilgiler, DEAŞ'ın İstanbul'da organizasyon becerisinin ne seviyede olduğu hakkında ciddi bilgiler vermiştir (Sputniknews, 2017). Slimani, mahkemeye sunduğu ifadesinde "Yakup" Kod adlı, Cuma Güneş'in; Başakşehir, Fatih ve Haseki ilçelerinde 35'e yakın evininin bulunduğu ve sadece Araplar ile ilgilendiği yer almaktadır. İlgililerin, Suriye'ye giderek orada eylemlere katılacak teröristler ile telegram üzerinden bağlantı kurdukları ve bu teröristlere Türkiye'ye gelmeleri konusunda telkinde bulunulduğu belirlenmiştir. Bu davet çağrısına uyarak gelen militanların ilk olarak evlere yerleştirilmedikleri, ilk dönemlerde bir otelde kaldıkları ve modern tarzda giydirilerek şüphelerden uzak tutuldukları ifade edilmiştir (Yüksel, 2018: 59). Slimani, savaşmak için Suriye'ye giden kişilerin Suriye'ye gönderilmesinin eskisi kadar kolay olmadığını, ifade ettikten sonra, öncesinde parası olanların belli bir kontrol sistemi içinde sınıra ulaştırıldıklarını ve uygun anda da sınırdan geçtiklerini

iddia etmiştir (Yüksel, 2018: 59). Ayrıca Slimani, anlattıklarını da Murad Murtuzaliev aracılığı ile öğrendiğini itiraf etmiştir.

3.3.2.10 Gaziantep düğün terör eylemi

Maalesef bu zamana kadar gerçekleştirilen saldırılar, DEAŞ eylemlerinin son bulunduğu anlamına gelmemektedir. 20 Ağustos 2016 tarihinde Gaziantep’te bir sokak düğünün yapıldığı esnada canlı bomba ile bir saldırı gerçekleştirilmiştir (Acarer, 2017: 69). Kürt kökenli vatandaşların ve ailelerinin çoğunlukta yaşadığı bir mahallede düzenlenen bu saldırıda 59 kişi hayatını yitirmiş, 91 kişi de saldırıdan yaralı olarak kurtulmuştur (Yüksel, 2018: 59). Saldırıyı planlayanın Gaziantep hücre yapılanmasının ileri gelen isimlerinden biri olan Mehmet Kadir Cebael olduğu ve Cebael’in daha önce düzenlenen bir operasyon esnasında üzerindeki bomba düzeneğini patlatmak suretiyle hayatına son vermiş olduğu iddiaları öne sürülmüştür (Aljazeera, 2016). DEAŞ’ın, bu saldırıyla birlikte, özellikle Gaziantep’teki Kürt kökenli aileleri hedef alarak ve Türkiye içinde bir huzursuzluk ortamı çıkararak bu kaostan yararlanmayı hedeflediği ifade edilebilecektir.

3.3.2.11 İstanbul gece kulübü terör eylemi

2017 yılının ilk saatlerinde 1 Ocak 2017 tarihinde Gaziantep sokak düğünü saldırısı ile aynı derecede vahşice bir eylem bu kez yine İstanbul’da meydana gelmiştir. DEAŞ mensubu bir terörist, yeni yıl kutlamalarının yapıldığı sırada ünlü bir gece kulübüne otomatik silah ile hedef gözetmeksizin orada bulunanların üzerine rastgele ateş açmıştır (Habertürk, 2016). Saldırıda 39 kişinin yaşamını yitirdiği, 70’in üzerinde kişininse yaralandığı ifade edilmiştir (Sönmez, 2017). Saldırıda yaşamını yitirenlerden 12’sinin Türk vatandaşı olduğu, 27’sinin de yabancı uyruklu olduğu kamuoyuna açıklanmıştır. DEAŞ, Reina’da gerçekleştirilen eylemin kendileri tarafından yapıldığını açıklayarak saldırıyı üstlenmiştir. DEAŞ, saldırıyı kendilerinin gerçekleştirdiğini açıkça ifade ettikleri açıklamasında: “Hristiyanların din dışı bayramlarını kutladıkları en ünlü gece kulüplerinden birinde saldırı gerçekleşmiştir” ifadelerine yer verilmiştir (Yüksel, 2018: 59). Reina saldırısının üzerinden az bir zaman geçtikten sonra DEAŞ, propaganda gütmek hedefiyle yayınladığı videoda turistlerin çoğunlukta bulunduğu alanların hedef alınmasının sembolik bir önem içerdiğini de ortaya koymuştur (Eken, 2017: 133). Bahse konu olan terör eylemini düzenlediği tespit edilen DEAŞ mensubu “Ebu Muhammed Horasani” kod adlı

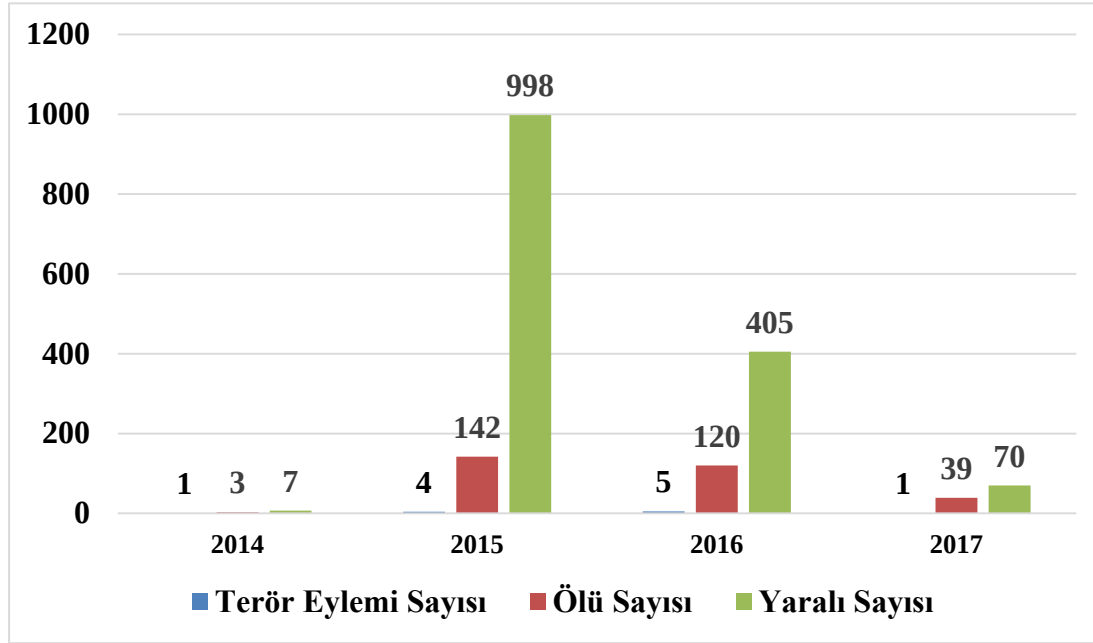
militan Abdülkadir Maşaripov, olaydan sonra İstanbul'da yakalanmıştır (Sönmez, 2017). Teröristin, 180'den fazla mermi harcayarak gerçekleştirdiği Reina saldırısı yabancı ülkelerin vatandaşı olan kişilerin yaralanmasına ve hayatını kaybetmesine sebebiyet vermiştir (Eken, 2017: 133). Bu olaydan sonra Türkiye'nin turizm sektörüne olan bakışın negatif anlamda etkilendiğini söylemek mümkün olabilecektir.

DEAŞ'ın Türkiye'de gerçekleştirdiği terör eylemleri sonucunda yaralananların ve hayatını kaybedenlerin sayısı Çizelge 3.2.'de belirtilmiştir. Yıl bazında DEAŞ tarafından gerçekleştirilen terör eylemlerinin sayısı, bu terör eylemlerinde yaralananların ve hayatını kaybedenlerin sayısı ise Çizelge 3.3' de gösterilmiştir.

Çizelge 3.2: DEAŞ'ın Türkiye'de Gerçekleştirdiği Terör Eylemleri Yaralı ve Ölü Sayısı

Terör Eylemi	Yaralı Sayısı	Ölü Sayısı
Niğde Ulukışla Saldırısı	3	7
Sultanahmet Meydanı Terör Girişimi	1	Yok
HDP Diyarbakır Mitingi Saldırısı	5	400
Suruç Terör Eylemi	34	104
Ankara Garı Terör Eylemi	102	500+
Sultanahmet Meydanı Terör Eylemi	13	15
İstanbul İstiklal Caddesi Terör Eylemi	4	39
Gaziantep Emniyet Müdürlüğü Terör Eylemi	3	23
İstanbul Atatürk Havalimanı Terör Eylemi	45+	230+
Gaziantep Düğün Terör Eylemi	59	91
İstanbul Gece Kulübü Terör Eylemi	39	70

Çizelge 3.3: DEAŞ'ın Türkiye'de Gerçekleştirdiği Terör Eylemleri ve Bilançosu

3.4 Türkiye'nin DEAŞ ile Mücadelesi

Türkiye'yi hedef alan DEAŞ kaynaklı güvenlik risklerinin, diğer ülkelere kıyasla çeşitliliği, metotları ve gerçekleşme sıklığı bakımından yüksek olduğu söylenebilmektedir. Bu risklere yönelik olarak Türkiye'nin, ulusal ve uluslararası olmak üzere iki boyuttan oluşan bir mücadele stratejisini benimsediği ifade edilmektedir (Yeşiltaş vd, 2016: 45). Ulusal boyutta DEAŞ ile mücadelede önleyici mücadele politikasını benimseyen Türkiye, uluslararası düzlemde DEAŞ karşıtı koalisyonu, askeri ve siyasi destek vermiş ve BM Güvenlik Konseyi tarafından kararlaştırılan terörle mücadele eylem planında da görev almıştır (Yalçınkaya, 2017). Buradan yola çıkılarak DEAŞ ile mücadelede Türkiye'nin uluslararası boyutta da aktif bir sorumluluk üstlendiği söylenebilmektedir.

DEAŞ kaynaklı tehlikelerin çeşitliliği, Türkiye'nin DEAŞ ile mücadele stratejisinin kapsamını belirlemiştir. Türkiye'nin DEAŞ ile mücadelesinin ana sebepleri "Türkiye'nin bulunduğu coğrafi konum sebebiyle DEAŞ'ın faaliyet alanlarına yakınlığından dolayı DEAŞ'ın Türkiye'yi de hedef alarak saldırılar gerçekleştirmesi ve Türkiye'nin sınırlarını koruma ihtiyacı" olarak iki başlıkta toplanabilecektir (Karakaya, 2020: 93). YTS sorunu, gerçekleştirilen bombalı intihar eylemleri, sınırın öteki tarafından Türkiye'ye gerçekleştirilen saldırılar, radikalleşme ve

radikalleşmenin Türkiye'ye etkileri, Türkiye'nin DEAŞ'den algıladığı tehditler olarak ileri sürülebilir (Karakaya, 2020: 93).

Yukarıda bahsedilen tehlikeler ışığında Türkiye'nin, DEAŞ'a yönelik mücadelelerini altı başlıkta ele almak mümkündür. Bu başlıklar: YTS'lere karşı mücadele, Türkiye içerisinde DEAŞ unsurlarına dair güvenlik önlemleri alınması, Sınır ötesine gerçekleştirilen askeri operasyonlar, DEAŞ'ın finansal kaynaklara erişimini engellemeye yönelik uluslararası girişimler, Fiziki sınır güvenliğini sağlamaya yönelik önlemler ve DEAŞ karşıtı söylemlerle mücadele olarak ifade edilebilir (Karakaya, 2017: 195). Buradan yola çıkarak DEAŞ'a karşı verilen mücadelenin çok yönlü ve sistematik olduğu ifade edilebilecektir.

3.4.1 YTS'ler ile mücadele

DEAŞ ile mücadelenin ilk başlığı YTS'ler ile mücadele şeklinde ön plana çıkmaktadır. YTS'ler ile mücadele, DEAŞ ile mücadele alanında önemli unsurlardan birini oluşturmuştur. BM Güvenlik Konseyi 2178 sayılı kararı çıkararak sayıları gün geçtikçe artan YTS'ler ile alakalı bir tanım yapmış ve bu savaşçılar ile ortak mücadelenin gerekliliği çağrısında bulunmuştur. İlgili kararda YTS'ler, “vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği ülkeden başka bir ülkede terör eylemleri planlamak, hazırlamak, gerçekleştirmek, eğitim vermek veya almak üzere çatışma bölgelerine yolculuk gerçekleştiren kişiler” şeklinde tanımlanmıştır. YTS'lerin, problemli aile yapısına sahip, azınlık gruplarına mensup, düşük eğitim seviyesine sahip, orta yol bulmaya kapalı, kolay bir şekilde radikalleşmeye uygun selefi ideolojiyi benimsemiş bireyler olduğu iddia edilmektedir (Karakaya, 2020: 94). YTS'ler ile mücadele stratejisinin dört unsuru kapsadığı ifade edilmektedir.

İlk unsur YTS'lerin geldikleri ülkedeki tedbirleri kapsamaktadır. İkinci unsur, YTS'lerin Türkiye'ye girişlerinde hava limanları ve sınır bölgelerinde uygulanacak tedbirleri içermektedir. Terör listelerinin güncellenerek yenilenmesi, şüpheli bireylerin ülkeye girmelerine müsaade edilmemesi, girebilenlerin ise geri gönderilmesi gibi uygulamalar bu unsura örnek olarak gösterilebilir. Üçüncü unsur, YTS'lere karşı ülke içerisinde gerçekleştirilen güvenlik operasyonlarını barındırmaktadır. Son unsur ise, sınır güvenliğini sağlamaya yönelik uygulanan adımlar ve YTS'lere yönelik alınan önlemleri kapsamaktadır (Karakaya, 2017: 196).

Öte yandan 33 şehrin 66 noktasında kurulan risk analiz birimlerinin DEAŞ ile mücadelede özellikle YTS'ler konusunda etkili olduğunu söylemek mümkündür.

2014 yılının nisan ayında hazırlanan YTS'leri konu alan İçişleri Bakanlığı genelgesiyle hava ve kara sınır kapıları ile şehirlerarası terminallerde risk analiz grupları oluşturulmuştur. Bu gruplarda görevli güvenlik güçlerinin şüphelendikleri kişilere; Türkiye'ye geliş amaçları, hangi adreste kalacakları, yanında taşıdıkları para miktarı, dönüş bileti alıp almadıkları ve daha önce Türkiye'ye veya Ortadoğu ülkelerine gidip gitmedikleri gibi sorular yönetildiği aktarılmıştır. Söz konusu görüşmelerin sonunda DEAŞ ile bağlantılı olabileceği düşünülen kişilerin ülkeye girişlerine izin verilmemekte ve bu kişiler geldikleri ülkelere geri gönderilmektedir. (T.C. İçişleri Bakanlığı Raporu, 2017: 55). Bu uygulamalarla YTS'ler ile mücadelenin etkin bir biçimde yapılmasına yönelik çalışıldığı söylenebilecektir.

3.4.2 DEAŞ'a karşı alınan güvenlik önlemleri

DEAŞ ile mücadelenin ikinci başlığı, Türkiye içerisinde DEAŞ unsurlarına dair güvenlik önlemleri alınması olmuştur. 2013 yılında Türkiye, Bakanlar Kurulu kararıyla DEAŞ'ı, terör örgütü olarak tanımıştır. DEAŞ'a karşı mücadele kapsamında alınan güvenlik önlemlerinin bir diğer boyutu istihbarat servislerinin de katkılarıyla gerçekleştirilen yurt içi güvenlik operasyonları olmuştur. Bu kapsamda DEAŞ'la mücadelede yurt içinde DEAŞ hücrelerine yönelik yapılan operasyonlar etkin olmuştur. Bu operasyonların 2015 yılıyla birlikte arttığı görülmektedir. Bu operasyonların gerçekleştirilmesinde ve başarılı olmasında; örgüt hakkında ulaşılan istihbaratlar, göz altına alınan üyelerden edinilen bilgiler, eylemci profillerinin oluşturulması gibi hususlar son derece etkili olmuştur. Yapılan operasyonların birçok bölgede eş zamanlı olarak yürütüldüğü ifade edilmektedir (Teltik, 2019: 161). Yürütülen operasyonlarda DEAŞ'ın Türkiye yapılanmasına sempatizan, militan ve üst düzey yönetim düzeyindeki bireylerin hedef alındığı dikkat çekmektedir.

Bununla birlikte örgütün silah ve militan transferine yönelik gerçekleştirilen operasyonların da örgütün ülke içerisinde hareket kabiliyetini kısıtladığı ifade edilmektedir. İstanbul Atatürk Havalimanı ve Reina gece kulübü terör eylemleri, DEAŞ'ın spesifik eylemlerde yabancı örgüt militanlarından yararlandığını göstermektedir. Bu kapsamda ekstra güvenlik politikaları da bu bağlamda şekillenmiştir. Örneğin, yabancı bireylere yönelik iç güvenlik operasyonları yapılmış

ve bazı idari önlemler alınmıştır. 2016 yılıyla birlikte DEAŞ'a yönelik yurt içi operasyonların İstanbul, Gaziantep, Hatay ve Kilis gibi şehirlerde hız kazandığını söylemek mümkündür (Bozkurt, 2019: 307). Özellikle sınır bölgelerindeki operasyonların ve önlemleri arttığını belirtmek mümkündür.

Diğer yandan DEAŞ'a yönelik operasyonlarda Gaziantep, Hatay, Adıyaman ve Bingöl şehirleri, DEAŞ'a katılımda ilk sıralarda yer almasından dolayı güvenlik güçlerinin operasyonlarının yoğun olduğu iller arasında başı çekmektedir. Bu iller başta olmak üzere 81 vilayete giriş ve çıkışlara koyulan yol kontrol ve arama noktaları artırılmıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı Raporu, 2017: 60). Bu sayede YTS'ler başta olmak üzere şüpheli şahısların daha kolay tespit edilmesi mümkün bir hale gelmiştir.

Emniyet güçlerinin yürüttüğü istihbarat çalışmaları ve gerçekleştirdiği operasyonlarla 2016 yılı içerisinde 10 patlayıcı, 5 eylem hazırlığındaki teröristin yakalanması ve 7 canlı bomba şüphelisinden oluşan 22 önemli terör girişimi gerçekleşmeden engellenmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı Raporu, 2017: 60). Bu olay somut olarak istihbarat faaliyetlerinin terörle mücadelede, vatandaş ve kamu güvenliğinde önemini desteklemektedir.

2017 yılıyla birlikte DEAŞ'a dair kapsamlı tedbirler alınmıştır. Bu önlemler; DEAŞ ile ilgili 12 derneğin kapatılması, 2.564 sosyal medya hesabının incelenerek kapatılması, 9.350 YTS'nin gözaltına alınması, 1.337'si yabancı olmak üzere 3.069 kişinin tutuklanması, Türkiye'den çatışma bölgelerine gitmek isteyen 99 ülkeden 4.957 kişinin tespit ederek sınır dışı edilmesi ve 146 ülkeden 53.761 kişiye Türkiye'ye giriş yasağı konulması şeklinde sıralanabilmektedir (T.C. İçişleri Bakanlığı Raporu, 2017: 53-58). Alınan bu tedbirlerin DEAŞ'ın Türkiye'de hareket alanını sınırladığı ve bu tedbirlerle DEAŞ ile kararlı mücadelenin devam edildiği ifade edilebilecektir.

3.4.3 DEAŞ'a yönelik gerçekleştirilen sınır ötesi operasyonlar

DEAŞ ile mücadelenin üçüncü başlığı ise Türkiye'nin sınır ötesine gerçekleştirdiği askeri operasyonlar şeklinde ifade edilebilir. DEAŞ ile giriştiği mücadelesinde Türkiye, gerektiğinde ülke sınırları dışında da tedbirler almaktan kaçınmamıştır.

Türkiye'nin DEAŞ'a yönelik sınır ötesi operasyonlarını iki başlıkta incelemek mümkündür. Bu başlıklardan ilki Türkiye'nin kendi güvenlik hakları doğrultusunda

gerçekleştirdiği operasyonlardır. Bir başka deyişle bu tip operasyonların, Türkiye'nin meşru müdafaa hakkı çerçevesinde yürüttüğü, caydırıcılıkta bulunma ve örgütü sınırlarında imha etme hedefiyle yürüttüğü operasyonlar olduğunu söylemek mümkündür (Bozkurt, 2019: 308). DEAŞ'a yönelik TSK unsurlarının sınır ötesinde çok sayıda özel kuvvet operasyonunu başarıyla gerçekleştirdiği bilinmektedir.

26 Ağustos 2016'da "Fırat Kalkanı" adını vererek gerçekleştirdiği harekât ile Türkiye'nin, DEAŞ tarafından kendisine yönelik gerçekleştirilen saldırıları durdurmayı, Suriye'den Türkiye'ye doğru yaşanan insan göçüne engel olmayı ve Suriye'nin kuzeyinde bulunan DEAŞ unsurlarını yok etmeyi amaçladığı ifade edilmiştir (Taşdemir ve Özer, 2017: 55-56). Özgür Suriye Ordusu'na bağlı birçok grubun da katıldığı harekât üç aşamada yürütülmüştür. İlk etap belirlenen bölgenin DEAŞ'den temizlenmesi ve Cerablus ile Çobanbey'e ulaşılması ile son bulmuştur.

İkinci aşamada, Cerablus-Azez hattı harekâta derinlik katmak gayesiyle ele geçirilmiştir. Üçüncü kısımda ise El-Bab şehri DEAŞ'den temizlenmiştir. Toplamda 216 günde tamamlanan operasyonlar sonucunda Rai, Dabık, Cerablus, Kabasin ve El-Bab şehirleri DEAŞ'den geri alınmıştır. Operasyonun sonunda 71 Türk askerinin şehit olduğu 2647'si ölü olmak üzere 3060 DEAŞ mensubunun ise etkisiz hale getirildiği aktarılmıştır (Taşdemir ve Özer, 2017: 55-56, Karakaya, 2020: 95). Fırat Kalkanı Operasyonunun ardından Cerablus Bölgesine 44.106, diğer alanlara ise 145.000'den fazla Suriye vatandaşının geri döndüğü ifade edilmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı Raporu, 2017: 63).

Türkiye'nin 20 Ocak 2018–24 Mart 2018 tarihleri arasında doğrudan DEAŞ ile mücadeleye yönelik olmasa da DEAŞ'ı de hedef alarak düzenlediği bir başka sınır ötesi harekât ise Zeytin Dalı harekâtıdır. TSK, Suriye'nin Kuzey batısındaki Halep'in Afrin ilçesinde ve Azez'e bağlı Tel Rifat bölgesinde bulunan PKK, YPG/PYD ve DEAŞ unsurlarını etkisiz hale getirmek amacıyla bu askerî harekâtı gerçekleştirmiştir. Özgür Suriye Ordusu güçlerinin de TSK'ya destek verdiği harekâtın sonunda Afrin şehir merkezi ve kırsalı tüm terör unsurlarından arındırılmıştır. Türkiye'nin bu operasyonla birlikte Fırat Kalkanı Operasyonu ile ele geçirdiği bölgeyi Afrin ile birleştirdiği ifade edilmektedir (Karakaya, 2020: 95). Bu sayede Türkiye, bölgeden kendisini hedef alabilecek olası terör saldırılarına karşı da kendini korumaya almıştır. Zeytin Dalı Harekâtı süresince TSK'nın 54 şehit ve 236 yaralı verdiği Özgür Suriye Ordusu unsurlarının ise 604 kayıp verdiği aktarılmıştır

(Özçelik ve Acun, 2018: 16-32). Bu kayıplara rağmen Zeytin Dalı Harekatı'nın amacına ulaştığını söyleyebilmek mümkün olabilecektir.

Türkiye'nin DEAŞ'a yönelik sınır ötesi operasyonlarının ikinci başlığı ise DEAŞ ile mücadele amacıyla ABD öncülüğünde oluşturulan uluslararası koalisyonla katılmasıyla yürüttüğü faaliyetlerdir. Başka bir deyişle DEAŞ ile mücadelenin diğer bir boyutu uluslararası koalisyon kapsamında askeri mücadele olarak ifade edilebilmektedir. Amerikan Başkanı Obama 10 Eylül 2014 tarihinde "DEAŞ ile Mücadele Stratejisi'ni" açıklamıştır. Stratejide, DEAŞ'ı durdurmak, DEAŞ'ın yayılmasını baskılamak ve DEAŞ'ı zayıflatmak amacıyla düzenli gerçekleştirilecek hava saldırıları, sahada DEAŞ ile savaşan güçlerin desteklenmesi, DEAŞ ile örgütsel ve finansal mücadele gibi başlıklara değinilmiştir (Sandıklı, 2015: 35-36). Türkiye'nin DEAŞ'ın egemen olduğu coğrafyaya yakınlığı ve tehditlerle doğrudan doğruya yüzleşmesi, caydırıcılık eksenli bir politikayla örgütün imhasına yönelik uluslararası iş birliğine katkıda bulunmayı öngören dengeli bir strateji uygulamasını sağlamıştır.

Türkiye'nin, DEAŞ'ın sınır ötesinden gerçekleştirdiği saldırılara "misliyle karşılık" ilkesiyle karşılık verdiği ifade edilmektedir. Türkiye; Suriye'nin kuzey bölgelerinden gelen ve Kilis, Gaziantep, Hatay gibi şehirleri hedef alan Rus yapımı roketlerle düzenlenen saldırılar ile Irak'ta Başika askeri kampına düzenlenen saldırılara fırtına obüsleri, havan topları ve topçu bataryaları ile cevap vermiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2016). Türkiye'nin sınırlarında tehlike oluşturan DEAŞ'a karşı nokta operasyonları düzenleyerek çeşitli tedbirler aldığı ifade edilmektedir. Bu kapsamda yalnızca Ocak-Mart 2016 tarihlerini içeren üç aylık sürede 487 DEAŞ hedefi vurulmuş en az 86 DEAŞ militanı etkisiz hale getirilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2016). Nokta operasyonların etkili olduğunu söylemek mümkün olabilecektir.

Türkiye'nin de aralarında bulunduğu ve ABD'nin başını çektiği uluslararası koalisyon Ağustos 2014 ve Kasım 2016 yılları arasında DEAŞ hedeflerine 10 bini aşan sayıda saldırı gerçekleştirmiştir. Bu saldırıların bir sonucu olarak Musul ve Rakka gibi DEAŞ'ın kontrolü altında olan kentler geri alınmıştır. Mart 2019'da ise DEAŞ'ın Suriye'deki son toprağı Bagoz geri alınmıştır (Karakaya, 2020: 95).

Türkiye'nin gerek uluslararası terörizmle mücadelede gerekse DEAŞ ile mücadelede, BM Güvenlik Konseyi kararlarını ve uluslararası boyuttaki girişimleri destekleyerek

askeri alanda da katkı sunduğu ifade edilmektedir. Türkiye, 2011-2016 yılları arasında 29 ülkenin katkı sağladığı Terörle Mücadele Küresel Forumu'nda (TMKF) eş başkanlık görevini yürütmüştür. Öte yandan AB ile, Afrika Boynuzu Çalışma Grubunda da eş başkanlık görevini yürütmüştür. Ek olarak Türkiye, Anti-DEAŞ koalisyonunun da bir üye devleti pozisyonuyla YTS Çalışma Grubuna da eş başkanlık etmiştir (Karakaya, 2020: 95). Türkiye'nin DEAŞ ile mücadele koalisyonuna katılmasının bir süreç içerisinde gerçekleştiği bilinse de Türkiye'nin, koalisyonunun ilk gününden beri askeri faaliyet ve planlamaların bir parçası olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye 24 Ağustos 2015'te imzaladığı belgeyle uluslararası koalisyonun oluşturduğu 'Özgün Kararlılık Operasyonu'na dâhil olmuştur (Bozkurt, 2019: 309). Türkiye'nin 28 Ağustos'ta ilk ortak hava harekâtına katıldığı bilinmektedir. Yine Türkiye'nin ABD ile, "eğit-donat projesi" bünyesinde DEAŞ ile mücadele eden ılımlı muhaliflere eğitim verdiği ifade edilmektedir (T.C. İçişleri Bakanlığı Raporu, 2017: 63) DEAŞ ile mücadeleye yönelik atılan bu kararlı adımların, örgütün Türkiye içerisinde daha fazla büyümesine engel olduğu ifade edilebilecektir.

3.4.4 DEAŞ ile finansal mücadele

DEAŞ ile mücadelenin dördüncü başlığı, DEAŞ ile finansal açıdan mücadele ve buna yönelik uluslararası iş birliği gayretleri şeklinde ön plana çıkmaktadır. 2006 yılındaki 5532 sayılı "Terörle Mücadele Kanunu'nda Değişikliği Öngören Kanunun" 8. Maddesinde, "terörizmin finansmanı" suçunun kapsamı belirlenmiştir. 2013 yılının şubat ayında ise 6415 sayılı "Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkındaki Kanun" kabul edilmiştir (Yeşiltaş vd., 2016: 68-69).

BMGK'nin 2014 yılıyla birlikte DEAŞ'a karşı mücadelesi artmaya başlamış, finansal yönüyle örgüt ile mücadele hız kazanmıştır. 2199 (2015) sayılı BMGK kararında örgütle finansal açıdan mücadele temel alınmıştır. (T.C. İçişleri Bakanlığı Raporu, 2017: 71). Terörizmin finansal kaynaklarının kesilmesinin, hiç şüphesiz örgütleri zor durumda bırakacağı bilinmektedir. DEAŞ ile mücadelede alınan bu tür finansal önlemlerin DEAŞ'ın daha fazla büyümesinin önlenmesine yönelik olduğu ifade edilebilecektir.

3.4.5 Fiziki sınır güvenliğini sağlamaya yönelik girişimler

DEAŞ tehdidi Türkiye'ye büyük oranda Suriye sınır bölgelerinden yönelmiştir. Bu tehdide karşılık Türkiye DEAŞ ile mücadelesinde sınır güvenliğini genişletme ve sınırdaki personel sayısını artırma yollarını seçerek fiziki önlemler almıştır. Bu kapsamda Türkiye'nin sınırdaki görevli hudut birliklerini personel ve teknik anlamda takviye ettiği bilinmektedir. Birliklere yapılan takviyeler sayesinde Suriye sınırında görevli Kara Kuvvetleri personel miktarı sınırın tamamında görevli personel sayısının yaklaşık 1/3 ü olmuştur (Radikal, 2015). Ayrıca, sınırdaki güvenlik tedbirleri genişletilmiş ve 911 km olan Suriye sınırına duvar ve dikenli tel uygulamasına başlanmıştır. 2013 yılından itibaren Sınır Fiziki Güvenlik Sistemi (SFGS) için çalışmaya başlayan Türkiye, bu çalışmalarını Temmuz 2015 itibarıyla yoğunlaştırmıştır. Yaklaşık 300 milyon TL bütçeyle başlatılan SFGS kapsamında; yüksek beton duvarlar, kafesli teller, yeni aydınlatmalar, sınıra paralel şekilde hudut devriye yolu yapılması, İnsansız hava araçlarının konumlanması, mobil gözetleme ekipmanlarıyla karadan gözetleme ve sınıra paralel hendeklerin inşası gibi uygulamalar hayata geçirilmiştir (Radikal, 2015). Yine bu proje kapsamında örülen modüler beton duvar; Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa ve Kilis şehirlerinin Suriye sınır bölgelerine yapılarak düzensiz geçişler kontrol altına alınmaya başlanmıştır.

Sınırdaki güvenliğin artırılması düzensiz göç akımına karşı da önlemlerin alınmasına sebebiyet vermiştir. Bu sayede YTS'lerin geçişinin de büyük oranda engellendiğini söylemek mümkündür. Aynı şekilde Suriye'ye geçmeye çalışan yahut Türkiye'ye geçmek üzere olan teröristlerin sınırdaki yakalanması sağlanmıştır. Mart 2015 öncesinde Yunan Adaları'na günlük geçmeyi başaran düzensiz göçmen sayısı 7.000'lerdeyken alınan bu sınır önlemleri ile günlük sayı 40'lı rakamlara kadar inmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı Raporu, 2017: 50). Sınır geçişlerini kontrol etmek için atılan bir diğer somut adımın ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne "Türkiye'ye Yolcu Bilgi Sistemi'nin" kurulması olduğu ifade edilmektedir (T.C. İçişleri Bakanlığı Raporu, 2017: 51). Bu sistem ile Türkiye'ye yolculuk yapan tüm yolcuların API/PNR bilgileri toplanmaya başlanmış ve bu sayede potansiyel riskler daha kolay tespit edilebilmiştir. Bu önlemler ile 2011 yılından 2017 yılına kadar 162 bini denizlerden olmak üzere toplam 564 bin göçmen ve 15,155 yasa dışı organizatör yakalanmıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı Raporu, 2017: 52-64). Türkiye'nin DEAŞ ile mücadelesinde 2016-2019 yılları arasında 13 bin 833 zanlı gözaltına alınmış, zanlılardan 4613'ü tutuklanmış ve 1049 DEAŞ mensubu etkisiz hale getirilmiştir. 77

bin yabancı uyruklu bireye Türkiye'ye giriş yasağı konulmuş, 7680 YTS yakalanmış ve ülkelerine geri gönderilmiştir. Türkiye ceza evlerinde 40 farklı ülkeden 1000'den fazla DEAŞ mensubu olduğu bilinmektedir (Karakaya, 2020: 95). Bu rakamların Türkiye'nin DEAŞ ile mücadelesinde aldığı tedbirlerin kapsamı hakkında fikir verdiği ifade edilebilecektir.

4. SONUÇ

Reform, Türk kamu idaresi geleneğinde Tanzimat'tan bu yana sıkça kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Reform kelimesi ile, Kamu idaresinin iyileştirilmesi, hizmetlerin verimliliğinin artırılması, kurumların yeniden yapılandırılması gibi gelişmelerle, sıklıkla; medya, akademik ve politik çevrelerde karşılaşılmaktadır.

Ülke güvenliğine yönelik tehditlerdeki artış göz önünde bulundurulduğunda, iç güvenlik yapısında yeni bir düzenleme yapılmasının daha etkin ve fonksiyonel bir mücadele sistemi adına elzem hale geldiği söylenebilecektir. Devletlerin, güvenlik ve istihbarat yapılarında sürekli bir iyileştirme ve geliştirme halinde hareket etmesi, ulusal güvenlik bakımından önem taşımaktadır. İstihbarat kurumları, sahip olduğu istihbarat olanak ve yeteneğini artırmak, gerçek zamanlı ve daha fazla istihbarat elde edebilmek amacıyla, istihbarat çalışmalarında yeni metotların benimsenmesi zorunludur.

Terörle mücadele konusunda istihbarat birimleri, taarruzda olduğu gibi ülkelerin ilk savunma hattında da kayda değer görev üstlenmektedir. Devletlerin görünmeyen orduları olarak faaliyetler yürüten istihbarat birimleri olmadan terörle mücadelede bulunmak, deyim yerinde ise bulanık suda balık avlamaya benzemektedir. Tehdit ve suç eylemlerine karşı kolluk kuvvetleri ve ordu ile yapılan mücadeleden iyi bir netice almak, istihbarat birimlerinin katkısı ile gerçekleşebilmektedir. İstihbarat birimleri tarafından istihbarat toplama tekniklerinin etkili bir şekilde kullanılması, stratejik istihbarat olgusunun ve analiz tekniğinin istihbarat birimlerince hayati bir argüman olarak görülmesi; devletlerin terör olaylarına karşı mücadelesinde başarı sağlamaktadır. Devletlerin bu gibi durumlarda güvenlik politikalarının oluşturulmasında istihbarat birimlerinin çalışmaları adeta yol gösterici olmaktadır. İstihbarat birimleri üstlenmiş olduğu görev ve yerine getirmiş olduğu fonksiyonlar neticesinde, olaylara devlet aklı olarak bakmaktadır.

Türkiye'de istihbarat üretimi ve paylaşımı noktasında çeşitli kurumlar mevcuttur. Bu kurumlar hem iç hem de dış istihbarat üretim faaliyetlerinde bulunarak içeriden ve

dışarıdan gelebilecek tehlikeleri önceden analiz etmek ve gerekli tedbirleri almak için çalışmalarını yürütmektedir. Son zamanlarda artan küresel terör tehditleri kamu güvenliğinin sağlanmasında ve istihbarat faaliyetlerinin yürütülmesinde yeni reformlar yapılmasına sebep olmuştur.

DEAŞ, ilk olarak Irak ve Suriye’de eylemlerini düzenlemekteyken sözde İslam Devleti söylemiyle yeni ülkelerde de eylem gerçekleştirme hazırlıklarına girmiştir. İlk olarak Konstantiniyye ve Rumiya gibi dergiler ile Türkiye karşıtı söylemlerde ve propagandalarda bulunan örgüt, sonrasında terör eylemleri ile korku ve kaos oluşturmak üzere bir strateji benimsemiştir. Önceleri yalnızca bu iki ülkede gerçekleştirilen eylemler, zamanla Türkiye’de de kendini göstermeye başlamıştır. DEAŞ’ın Suriye ve Irak’taki faaliyetleri, devlet görevlileri ve istihbarat yetkilileri tarafından bilinmekle birlikte, kamuoyunda ve Türk basınında, Türkiye’deki saldırılar gerçekleştirilinceye kadar kayda değer bir algı oluşmamıştır. DEAŞ bu süreçte daha çok, radikal bir Sünni grup şeklinde nitelendirilmiştir. Fakat, DEAŞ’ın Irak’ın büyük şehirlerini işgal ederek kontrolü ele geçirmesi ve 11 Haziran 2014’te, Türkiye’nin Musul Başkonsolosluğu’nu, aralarında başkonsolosun da bulunduğu 49 çalışanıyla birlikte rehin alması, Türk medyasında DEAŞ’a dair çok sayıda haberin yapılmasına sebep olmuştur. Bu olaydan sonra kamuoyunda DEAŞ daha çok konuşulmaya ve bilinmeye başlamıştır. Önceleri Türkiye tarafından potansiyel risk olarak değerlendirilen ve başlarda küçük ve bölgesel bir terör grubu olarak nitelendirilen DEAŞ, sonrasında Türkiye’nin birey ve kamu güvenliği ’ne ciddi bir potansiyel tehdide dönüşmüştür.

DEAŞ’ın potansiyel olarak ciddi bir tehdit şeklinde Türkiye’de değerlendirilmesiyle birlikte istihbarat çalışmaları ve DEAŞ’a karşı güvenlik önlemlerinin artırılması çalışmaları da önem kazanmıştır. 2013 yılında DEAŞ’ın terör örgütü olarak tanınması ve sonraki yıllarda birtakım ilave önlemlerin alınması ile DEAŞ ile mücadele hız kazanmıştır. Çok sayıda derneğin kapatılması, sosyal medya hesaplarının takibi ve kapatılması, Sınır hatlarının dikenli tel ile güçlendirilmesi ve Sınır Fiziki Güvenlik Sistemi Projesinin geliştirilmesi gibi tedbirlerin alındığı görülmüştür. Bu alınan önlemlerin istihbarat faaliyetleri ile güçlendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Alınan bu tedbirler kamu güvenliğinin sağlanmasında da şüphesiz etkili olmuştur. Özellikle kamu güvenliğini sağlamak için istihbarat servisleri daha yoğun çalışmaya başlamıştır.

2013 yılında başlayan ve ilerleyen yıllarda da devam eden DEAŞ terör eylemleri kamu ve birey güvenliğine zarar vermiştir. Bu eylemler, 2013 ve sonrasındaki yıllarda Türkiye'nin kamu güvenliğinde reform yapma ihtiyacına sebep olmuştur. Bu reformlar kapsamında zaman içerisinde kamu güvenliği istihbaratı konusunda iyileştirmeler meydana gelmiştir. Birtakım kurumların çalışma prensipleri, görev ve sorumlulukları yeniden düzenlenmiştir. Bazı kurumların kendi içerisinde yetki devirleri gerçekleştirdiği de görülmüştür. Bu gibi reformların, kurumların daha etkin istihbarat üretimi ve paylaşımı yapabilmesi için gerçekleştirildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Koordinasyon konusundaki iyileştirmeler için Cumhurbaşkanının doğrudan müdahil olduğu yeni bir adım atılmıştır. Olağanüstü hal kapsamında MİT yasasında yapılan bazı değişikliklerle 25.08.2017 tarihli ve 30165 sayılı Kanun Hükmünde Kararname gereği; MİKK Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanacaktır” ifadesi getirilmiştir. Kurulun sekreteryaya görevi de MİT başkanı tarafından üstlenilmiştir.

Bu kapsamda, istihbarat kurumları ve istihbarat paylaşımı konusundaki koordinasyonu geliştirmek noktasında yeni ve somut adımların atıldığı göze çarpmaktadır. Devlet istihbarat sisteminde gerekli reformların yapılmasının etkin bir kamu güvenliği istihbaratı sağlanabilmesi ve ulusal güvenlik açısından zorunluluk arz ettiği bilinmektedir. MİKK'na ek olarak 2016 yılında; kurumların elde ettikleri bilgileri koordine etmek ve işlevsel hale getirmek, etkin-etkili İstihbari bilgi paylaşımı sağlamak ve hızlı ve verimli bir koordinasyon sağlamak amaçlarıyla Operasyonel Bilgi Paylaşımı Sistemi (OBİPAS) hayat geçirilmiştir. Hayata geçirilen bu sistem ile kurumlar arasında istihbarat paylaşımının kolaylaştırılmaya çalışıldığı dolayısıyla kamu güvenliğimin sağlanmasında daha fazla etkin istihbarat çalışmasından faydalanılması için girişimlerde bulunulduğu söylenebilmektedir.

Öte yandan güvenlik birimlerinin istihbarat paylaşımını tek çatı altında toplamak amacıyla, Müşterek İstihbarat Koordinasyon Merkezi (MİKM) de faaliyete geçirilmiştir. Taşralarda ise valilik bünyesinde Müşterek İl İstihbarat Koordinasyon Merkezi kurulmuştur. 1983 yılında çıkarılan 2937 sayılı “Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî istihbarat Teşkilât Kanunu” ve 2014'te çıkarılan 6532 sayılı değişiklik kanunu Türkiye’de istihbarat hizmetlerinin ve MİT’in genel çerçevesini çizmektedir.

DEAŞ tarafından gerçekleştirilen Sultanahmet Meydanı terör eylemleri, İstiklal Caddesi terör eylemi, Ankara Garı terör eylemi, Gaziantep Emniyet Müdürlüğü terör eylemi, İstanbul Atatürk Havalimanı terör eylemi gibi eylemler kamu alanlarına da zarar vermeyi hedefleyen terör eylemleri olmuştur. Bu eylemlerden sonra kamu güvenliğinin sağlanmasında güvenlik tedbirleri artırılmıştır. Bu kapsamda x-ray noktalarının artırılması, güvenlik personel sayısının artırılması ve istihbarat çalışmalarının artırılması hız kazanmıştır. DEAŞ tehdidinin artmasının kamu güvenliğinin sağlanmasında reform ve güçlendirme çalışmalarını da artırdığı söylenebilecektir.

DEAŞ ile mücadele kapsamında hayata geçirilen kamu güvenliği reformlarından birisi de YTS'ler ile mücadele kapsamında gerçekleştirilmiştir. İçişleri Bakanlığı Genelgesiyle hava ve kara sınır kapıları ile şehirlerarası terminallerde Risk Analiz Grupları oluşturulmuştur. Bu gruplarda görevli güvenlik güçlerinin şüphelendikleri kişilere; Türkiye'ye geliş amaçları, hangi adreste kalacakları, gibi sorular yönelttiği gözlemlenmiştir. Bu sayede DEAŞ ile bağlantılı olabileceği düşünülen kişilerin ülkeye girişlerine izin verilmemesi ve görüşmelerde elde edilen istihbaratın ilgili kurumlarla paylaşılması sağlanmıştır.

DEAŞ ile mücadelede bir başka somut adım finansal alanda gerçekleştirilmiştir. Örgütün finansal kaynaklarının kesilmesine yönelik istihbarat çalışmaları, illegal faaliyetlere ve kaçakçılığa yönelik faaliyetlerde denetimlerin artırılması ve terörizmin finansmanının önlenmesi gibi somut reformlar ile güvenlik tedbirleri genişletilmiştir. Bu sayede örgütün mali açıdan yetersiz bırakılması hedeflenmiştir.

DEAŞ ile mücadele kapsamında yalnızca 2016 yılında Emniyet güçlerinin yürüttüğü istihbari çalışmalar ve gerçekleştirilen operasyonlarla 20'den fazla önemli terör girişiminin engellendiği görülmüştür. Bu sonuç, somut olarak istihbarat faaliyetlerinin terörle mücadelede, vatandaş ve kamu güvenliğinde önemini desteklemektedir.

DEAŞ'a yönelik olarak Türkiye içerisindeki hücre evlerine yapılan operasyonların artması, İslam çay ocağı gibi DEAŞ'ın önemli merkezlerinin kapatılması, sınır denetimlerinin arttırılması gibi kamu güvenliğine yönelik olarak istihbarat faaliyetlerinin arttırılması sonucunda durumdan rahatsız olan DEAŞ, bazı saldırılarında polis ve asker gibi kolluk kuvvetlerini hedef alarak kolluk güçlerine

yönelik saldırılar gerçekleştirmiştir. Burada DEAŞ'ın amacının, Türkiye'ye gözdağı vererek operasyonları yavaşlatmak olduğu değerlendirilmiştir.

Terörle önleyici mücadelede ve kamu güvenliğinin sağlanmasında, istihbarat faaliyetleri sonucunda tespit edilen Türkiye'deki hücre evlerine yapılan operasyonların da etkili olduğu görülmüştür. Bu operasyonlar sonucunda ele geçirilen örgüt mensuplarının bazılarında istihbari bilgiler alınmış bu sayede yeni saldırı ve eylemlerin önüne geçilmesi için güvenlik tedbirlerinin artırılması sağlanmıştır. DEAŞ ile bu denli etkin bir mücadeleye girilmesi, özellikle kamu güvenliğinin sağlanmasındaki stratejide bir reform olarak değerlendirilmiştir.

DEAŞ'ın, Suriye ve Irak'ta süren savaş için yeni militanları Türkiye sınırından geçirmesi ve Türkiye'ye kaçak geçiş planlarının artmasıyla birlikte Türkiye'de sınır güvenliği reformları genişletilmiştir. Burada alınan istihbarat kapsamında sınır devriyeleri ve sınır askerleri arttırılmıştır. DEAŞ'ın sınır kentlerinde yaptığı eylemler de göz önüne alındığında DEAŞ'ın bu güvenlik reformlarından rahatsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma kapsamında DEAŞ'ın, Türkiye'de gerçekleştirdiği saldırılar ele alınarak incelendiğinde, eylemlerin özel şekilde planlandıkları ve en etkin zararı oluşturmayı amaçladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Genel anlamda terör saldırılarının hedef kitlesi incelendiğinde ise, Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin, kalabalık turistik mekânların, kamu veya kamuya açık alanların hedef alındığı görülmüştür. Örgütün bu sayede, Türkiye içinde bir iç kaos ve huzursuzluk ortamı meydana getirilmesi, tartışmaların başlaması ve Türkiye'yi ziyaret eden turist sayısının düşmesi gibi neticeler ile Türk ekonomisinde zarar oluşturulması gibi sonuçları hedeflediği görülmüştür. DEAŞ'ın, Türkiye'de düzenlenen bazı eylemleri üstlenirken; birtakım saldırıları ise üzerine almadığı göze çarpmaktadır.

Saldırıların ardından yapılan incelemeler ve araştırmalar, faaliyetlerin ucunun Rakka'ya kadar uzandığını ve kapsamlı bir şekilde planlandığını bazı faaliyetlerinse Adıyaman ve Gaziantep şehirlerinden ileri gitmediğini göstermiştir. Bu noktada saldırıları gerçekleştirenler, yabancı uyruklu militanlar ve Türk militanlar olarak ikiye ayrılmıştır. DEAŞ tarafından düzenlenen saldırıların siyasal neticeleri açısından da birbirlerinden farklılaştıkları görülmektedir.

Türkiye'nin DEAŞ ile mücadelede çok yönlü bir strateji benimsediğini, yurtiçi ve yurtdışı operasyonlarda istihbarat kurumlarının birlikte çalıştığını ifade etmek mümkündür. DEAŞ tehdidi ile hız kazanan kamu güvenliği reformlarının, güvenlik tedbirlerinin artırılması ve yeni uygulamaların hayata geçirilmesi şeklinde iki başlıkta toplanabileceği ifade edilebilecektir. Sınır bölgelerindeki asker sayısının artırılması, kamu alanlarındaki güvenlik personel sayısının artırılması gibi reformlar güvenlik tedbirlerinin artırılması kapsamında değerlendirilebilecek reformlardan bazılarıdır. MİKM ve OBİPAS gibi projeler de yeni uygulamaların hayata geçirilmesine dair reformlar olarak nitelendirilebilecektir.

Türkiye'nin Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı gibi gerçekleştirdiği sınır ötesi askeri operasyonlarda da istihbarat faaliyetlerinden yararlandığını söylemek zor olmayacaktır. Özgür Suriye Ordusu destekli yürütülen Fırat Kalkanı Harekâtında her iki taraf arasında karşılıklı istihbarat paylaşımının gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Yine DEAŞ karşıtı uluslararası koalisyon çalışmalarında koalisyondaki devletlerin istihbarat paylaşımında bulunduğunu tahmin etmek zor olmayacaktır. Bu durum da terörle mücadelede istihbarat kurumları arasında bilgi paylaşımının ve koordinasyonun olumlu sonuçlar ortaya koyduğu araştırma sorusunu desteklemektedir. Bu hareketler ile sınırda güvenli bir bölge oluşturulmak istenmiş ve DEAŞ tarafından meydana gelebilecek olası tehditlerin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Bu öngörülü hamleler ile olası tehlikelerin önüne geçilmiş kamu ve vatandaş güvenliğinin tesisi için çaba harcanmıştır. Buradan yola çıkarak aynı şekilde istihbarat faaliyetlerinin birey ve kamu güvenliğinde önemli olduğu ifade edilebilmektedir.

Bu bağlamda, çalışmanın başında hipotez olarak oluşturduğumuz “2013-2019 yılları arasında Türkiye'deki DEAŞ terör eylemleri, kamu güvenliğinde reform yapma ihtiyacı ortaya koymuş ve istihbaratın kamu güvenliğinde önemini gözler önüne sermiştir.” Hipotezinin doğrulandığı değerlendirilmektedir.

DEAŞ'ın güç kaybetmesinin bir sonucu olarak, DEAŞ'ın yeniden güçlenmek istemesi adına gerek Irak ve Suriye'de gerekse Türkiye veya diğer Batılı ülkelerde tekrar kendi varlığını hissettirmeye yönelik ses getirici terör eylemlerine kalkışması göz önüne alınmaktadır. DEAŞ'ın internet ve medya aracılığıyla yürüttüğü propagandaları sonucunda kendiliğinden radikal hale dönüşen DEAŞ militanlarının, birinden herhangi bir talimat almaksızın ülkelerinde bireysel saldırı düzenlemeleri de

potansiyel bir risk olarak görülmektedir. Bu sebeple, DEAŞ ile mücadelede; ülke giriş çıkışlarında yabancı uyruklu bireylerin takibi yapılmaktadır. Önleyici terör eylemleri kapsamında siber istihbarat faaliyetlerinin de arttığı göze çarpmaktadır. Sosyal medya hesaplarının kapatılması, terör propagandası yapılan gönderilerin takibe alınması gibi yaklaşımlar son dönemde artırılmıştır.

Son yıllarda yapılan araştırmalar ve istihbarat operasyonları, DEAŞ'ın Türkiye'de sansasyonel bir eylem gerçekleştirme arayışında olduğunu ortaya atmıştır. Türkiye'de terör saldırısı gerçekleştirmek üzere hazırlık yapan teröristlerin hala yakalanıyor olması, hücre evlerine zaman zaman operasyonların düzenleniyor olması veya sınırdan kaçak geçiş girişimlerinin yaşanması Türkiye'de DEAŞ riskinin henüz tamamen geçmediği anlamını da taşımaktadır. 82 milyon nüfusu bulunan Türkiye'de de, DEAŞ'ın propagandalarından etkilenecek terör saldırıları gerçekleştirecek kişiler ile karşılaşılması riskinin bulunabileceği bilinmektedir. 2013-2019 yılları arasında DEAŞ kaynaklı terör eylemleri kamu güvenliğinin sağlanmasında çeşitli reformlar oluşmasına sebep olsa da sonraki yıllarda reformların genişletilmesi, zamanın ihtiyaçlarına göre kapsamının düzenlenmesi önem taşımaktadır.

DEAŞ benzeri ulus ötesi bir terör oluşumundan kaynaklanacak tehlikenin zamanı ve mekânı hususundaki belirsizlik, sürekli tetikte olmayı gerekli kılmaktadır. Bu durum da kamu güvenliğinde güvenlik reformları gerçekleştirmek ve istihbarat sistemlerini güçlendirmek ile ancak hâsıl olabilecektir. İstihbarat kurumları arasında bilgi paylaşımının ve koordinasyonun güçlendirilmesi ve kamu güvenliği için güvenlik tedbirlerinin daha sıkı yürütülmesinin terör ile mücadelede çok daha etkin sonuçlar vereceği aşikâr olduğundan bu alana yönelik çalışmaların devam etmesi, zamanın gerektirdiğine göre yeni istihbarat toplama araçlarının devreye sokulması faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar, Ü.** (2011). İstihbarat, Ankara, Akçağ Basımevi, 3.Baskı.
- Acar, H.** (2019).Kamu Güvenliği Politikaları Yerelden Küresele, Ankara, Nobel Yayınevi, 1.Baskı.
- Acarer, E.** (2017). IŞİD ve Türkiye “Katili Tanıyoruz”, İstanbul, Ayrıntı Yayınevi, 1.Baskı.
- Altuğ, M.** (2016). “Orta Doğu Coğrafyasının Yeni Aktörleri ve IŞİD Gerçeği” Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ufuk Üniversitesi,
- Army, U.S.** (1992). Intelligence Interrogation Field Manual, Washington, Department of Army,
- Atılır, A.** (2018). “Türkiye’de İstihbarattan Sorumlu Kurumların Yapısı, Faaliyet Alanları, Aralarındaki Bilgi Paylaşımı ve Sorunların Belirlenmesi” Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Ateş, H.** (2012). “Kamu Güvenliğinde İstihbarat Sisteminin Değerlendirilmesi” Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atılım Üniversitesi.
- Avcı, C.** (1998). Hilafet TDV İslâm Ansiklopedisi 17, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi.
- Avcı, G.** (2007). İstihbarat Oyunları, İstanbul, Birey Yayınevi, 2.Baskı.
- Aydın, M.** (2013). Türkiye’de Güvenlik Algı, Politika, Yapı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınevi, 1.Baskı.
- Aydın, N.** (2008). İşte İstihbarat, İstanbul, Kum Saati Yayınevi, 1.Baskı.
- Azzam A.** (2015). Kayıp Minare, İstanbul, Küresel Kitap Yayınevi, 4.Baskı.
- Balkan, C.** (2006). Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Sorunları, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınevi, 1.Baskı.
- Beşe, E. ve Seren, M.** (2011). Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt **13**, sayı 3, 2011, s.123-146.
- Best, R.** (2011). Intelligence Information: Need-to-Know vs. Need-to Share, Report for Congress, Washington Congressional Research Service.
- Bielefeldt, H.** (2008). Demokratik hukuk Devletinde Özgürlük ve Güvenlik, İstanbul, Adres Yayınevi, 1. Baskı.
- Biçer, R.** (2015). IŞİD Düşünce Yapısının Teolojik Arka Plânı”, *KADER: Kelam Araştırmaları Dergisi*, Cilt **13**, sayı 1, s.1-11.
- Biçer, R.** (2016). Küreselleşme ve Mezhep Çatışmaları, *KADER: Kelam Araştırmaları Dergisi*, Cilt **14**, sayı 2, s.361-375.
- Bimfort, M.** (1958). A Definition of Intelligence, Studies in Intelligence,
- Bozan, F.** (2018). İslâm Dünyasındaki Radikal Örgütler Üzerine Bir Değerlendirme; IŞİD Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bartın Üniversitesi.
- Bozkurt, İ.** (2019). DAESH Terör Örgütünün İdeolojisi ve Yöntemi, Doktora Tezi, Güvenlik Birimleri Enstitüsü, Polis Akademisi.

- Cengil, M. ve Aydın A. R.** (2014). IŞİD (Irak Şam İslâm Devleti): Psikopolitik ve Teolojik Bir Değerlendirme, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, s.51-63.
- Copeland, T.** (2006). Surprise, Intelligence Failure and Mass Casualty Terrorism, Doktora Tezi, Pittsburgh Üniversitesi.
- Çetin, H.** (2004). Özgürlüğe Karşı Güvenlik: Hayek'in Kölelik Yolu Eserini Yeniden Okumak, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 5, sayı 1, s.1-23.
- Çınar, Ş.** (2014). Kamu Düzeninin Sağlanmasında İç Güvenlik İstihbaratının Önemi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.
- Çınar, B.** (1997). Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör, Ankara, Sam Yayınevi, 1.Baskı,
- Çoban, A. R., Canatan, B., Küçük A.** (2008). Hukuk Devleti, İstanbul, Adres Yayınevi, 1. Baskı.
- Dabıq,** (2014a), Hilafetin Dönüşü (The Return of the Khilafah).
- Dabıq,** (2014d), Yenilen Haçlı (The Failed Crusade).
- Dailey, J.** (2017). The Intelligence Club: A Comparative Look at Five Eyes. *Journal of Political Sciences & PublicAffairs*, Cilt 5, sayı, 2, s. 1-8.
- Darıcı, A. B.** (2017). Siber uzay ve siber güvenlik; ABD ve Rusya Federasyonu'nun siber güvenlik stratejilerinin karşılaştırmalı analizi, Bursa, Dora Yayınevi,
- Darıcı, A. B.** (2019). Türkiye'nin Siber Güvenlik Politikalarının Analizi; Türkiye'nin Potansiyel Siber Güvenlik Stratejisi, *TESAM Akademi Dergisi*, Cilt 6, sayı 2, s.11-33.
- Darıcı, A. B.** (2020). Güvenlik, Teknoloji ve Yeni Tehditler, İstanbul, Nobel Yayınevi, 1. Baskı.
- Dede, Ö.** (2018). IŞİD Terör Örgütü'nün Türkiye'ye Yönelik Propaganda Faaliyetleri ve Yabancı Teröristler, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep Üniversitesi.
- Dedeoğlu, B.** (2003). Uluslararası Güvenlik ve Strateji, İstanbul, Derin Yayınevi, 4.Baskı.
- Demir, İ.** (2015). İslâm Mezheplerinde Biat Algısı, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Doğan, B.** (2015). IŞİD gerçeği, Konya, Sıradışı Akademi Yayınevi, 1.Baskı.
- Duran, L.** (1982). İdare Hukuku Ders Notları, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınevi.
- Eken, A.** (2017). Terör örgütü IŞİD ve bölgesel etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi.
- Ercan, H.** (2006). Tarihi Derinlik İçinde Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı, Yüksek Lisans Tezi, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Kara Harp Okulu.
- Girgin, K.** (2003). Uluslararası İlişkiler Modern İstihbarat ve Türkiye, İstanbul, Okumuş Adam Yayınevi, 1.Baskı.
- Giritli, B. ve Akgüner, B.** (2015). İdare Hukuku, İstanbul, Der Yayınevi, 7. Baskı.
- Göksun, Y. ve Salihi, E.** (2018). DEAŞ'ın Medya Stratejisi. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Rapor No:98, s.1-8.
- Gölbaşı, H. ve Dever, A.** (2007). Medeniyetler çatışması teorisi ve dinler çatışması kendini gerçekleştiren kehanet. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 8, sayı 1, s.53-66.

- Gözler, K.** (2009). İdare Hukuku, Bursa, Ekin Yayınevi, 2. Baskı.
- Gün, Ç.** (2014). Ulusal Güvenlik Politikalarının Belirlenmesinde İstihbaratın Rolü ve Önemi, Yüksek Lisans Tezi, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Kara Harp Okulu.
- Gürler, R. T. ve Özdemir, Ö. B.** (2014). El Kaide'den post Kaide'ye dönüşüm: IŞİD, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt 1, sayı 1, s.113-155.
- Henin, N.** (2015). Cihat Akademisi, Çeviri: Murat Karlıdağ, Ankara, Hattuşaş Yayınevi, 1.Baskı.
- Herman, M.** (1991). Intelligence and Policy: A Comment, *Intelligence and National Security*, Cilt 6, sayı 1, s.229-239.
- Çetin, H.** (2002). Egemenlik ve Hukuk İlişkisi Üzerine, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 3, sayı 2, s.1-16.
- İğde, M.** (2015). Selefilik Tarihi Arka Plânı, *Mezhep Araştırmaları*, Cilt 8, sayı 2, s.151-181.
- İlter, E.** (2002). Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi, Ankara: Milli İstihbarat Teşkilatı Yayınevi.
- İrat, A.M.** (2015). Peygamber'den DEAŞ'a Modern Dünyada İslâmi Yaklaşımlar, Ankara, Naoabene Yayınevi, 1.Baskı.
- Kaboğlu, İ.** (1994). Özgürlükler Hukuku, İstanbul, AFA Yayınevi. 2. Baskı.
- Kapani, M.** (1970). Kamu Hürriyetleri; Teorik ve Pozitif Gelişmeler, Hürriyetlerin Korunması Problemi, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Karabekir, K.** (2004). Gizli Harp İstihbara, Ankara, Berikan Yayınevi.
- Karadeniz, A.** (2016 a). Kur'an'da Cihad-Kıtal Farkı ve IŞİD Terör Örgütü, *TESAM Akademi Dergisi*, s.151-173.
- Karakaya, İ.** (2017). Küresel Terörizmin Dönüşümü: El-Kaide'den DEAŞ'a, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.
- Karakaya, İ.** (2020). Küresel Terörizmle Mücadele: Yerel, Bölgesel ve Küresel Güçlerin IŞİD ile Mücadele Politikalar, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, sayı 1, s.92-108.
- Karaosmanoğlu, A.** (2011). Silahlı Kuvvetler ve Demokrasi, İstanbul, Bilgesam, Rapor No. 33.
- Kaynak, M.** (2006). İstihbarat ve Terör Oyunları, İstanbul, Timaş Yayınevi, 4.Baskı.
- Koca, F.** (2015). İslam Düşünce Tarihinde Selefilik: Tarihsel Serüveni ve Genel Karakteristiği, *Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Akademi Dergisi*, Cilt 1, sayı 2, s.15-70.
- Konstantiniyye**, (Hicri 1436). Sayı 3, s.1-72.
- Konstantiniyye**, (Hicri 1436). Sayı 5, s.1-56.
- Korkmaz, S. C.** (2016). Terörün Propagandası: DAESH Terör Örgütü ve Konstantiniyye Dergisi, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, Rapor no:204, s.7-24.
- Kurt, S. ve Rafiyev, E.** (2020). İslâm'da Cihad ve Terör Örgütlerince Manipülasyonu: El-Kâide Örneği, *Ortadoğu Etütleri*, Cilt 12, sayı 1, s. 82-117.
- Lazarus, L.** (2015). Right to Security, Oxford Üniversitesi, Yayınevi.
- Lowenthal, M.** (1985). The Burdensome Concept of Failure, in Intelligence: Policy and Process, Boulder, CO: Westview Yayınevi.
- Maverdi, A. İ. M. İ.** (2017). El Ahkâmü's Sultaniyye., (A. Şafak Çev.) İstanbul, Bedir Yayınevi.
- Mcdowell, D.** (2009). Strategic Intelligence: A Handbook for Practitioners, Managers, and Users, Maryland, Scarecrow Yayınevi.

- Okumuş, E.** (2014). Ortadoğu ve İŞİD Gerçeği, İstanbul, Siyah beyaz Yayınevi.
- Omand, D., Bartlett, J. ve Miller C.** (2012). Introducing Social Media Intelligence (SOCMINT), *Intelligence and National Security*, Cilt **16**, sayı 27, s.801-823.
- Orhan, F.** (2014). Cihad Kavramı Üzerinden İslâm'a Sürülmek İstenen Leke: Terör, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt **14**, sayı 2, s.89-113.
- Özay, İ.** (2004). Günışığında Yönetim, İstanbul, Filiz Yayınevi, 1. Baskı.
- Özdağ, Ü.** (2010). İstihbarat Teorisi, Ankara, Kripto Yayınevi, 14.Baskı.
- Özdağ, Ü.** (2017). Teşkilat-ı Mahsusa'nın 100. Yılında Türk İstihbaratı, Ankara, Kripto Yayınevi, 2.Baskı.
- Özdağ, Ü.** (2017). İstihbarat Örgütleri, Ankara, Kripto Yayınevi, 5.Baskı.
- Özdemir, A.** (2013). Fıkıh Mezheplerinin Dârü'l-Harb ile İlişkilerde Savaşı Esas Almalarının Sebepleri ve Günümüz Açısından Tahlili, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt **13**, sayı 1, s.113-134.
- Özdemir, A.** (2016). Kamu Düzeni ve Kamu Güvenliği Kavramlarına Analitik Bir Yaklaşım, *International Journal of Legal Process*, Cilt **2**, sayı 2, s.78-115.
- Özden, M.** (2010). Müslüman Kültüründe Sekülerleşme Süreci, Ankara, Araştırma Yayınevi, 1.Baskı.
- Özden, M.** (2011). Kur'an'a Göre İnanma Hürriyeti, Ankara, Araştırma Yayınevi, 1.Baskı
- Özden, N. Ş.** (2021). Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanımı: İŞİD Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir Üniversitesi.
- Özer, Y.** (2015). Terörizmle Mücadelede İstihbaratın Rolü: Kültürel İstihbarat Konsepti, *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt **2**, sayı 1, s.51-80.
- Özerkmen, N.** (2004). Terör, Terörizm ve Radikal İslâmcı Terör, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt **44**, sayı 2, s. 247-265.
- Özkan, T.** (2005). MİT'in Gizli Tarihi, İstanbul, Alfa Yayınevi, 19.Baskı.
- Öztürk, S.** (2019). Küresel Terör Örgütü El-Kaide'nin Gelişimi ve Ön Plana Çıkan Liderleri Bağlamında "Cihad" Anlayışının Geçirdiği Değişimler, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt **6**, Sayı 2, s. 167-196.
- Pakalın, M. Z.** (1983). Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü, İstanbul, Milli Eğitim Yayınevi.
- Sandıklı, A.** (2015). Terörün Geldiği Yeni Boyut İŞİD Örneği, İstanbul, Bilgesam Yayınevi.
- Söylemez, Z.** (2019). Ulusal Güvenlik ve Türk İstihbarat Sistemi, Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük Üniversitesi.
- Şenel, A.** (2019). Türkiye'de Güvenlik Kurumları Arasındaki İstihbarat Paylaşımı, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Şenel, M. ve Şenel, T.** (1997). İstihbarat ve Genel Güvenlik Konularımız, Ankara, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınevi, 3.Baskı.
- Tahsen, A.** (2018). Irak'ın Demokrasi Problemi ve Çözüm Önerileri, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt **5**, sayı 13, s.255-262.
- Taşdemir, F. ve Özer, A.** (2017). Kuvvet Kullanma Hukuku Açısından Fırat Kalkınma Operasyonu, *Akademik Hassasiyetler*, Cilt **4**, sayı 7, s.53-70.

- Taştekin, F.** (2016). *Karanlık Çöktüğünde IŞİD: Din Adına Şiddetin Dünü ve Bugünü*, İstanbul, Doğan Egmont Yayınevi.
- Tekinsoy, Ö. O.** (2011). *İdare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı*, İstanbul, Oniki Levha Yayınevi.
- Terzioğlu, A.** (1982). *İdari Kolluk Hizmetleri*, Ankara, Jandarma Genel Komutanlığı Yayınevi.
- Teltik, M.** (2019). *Irak-Şam İslam Devleti IŞİD/DEAŞ: İdeolojisi, Yapısı, Propaganda Araçları ve Eylemleri*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep Üniversitesi.
- Tezkan, Y.** (2000). *Siyaset, Strateji ve Milli Güvenlik*, İstanbul, Ülke Yayınevi, 1.Baskı.
- Tezsever, S.** (1999). *Milli Güvenliğimiz İçinde İstihbarat*, Ankara, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınevi.
- Toksarı, A.** (2010). *Din ve Vicdan Özgürlüğü Bağlamında Kitap ve Sünnete Göre Mürtede Yapılması Gereken Muamele*, *Bilimname Dergisi*, Cilt 2, sayı 19, s.47-74.
- Topaloğlu, B. ve Çelebi, İ.** (2015). *Kelam Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, İSAM Yayınevi.
- Trim, P.** (2000). *The Company Intelligence Interface and National Security. International Journal of Intelligence Intelligence and Counterintelligence*, Cilt 13, sayı 2, s.204-214.
- Türkoğlu, E.** (2017). *Küresel Bir Terör Örgütü Olarak DEAŞ'ın Dijital Dergi Kullanımı: Konstantiniyye Üzerine Bir İnceleme*, *Erciyes İletişim Dergisi*, Cilt 5, sayı 1, s.162-180.
- Uçar, L.** (2007). *Değişen Tehdit Algılamaları ve Türkiye'nin Ulusal Güvenliğine Yansımaları*, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnönü Üniversitesi.
- Ulaş, B.** (2011). *Jeopolitik*, İstanbul, Başlık Yayınevi.
- Ullman, R. H.** (1983). *Redefining Security*, *International Security*, Cilt 8, sayı 1, s.129-153.
- Urhal, Ö.** (2008). *Kamu Güvenliği Açısından İstihbarat ve Örgütlü Suçlar*, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Walsh, J. I.** (2009). *International Politics of Intelligence Sharing*, New York, Columbia Üniversitesi Yayınevi.
- Wilson, J. H.** (2016). *On Intelligence: The History of Espionage and the Secret World*, Londra, Constable Yayınevi.
- Yeşiltaş, M.** (2015). *Apokaliptik Jeopolitik, Radikal Antagonizma ve IŞİD*, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 7, sayı 71, s.64-66.
- Yıldırım, T., Yasin, M., Kaman, N., Özdemir, E., Üstün, G. ve Okay Tekinsoy, Ö.** (2013). *İdare Hukuku*, İstanbul, On iki Levha Yayınları.
- Yıldız, E.** (2019). *Kamu Güvenliğinin Sağlanmasında Özgürlük-Otorite Dengesi ve Devletin Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Yılmaz, S.** (2008). *Güç ve Politika*, İstanbul, Alfa Yayınevi.
- Yılmaz, S.** (2007). *"Güçsüz Güç"*, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Cilt 3, sayı 5, s.67-104.
- Yılmaz, S.** (2017). *21.Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, İstanbul, Alfa Yayınevi.
- Yüksel, S.** (2018). *IŞİD'İN Ortaya Çıkışı ve Türkiye*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atılım Üniversitesi.

İnternet Kaynakları

- Anadolu ajansı.** (2018). İnfografik, Alındığı tarih: 11.07.2021, adres:<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/11294>
- Aljazeera Türk.** (2016). Saldırı Nasıl Gerçekleşti?, Alındığı tarih: 02.07.2021, adres: <http://www.aljazeera.com.tr/haber/saldiri-nasil-gerceklesti>
- Aljazeera Türk.** (2016). Trump DEAŞ'ı Obama Kurdu, Alındığı tarih: 02.07.2021, adres: <http://www.aljazeera.com.tr/haber/trump-isidi-obama-kurdu>
- BBC News.** (2014). Alındığı tarih: 02.07.2021, adres: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052475>
- CNN Türk.** (2015). Suruç'taki Canlı Bombanın Faili Kesinleşti, Alındığı tarih: 05.07.2021, adres: <https://www.cnnturk.com/turkiye/suructaki-canli-bomba-saldirisinin-faili-kesinlesti>
- Demir, H.** (2014). Selefilere ve Selefi Hareketi IŞİD Ne Kadar Sünnidir? Özel Rapor, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Rapor No:21, Alındığı tarih: 29.07.2021, adres: <http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/selefiler%20son.pdf>
- Dışişleri Bakanlığı.** (2016). Türkiye'nin Yabancı Terörist Savaşçılarla Mücadelesi, Alındığı tarih: 11.07.2021, adres: https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-yabanci-terorist-savascilarla-mucadelesi.tr.mfa
- Dib.** (2015). DAİŞ'in Temel Felsefesi ve Dini Referansları Raporu. Diyanet İşleri Başkanlığı, Alındığı tarih: 11.07.2021, adres: 2015, <https://dosya.diyanet.gov.tr/DIYKDosya/YayinDosya/783591fa-9f88-41b7-ab2f-3d0fa114f500.pdf>
- Dillon, D.** (2002). Breaking Down Intelligence Barriers for Homeland Security, heritage.org, Alındığı tarih: 22.08.2021, adres: <https://www.heritage.org/homeland-security/report/breaking-downintelligence-barriers-homeland-security>.
- Durgun, H.** (2016). IŞİD Kaçırıldığı Türk Askeri ile Röportajını Yayınladı, Alındığı tarih: 11.07.2021, adres: <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201608161024405695-isid-sefter-tas-turkiye-erdogan/>
- Egm.** (2018). Alındığı tarih: 04.07.2021, adres: <https://www.egm.gov.tr/istihbarat/istihbarata-iliskin>.
- Egm.** (2021). Alındığı tarih: 02.07.2021, adres: 2021, <https://www.egm.gov.tr/istihbarat/misyon-ve-vizyonumuz>
- Erendor, M. E.** (2020). Geleneksel Terörizmden Siber Terörizme, Alındığı tarih: 11.08.2021, adres: <https://www.teram.org/Icerik/geleneksel-terorizmden-siber-terorizme-56>
- Erkin, B.** (2016). Küresel Cihadın Ortadoğu'daki Gelişim Süreci, TASAV Dış Politika Araştırmaları Merkezi, Makale No.23. Alındığı tarih: 02.07.2021, adres: <http://www.tasav.org/kuresel-cihadin-ortadogu-daki-gelisim-sureci.html>
- Eroğlu, D.** (2016). Türkiye Kendi DEAŞ'ını Nasıl Yarattı: Kent Kent IŞİD Hücreleri, Alındığı tarih: 07.07.2021, adres: <https://www.birgun.net/haber-detay/turkiye-kendi-isid-ini-nasil-yaratti-kent-kent-isid-hucreleri-125232.html>
- Etymology Dictionary.** (2015). Alındığı tarih: 11.06.2021, adres: "Intelligence", <https://www.etymonline.com/word/intelligence>.

- Habertürk.** (2017). Alındığı tarih: 09.06.2021, adres: <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1343321-reinaya-silahlisaldiri-35-kisi-hayatinikaybetti-40-yarali>, 20 Nisan 2017.
- Karadeniz, A.** (2016 b). Selefilik Tehlikesi ve IŞİD Terör Örgütü, Alındığı tarih: 11.07.2021, adres: <http://ilsam.org.tr/selefilik-tehlikesi-ve-isid-teror-orgutu-akin-karadeniz/>
- MGK İnternet Adresi.** (t.y.). Alındığı tarih: 1.05.2021, adres: <http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/diger-ulkelerdeki-benzer-kuruluslar>
- MGK İnternet Adresi.** (t.y.). Alındığı tarih: 1.05.2021, adres: <https://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda>,
- NATO.** (2018). Shape, Alındığı tarih: 13.08.2021, adres: <https://shape.nato.int/page1139304>.
- NTV özel röportajı.** (2014). Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun NTV Özel Röportajı, Alındığı tarih: 18.07.2021, adres: <https://www.youtube.com/watch?v=xOzXwJp9F5c>,
- ODNI.** (2018). Who we are. Office of the Director of National Intelligence, Alındığı tarih: 08.08.2021, adres: <https://www.dni.gov/index.php/who-we-are>
- ODNI.** (2019). What is Intelligence:, Alındığı tarih: 18.07.2021, adres: <https://www.odni.gov/index.php/what-wedo/what-is-intelligence>
- Özçelik, N. ve Acun, C.** (2018). Terörle mücadelede yeni safha: Zeytin Dalı Harekâtı, Alındığı tarih: 18.08.2021, adres: SETA, https://setav.org/assets/uploads/2018/04/Rapor_TEM.pdf
- Özkan, İ.** (2014). Türkiye Siyasetinde DEAŞ'a Karşı Savaş Politikalarında Dönüşümün Boyutları, Alındığı tarih: 19.08.2021, adres: <http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/558/turkiye-siyasetinde-isid-a-karsisivaspolitikalarinda-donusumun-boyutlari>
- Radikal.** (2015). Suriye sınırında en çok Çinli yakalandı, Alındığı tarih: 19.07.2021, adres: <http://www.radikal.com.tr/turkiye/suriye-sinirinda-en-cok-cinli-yakalandi-1489153/>
- Resmi Gazete.** (1963). 07.06.1963 tarih ve 11422 Sayısı.
- Resmi Gazete.** (2014). 26.04.2014 tarih ve 28983 Sayısı.
- Sabah.** (2016). Alındığı tarih: 14.07.2021, adres: <https://www.sabah.com.tr/gundem/2016/01/12/sultanahmette-canli-bomba-saldirisi-10-olu-15-yarali>, 12 Ocak 2016.
- Serhat, E.** (2015). Türkiye'nin Yeni IŞİD Stratejisi ve Beklenen Musul Operasyonundaki Yeri, Alındığı tarih: 02.07.2021, adres: <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiyenin-yeni-isid-stratejisi-ve-beklenen-musul-operasyonundaki-yeri>
- Sönmez, G.** (2020). Reina Saldırısı, Maşaripov ve Orta Asya'da Radikalleşme, Alındığı tarih: 04.08.2021, adres: <http://www.orsam.org.tr/files/Degerlendirmeler/56/56tr.pdf>.
- Sözcü.** (2017). Alındığı tarih: 14.07.2021, adres: <http://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/son-donemde-turkiyede-duzenlenen-teror-saldirilari-1526510/>
- Sputniknews.** (2017). Havalimanı Saldırganı İstanbul'da Bomba Eğitimi Almış, Alındığı tarih: 11.07.2021, adres: <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201703031027475601-havalimani-saldirgani-istanbulda-bombaegitimi-almis/>

- Taylan, M. U.** (2015). DEAŞ'ın Dünü Bugünü Yarını-7, Alındığı tarih: 11.08.2021, adres: <https://bianet.org/kurdi/siyaset/165638-isid-in-dunu-bugunu-yarini-dizisine-baslarken>
- T.C. içişleri bakanlığı raporu.** (2017). Türkiye'nin DAEŞ ile Mücadelesi, Alındığı tarih: 17.07.2021, adres: <https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/deneme/YAYINLAR/%C4%B0%C3%87ER%C4%B0K/deas%20en.pdf>
- TDK internet sözlüğü.** (t.y.). Alındığı tarih: 30.08.2021, adres: <https://sozluk.gov.tr>
- Time Türk.** (2020). Alındığı tarih: 30.08.2021, adres: <https://m.timeturk.com/isid-konstantiniyye-adiyla-turkce-dergi-yayimladi/haber-10727>
- Twitter.** (2020). Alındığı tarih: 30.07.2021, adres: <https://twitter.com/levantkemai/status/691999279104315393>
- USIP.** (t.y.). Necessary Condition: Public Order, Alındığı tarih: 11.07.2021, adres: <http://www.usip.org/guidingprinciples-stabilization-and-reconstruction-the-web-version/7-rule-law/publicorder>
- Wikipedi.** (t.y.). Alındığı tarih: 11.07.2021, adres: https://tr.wikipedia.org/wiki/Kamu_D%C3%BCzeni_ve_G%C3%BCvenli%C4%9Fi_M%C3%BCste%C5%9Farl%C4%B1%C4%9F%C4%B1
- Yalçınkaya, H.** (2017). DEAŞ'ın Yabancı Savaşçıları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye'nin Tecrübesi (2014-2016), Alındığı tarih: 22.07.2021, adres: <http://www.orsam.org.tr/files/Raporlar/210/210tr.pdf>
- Yavuz, C.** (2014). IŞİD Terör Örgütü mü Devlet Modeli mi? *İki Aylık Fikir ve Kültür Dergisi*, Alındığı tarih: 22.07.2021, adres: http://devlet.com.tr/makaleler/y61Isid_Teror_Orgutu_Mu_Devlet_Model_1_Mi.Html
- Yeşiltaş, M., Özdemir, Ö. B., Öncel, R., Düz, S. ve Öztürk, B.** (2016). Sınırdaki düşman: Türkiye'nin DAİŞ ile mücadelesi, *SETA*, http://file.setav.org/Files/Pdf/20160609175520_sinirdaki-dusman-turkiyenin-dais-ile-mucadelesi-pdf.pdf

EKLER

Ek 1: Konstantiniyye Dergisinin İlk Sayısının Kapağı

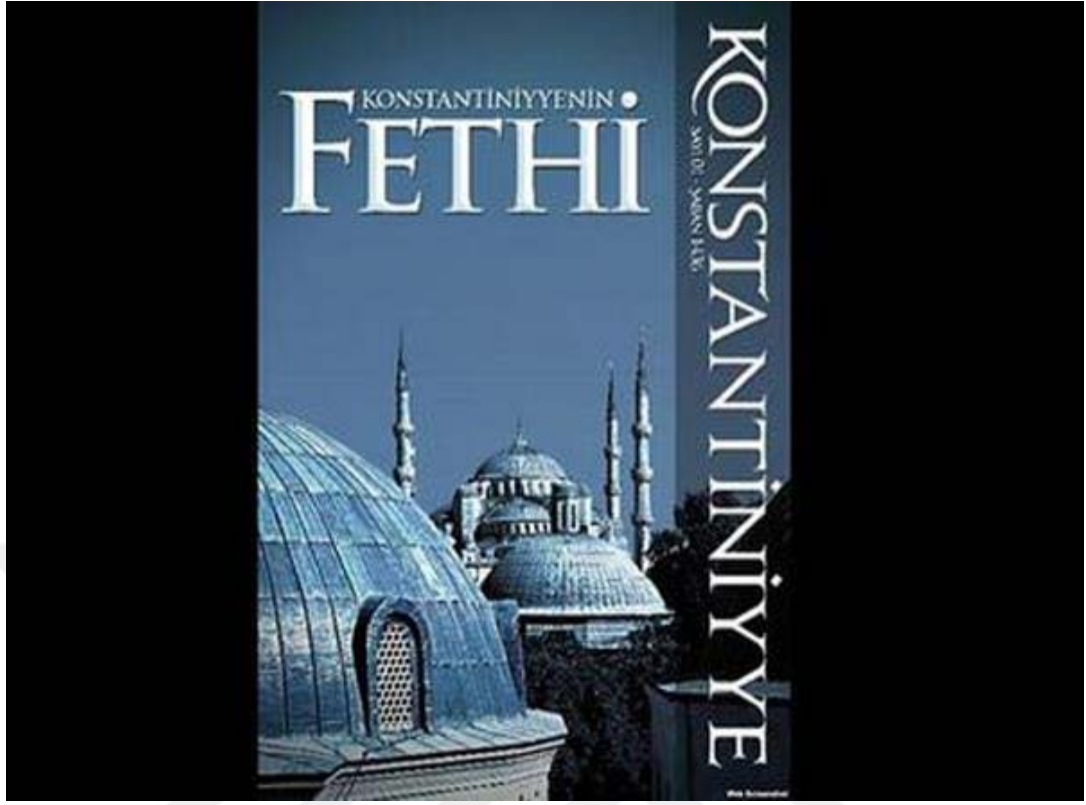
Ek 2: TSK'yı Hedef Gösteren DEAŞ Propagandası

Ek 3: Yurt İçi DEAŞ Operasyonlarını Gösteren İnfografik

EK 2: Konstantiniyye Dergisinin İlk Sayısının Kapağı

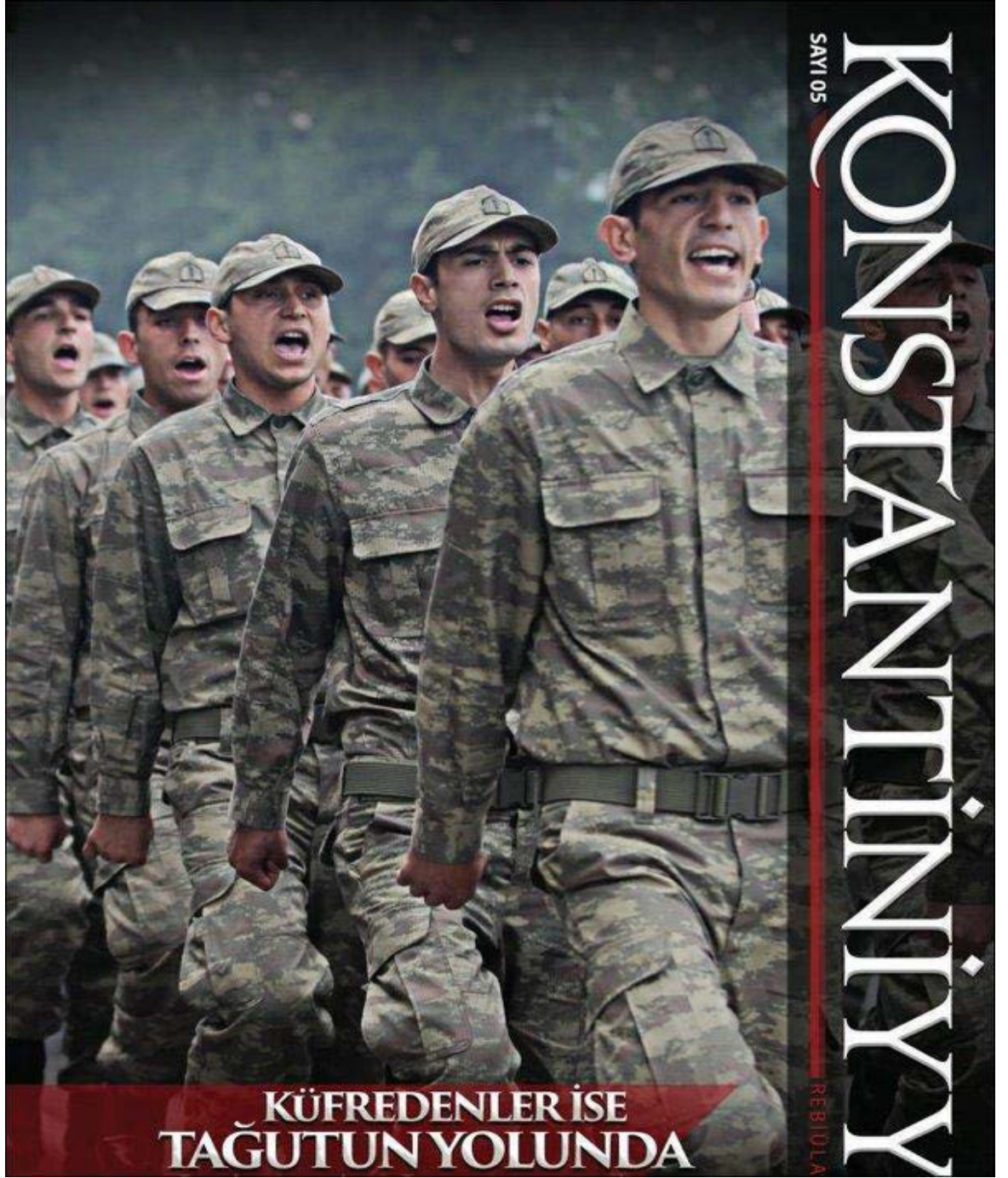

nak: Time Türk, (2020)

K
a
y

EK 3: TSK'yı Hedef Gösteren DEAŞ Propagandası

aynak: Twitter, (2020)

K

EK 4: Yurt İçi DEAŞ Operasyonlarını Gösteren İnfografik

aynak: Anadolu Ajansı, (2018)

K

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Ümit SUBAŞI

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2016, Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Uluslararası İlişkiler
- **Ön Lisans** : 2013, Düzce Üniversitesi, Akçakoca Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

TEZDEN TÜRETİLEN YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

- Subaşı, U., 2021. Terör Saldırılarının Kamu Güvenliği Reformlarına Etkisi: 2013-2017 Yılları Arasında Türkiye’de Düzenlenen IŞİD Saldırıları, *Social Science Development Journal*, 6(24), 193-204.

